הַמְבַשֵּׂר תּוֹרֵנִי

ערב ראש השנה תשפ"ב • גליון 666

ותשליך במצולות ים

גליון מיוחד על אמירת תשליך

'תשליך':

ר-ח-מ-י-ם!

ראשיתו ועיקרו של סדר 'תשליך' שעורכים יהודים במקהלות ברגש ובסילודין בעיצומו של ראש-השנה הוא אמירת פסוקי שלוש-עשרה מידות של רחמים האמורים בספר מיכה. כי לעת כזאת, כאשר אדון כל הארץ יושב על כס משפט ודן את באי עולם לתת לאיש כפעלו וכפרי-מעלליו, והן עתה כל עתידו של כל יצור בפני הכרעה – זה מה שאנו זקוקים לו באופן דחוף וקריטי – רחמים!

אילו היה בא עמנו המלך המשפט בדין – מי יוכל עמוד?! הן שמים לא זכו בעיניו ובמלאכיו ישים תהלה! אך על מדת טובו וחסדו אנו נשענים. רק אל רחמיו אנו מייחלים ותולים עינינו. עליהם נשליך יהבינו ובם נשים תקוותינו. וזו מגמתינו באלה הימים – לעורר על עצמינו רחמים במקור הרחמים והחסדים. אלו קיימים! הרי הם 'מידותיו' ית'! ובהתערותא דלתתא אנו מבקשים להביא לאתערותא דלעילא.

לא רק בתפילה ובתחנונים נבוא לעורר רחמיו ית', כי אף גם בהידבקות במידותיו. שכך כותב המקובל האלוקי הרמ"ק זי"ע ב'תומר-דבורה' שלו (סוף פרק א) אחר שמבאר את שלוש-עשרה מידות של רחמים, מדה-מדה ועניינה ומהותה, ואיך "האדם ראוי שידמה לקונו... שתמצאנה בו שלוש-עשרה מידות אלו" – ביחסו והתנהגותו אל הזולת.

"עד כאן הגיעו שלוש-עשרה מידות שבהן יהיה האדם דומה אל קונו, שהן מידות של רחמים עליונות. וסגולתן – כי כמו שיהיה האדם מתנהג למטה, כך יזכה לפתוח לו מדה עליונה מלמעלה. ממש כפי מה שיתנהג, כך משפיע מלמעלה, וגורם שאותה המדה תאיר בעולם. ולכך אל יליזו מעיני השכל שלוש-עשרה מידות אלו והפסוק לא יסוף מפיו. כדי שיהיה לו למזכרת, כאשר יבוא לו מעשה שיצטרך להשתמש במדה אחת מהן, יזכור ויאמר: הרי דבר זה תלוי במדה פלונית, איני רוצה לזוז ממנה, שלא תתעלם ותסתלק המדה ההיא מן העולם".

ולכך – כתוב ב'ישמח-ישראל' (פ' שופטים או"א) – "מהראוי שילמד כל אחד את הספר הקדוש הזה ['תומר-דבורה'] בר"ח אלול ע"מ לעשות בימים הקדושים האלה. כי כל הספר הקדוש נתייסד על הי"ג מדות של מיכה – איך הקב"ה מתנהג בהם נגד בריותיו, וכן מחוייב כ"א לדמות צורה ליוצרה ויתנהג כן במדות אלה נגד חבירו שחטא נגדו. ובזה נוכל לפרש הפסוק 'אני לדודי ודודי לי...', היינו שאני לדודי, זה הקב"ה – צריך להתנהג במדות שדודי, זה הקב"ה, מתנהג לי; כן צריך אני להתנהג כן נגד חבירי – ועי"ז מתעורר הי"ג מכילין דרחמי להמשיך עליו ועכ"י".

והלוא כה דיבר בקודשו סניגורן של ישראל הרה"ק מברדיטשוב זי"ע ('קדושת-לוי', פ' שופטים): "הנה הקב"ה שופט את הכנ"י בבוא יום המשפט בגודל רחמיו וחסדיו. אך צריכין אתערותא דלתתא לעורר אותו המדה של רחמנות למעלה. וע"י מה נתעורר אותו המדה של חסד? כשאנו למטה מתנהגים בחסד ומלמדים זכות על איש מישראל לדונן לכף-זכות, ואז עי"ז גם מלמעלה נתעורר אותו המדה ומלמדין גם עליו וגם על כל זרע ישראל חסדים. וא"כ האדם מעורר בעובדא שלמטה השער העליון לפתוח שערי חסד להריק ברכה על כל זרע ישראל.

"וזה שכתוב: 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך'. ר"ל, שאתה בעצמך תתקן ותכין המשפט של מעלה ע"י 'שעריך', והוא השערים שלך – שאתה עושה ומעורר במעשיך. וזהו 'ושפטו את העם משפט צדק'. ר"ל, כל איש ילמוד א"ע להתנהג לשפוט את העם משפט צדק – ללמד צדקה וזכות על כל זרע ישראל... ועי"ז יוצא בדין זכאי במשפט מעלה. כי במדה שאדם מודד – מודדין לו"

ניטיב ונתחסד עם הזולת – ומשמים ייטיבו ויתחסדו עמנו; נרחם על אחרים – וירחמו עלינו; נדון לכף-זכות – וידונו אותנו לזכות; נוותר – ויוותרו לנו; נמחל ונסלח – ויסלחו לנו; נשלם רעה תחת טובה – וכך יתנהגו איתנו בדין של מעלה.

- - - ותשליך במצולות ים כל חטאותם!

יקותיאל יהודה גנזל

הַמֶּלֶךְ

הַמֶּלֶךְ נִכְנַס
מֵהַשָּׂדֶה לָאַרְמוֹן
מוּלוֹ אִישׁ נָפַס
כָּפוּף כְּאַגְמוֹן
לֵחוֹ לֹא נָס
בְּתוֹךְ הֶהָמוֹן
וְזַעֲקָתוֹ, נִשְׁמַעַת בְּכָל הַפֶּלֶךְ -
הַמֶּלֶךְ!

זַעֲקָתוֹ תַּעַל
בִּנְעִימָה מְסֻתֶּלְסֶלֶת
נִפְתַּח שַׁעַר-נִנְעָל
הַנֶּפֶשׁ מְבֹהֶלֶת
וְהַנְּשָׁמָה חֲצוּבַת מַעַל
מְשִׁתּוֹקֶקֶת-מִתְפַּעֶלֶת
וְרוֹעֶדֶת נֶפֶשׁ שֶׁל הֵלֶךְ -
הַמֶּלֶךְ!

וְאָמְנָם, מְטֻלָּא
מֻכְתָּם, מְרֻשָּׁל
מַמְלִיךְ בְּהַמְלָכָה מְעֻלָּה
כִּי אֵינוֹ מְנֻשָּׁל
בֶּן הַמֶּלֶךְ הוּא, גְּדֻלָּה
בְּכָל מַצָּב מְחֻשָּׁל
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, מְפַנֶּיךָ אָנָה אֵלֵךְ -
הַמֶּלֶךְ!

זוֹחֲלִים רוֹעֲדִים, בָּנִים מוֹעֲדִים, יַחְדָּו נוֹעָדִים, מַנְעַמֵּי
תְּפִלָּה סוֹעֲדִים, נְדוֹנִים מְיֹעָדִים, אֲבִיהֶם אוֹהֲדִים
וּמַנְעִימִים, וּמַמְלִיכִים וּמַקְדִּישִׁים
אַאַה אַה אַאַאַה
ה-מ-ל-ך!

הנכשד | תורני | פרשת ניצבים | ערב ראש השנה תשפ"ב
עורך: אלחנן קלאר | עיצוב גרפי: מ. ברטלר
תגובות הארות והערות יתקבלו בברכה בפקס: 02-5805804
ובדוא"ל: a6183881@bezeqint.net

יוסף מאיר האס

וְנִתַּנֶּה תֹּקֶף קְדֻשַּׁת הַיּוֹם

צרי ודבש מדשן ביתם של רבותינו הקדושים גדולי ומאורי תורת החסידות בשיחה נרגשת ויוקדת על קדושת ומעלת יום ראש השנה בהמלכת הקב"ה מפי

הגה"צ רבי יעקב יצחק אלעזר מייזליש שליט"א

אב"ד קהילת 'עבודת הלב' ליעזש בירושלים עיה"ק

בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון. לב מי לא ייראּ ונפש מי לא תתעורר, עם בואם של הימים הנשגבים והמקודשים של ימי הרת עולם, בהם כל באי עולם נסקרים בסקירה אחת לפני ד' כי בא לשפוט הארץ, ונתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום. אין לך אדם בישראל הממשיך את שגרת יומו באדישות וברגילות בימים אלו של הרחמים והסליחות, באשר קול דודי דופק על פתחי הלב, הפותח שער לדופקי בתשובה, כי לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחיה.

אם בכל יום ויום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת 'שובו בנים שובבים', וכבר נודע ביאורו של אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק' זי"ע, שהרי לא נמצא שום אדם ששומע בת קול זו, אם כן לאיזו תועלת היא יוצאת? אלא, הרהורי התשובה ורוח הטהרה הבאים ומתעוררים בלב האדם למשך כמה רגעים דבר יום ביומו, הם אלו הבאים מצד הכרוז המכריז 'שובו בנים שובבים'. על אחת כמה וכמה בימים אלו עת עומדים אנו על מפתנה של השנה החדשה שנת תשפ"ב, כאשר אוזנינו שומעות את קול השופר בוקע רקיעים ומפלס נתיבות במעמקי הלבבות זה שלושים יום, בוודאי כולנו כאחד ניגשים ליום הדין בחרדת קודש ובהכנה דרבה, בתקווה כי המלך המשפט יוציא כאור משפטנו, איום קדוש.

עם זאת עלינו לדעת נכונה את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה בטוב טעם ודעת, שהרי אין לבוא לפני המלך בלבוש שק ומיהו זה אשר יבוא ויאמר בניקיון כפיו זכיתי לבי לבוא ולעמוד לפני המשפט הנורא בראש השנה בראש מורם ובגו זקוף, וכבר קדם עזרא הסופר ואמר (ט,ו) "אלוקי בושתי ונכלמתי להרים אלוקי פני אליך כי עוונותינו רבו למעלה ראש ואשמתנו גדלה עד לשמים", ובמוצאי שבת סליחות קדמנו תחילה ואמרנו בלב קרוע ומורתח: "זוחלים ורועדים מיום בואך", על כן יש להכין את הלבבות כדבעי ולגשת ליום הדין מוכנים ומזומנים להתייצב אל המשפט.

שמנו אפוא פעמי רגלינו לביתו נאווה של המשפיע המפורסם, **הגה"צ רבי יעקב יצחק אלעזר מייזליש שליט"א, אב"ד קהילת 'עבודת הלב' ליעזש בעיה"ק ירושלים ת"ו**, אשר זה מכבר נודע שמו בשערים כפה מפיק מרגליות טובות ויקרות בעולם התורה והחסידות, שיחותיו ושמועותיו מתבדרות בכותל המזרח של היכלי הישיבות וחצרות דורשי השם, להלהיב ולעורר את הלבבות להתענג על ד' ולחוש את נועם התענוג בקרבת אלוקים.

לפנינו בשורות הבאות מרקחת נפלאה של רעיונות יקרים ומאמרים נחמדים מדשן ביתו ומאוצרו המנוצר של הגריי"א מייזליש שליט"א, בענייניהם ובמושגיהם של ימי ראש השנה הבאים לקראתנו לטובה. קחו עמכם דברים ושובו אל ד', לבוחן לבבות ביום דין.

וכל מאמינים שהוא לבדו

כבר בתחילת השיחה הנעימה פותח ומדגיש הגה"צ רבי יעקב יצחק אלעזר מייזליש שליט"א בדברי חיזוק ועידוד לבני הנעורים המכינים את עצמם בלב ונפש לראש השנה כבר שבועות ארוכים: "למעשה אלו שני כללים חשובים שיש לדעת ולהשכיל אותם בעוד מועד, כדי שאם חלילה וחס יארע דבר-מה שאינו כפי התוכנית הראשונה שהייתה במחשבתו של העלם הצעיר, ידע נאמנה כי עבודת היום של ראש השנה היא דווקא להמליך את הקב"ה ברגעים אלו, בהם הבלבול והייאוש מבקשים להזיזו ולטלטלו מהכא להתם.

"בדרך-כלל כל אחד מתכנן לעצמו את סדר היום של ראש השנה ויום הכיפורים שיהיה באופן כזה ובמקום זה, בהתעוררות כזו ובהתלהבות כזו, עם עוד הרבה פרטים ופרטי-פרטים שהאדם רגיל בהם מכל השנים שכך מתנהל ועובר חלק מראש השנה שלו. ולדוגמה: המקום הקבוע שלו בבית המדרש והמחזור האישי שלו, השעה שרגיל לקום בראש השנה והזמן שרגיל להגיע לבית המדרש וכדומה. **אך לפעמים מצוי שהדברים אינם הולכים כפי שתכנן מראש, כאשר אינו מוצא את המחזור שלו, או שלא התעורר בזמן משנתו בבוקר ראש השנה ואיחר לבוא לבית המדרש, והנה אחד כבר עומד על מקומו או מפריע לו לראות את פני הרבי בתפילה, או שסתם יש לו איזו הפרעה המפריעה לו מלכוון בתפילה.**

"מכל הסיבות האלו ומהיוצא מהן, יכול האדם להתרגז ולהתרעם ולבוא לידי כעס והאשמות ח"ו, או סתם לשבור לבו מכל הנעשה אתו וממר גורלו הנוכחי, אמנם לזאת צריכים לדעת כי זהו עיקר המלכויות של ראש השנה, שאנו מבטלים את דעתנו ומציאותנו לדעת השי"ת ויודעים שכל מה שעשה ועושה ויעשה לנו הקב"ה, הכול רק לטובתנו הנצחית בזה ובבא, ועל ידי זה גופא מומתקים כל הדינים ומתעוררים רחמים מרובים עליו לאין ערוך".

איך באמת אפשר להתחזק במצב שכזה בו מרגיש האדם בחינת 'הסתר פנים' ובפרט ביום גדול ונשגב כראש השנה?

"כפי שאמרנו לעיל, עצם ההבנה וההכרה שהכול מגיע מהשי"ת והוא זה שבלבל את סדר יומו בכוונה תחילה, היא זו הממתקת את הדינים ומביאה עליו רחמים וחסדים, על אף שלדעתו האישית כפי שהוא רואה בעיני בשר לא נעשו כל התיקונים למעלה שהיו נעשים כפי איך שתיכנן את סדר יומו מראש, **אולם מכל מקום התיקונים האלו נעשים כעת על ידי זה שמקבל באהבה ובשמחה כל מצב שנקלע בו וכל מה שהגיע אליו, וזוהי בעצם בחינה הרבה יותר גבוהה וחשובה מכל שאר התיקונים שאפשר היה לעשות בעולם אם היה הכול הולך לפי התוכנית הראשונה והמסודרת.**

"צא ולמד מה כותב בספר הק' 'שם משמואל' (עמ' כא) שזוהי כוונת חז"ל (ראש השנה טז.) 'אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', היינו לומר על כל דבר ודבר שקורה אתו 'מלכויות' - 'מלכויות', הכול רק מלכויות, הקב"ה הוא המלך ויודע היטב כל מה שעושה אותי שיהיה הכול רק לטובתי הנצחית ואני מבטל את כל כולי וכל הרגשותיי רק למלכותו, ועל ידי זה גופא - מסיים ה'שם משמואל' - מעורר האדם את הרצון הנעלם של המלכויות ונמתקים כל הדינים מעליו והכול נהפך לרחמים גמורים".

לך ד' עת רצון

בנוסף לכך ממתיק הגה"צ אב"ד ליעזש שליט"א את מרגליותיו היקרות וממשיך לשלב השני בו יוכל האדם חלילה להרגיש שאינו רצוי ואהוב לפני המקום דווקא בראש השנה, כאשר למרות כל הכנותיו ותפילותיו אינו מרגיש טעם בתפילה ולבו אינו עמו.

"בוודאי כל אחד רוצה ומשתוקק שבבוא יום הגדול של ראש השנה, שאפשר לפעול בו כל-כך הרבה על כל השנה, יפתח את לבו לפני הקב"ה וכל היום כולו יתמידו אצלו רגשי אהבה והתקרבות געגועים ותחנונים להקב"ה שירחם עליו ויקרב אותו לתורתו ועבודתו, כך שעל ידי זה יזכה שבמשך כל השנה הבאה

קחו עמכם דברים. הגה"צ אב"ד עבודת הלב שליט"א בדברי חיזוק, בהשתתפות מרנן האדמו"רים מערלוי ומתולדות אהרן שליט"א, חותנו הגר"ש גשטטנר שליט"א ומימין נראה הגר"י ברזובסקי שליט"א רב דחסידי סלונים ביתר עילית

יהיה בדרגה גבוהה הרבה יותר מהשנים שקדמו לה.

"אך עם כל זה **ייתכן מאוד שדווקא בבוא ראש השנה ימצא האיש את לבבו סגור ומסוגר, אטום לגמרי מכל רגש קודש ומכל התעוררות ואתערותא דליבא, עד שבפשטות כפי הנראה כלפי חוץ בעיניים גשמיות, התפילות אצלו היום הן יבשות לחלוטין בלי שום טיפת רגש וחרדת יום הדין**, עד שהוא אומר לעצמו בשיברון לב גמור: 'וכי זוהי התפילה עליה חיכיתי וציפיתי כל-כך כל השנה ועליה שמתי כל ביטחוני שבראש השנה זה אפעל לעצמי כל טוב? האם זה מה שציפיתי וזהו חלקי וגורלי על כל השנה הקרובה'? ובכך יכול להיות לבו נשבר לרסיסים בחושבו שזהו סימן על העתיד, שבשנה זו מרחיקים אותו ח"ו מן השמים ואין רוצים בתפילתו, וכבר מתחיל לחשב חשבונות רבים שבוודאי מעשיו הרעים גרמו לזה וכדומה שאר מחשבות שהיצר אוהב להכניס בלב האדם".

"היות וישנם אנשים רבים המספרים אחרי ראש השנה שזה היה מנת חלקם בשעת התפילות", ממשיך הגריי"א מייזליש שליט"א לטוות בנעימה את שיחתו היקרה, "אזכיר בזאת מעשה נפלא שהוא יסוד גדול לכל אלו האנשים ועל הכלל כולו יוצא: הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהביטש זי"ע, בהיותו חתן התפלל פעם מנחה בערב ראש השנה אצל הרה"ק בעל 'מאור עיניים' זי"ע, וכידוע שהייתה שם עבודה גדולה מאוד בתפילת המנחה האחרונה של השנה, אשר על ידה אפשר לתקן ולהעלות את כל התפילות של השנה החולפת.

"כמובן שכבר הכין רבי שלום שכנא עצמו בטוב לקראת תפילת מנחה גדולה כזו, אך מה מאוד חלשה דעתו כאשר רק התחיל להתפלל וכבר ראה שלבו ומוחו סתומים לגמרי ואינו יכול להתעורר כלל לכוון כראוי בתפילתו זו. הוא התאמץ והתחזק לכוון כמה שיותר, אך עדיין שום דבר לא הועיל וכך עברה עליו תפילת שמונה-עשרה בלב סתום, כשמכל התאמצותו עלה בידו בקושי לכוון פירוש המילות כאדם פשוט.

"הייתה לו מזה חלישות הדעת גדולה מאוד, בפרט בראותו שכל הקהל כולם התפללו בכוונה יתירה ורק הוא התפלל באופן פשוט כל-כך. ויהי אחרי גומרו תפילתו, ניגש אליו הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע ואמר לו במאור פנים: 'בני! מה הוא פשר הרעש הגדול שפעלת בתפילת המנחה שלך? כי אני רואה איך כמה אלפי נשמות נדחות היה להם תיקון על ידי תפילתך זו היום'..."

ומכאן מחדדת ביותר הנקודה המחזקת הנוגעת ללִיבם של המונים בראש השנה: "**הרי לנו מזה לימוד גדול אשר אף כשלדעתנו התפילה אינה כראוי וכמה שמתאמצים ומתחזקים לעורר הלב והמוח עדיין מעלים חרס בידינו, אל ניפול ח"ו מזה, אלא צריכים לדעת כי אין אנו יודעים את החשבונות של הקב"ה שהביא עלינו חשכות כזו בשעת התפילה, אבל ייתכן מאוד כי דווקא בתפילה כזו פעלנו הרבה-הרבה יותר מכל שאר סוגי תפילות שאנו רגילים להתפלל ונראים הרבה יותר טוב מזה.**

"על עבודה כזו אמר הרה"ק בעל 'יסוד העבודה' זי"ע מסלונים, נאמר הפסוק (ירמיהו ב, ב) 'זכרתי לך חסד נעוריך וגו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', היינו בעת שהאדם מתחיל בעבודת השי"ת ויש לו חשכות גדולה עד שאינו מרגיש שום טעם ותשוקה בעבודתו, בחינת מדבר שממה וארץ לא זרועה, עליו לדעת כי דווקא עבודה כזו חשובה ויקרה מאוד בעיני השי"ת, ובכן יתאזר כל אחד בכל כוחותיו לערוך עבודת היום כמיטב האפשרי, ובזכות זה נזכה כולנו לשנה טובה ומבורכת".

לתקן עולם במלכות שדי

אחרי ששמענו על עיקר העבודה בהמלכת הקב"ה בכל מצב שהוא, מהי באמת פנימיות עבודת היום של מלכויות זיכרונות שופרות? כלומר, איך נוכל להפשיט את הדברים הנשגבים הללו הנעשים בשמים ממעל, להבין ולהשכיל זאת בקטנות שכלנו.

"אחד מעיקרי עבודת היום של ראש השנה הוא סדר 'מלכויות זיכרונות ושופרות', כמו שמצינו בחז"ל (ראש השנה טז.) שהקב"ה בעצמו ברוב אהבתו וחמלתו אלינו, מבקש מאיתנו 'אמרו לפני בראש השנה מלכויות זיכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זיכרונות כדי שיעלה זיכרונכם לפני לטובה, שופרות כדי שתעלה תפילתכם בתרועה לפני'; וכמו שכתב על זה בספר הק' 'אור המאיר' (ר"ה ד"ה ויאמר נחמיה): '**ואין לך חיך מתוק מזה שהאדון ד' צבאות ביקש כזאת מידינו לאמור לפניו מלכויות וזיכרונות כנזכר, כדי שתבוא זיכרונכם לפני לטובה, ונמצא כל עצמו יתברך דורש טובתנו להיטיב לנו באחריתנו**', עכל"ק.

"ובאמת לכן מצינו אצל צדיקי עולם זי"ע, שהיו משקיעים את כל כוחם ונפשם ונשמתם בעבודת הקודש של אמירת 'מלכויות זיכרונות ושופרות, כשליבם בוער באש עד לב השמים ואף עוררו את כל העם וזירזום שגם הם ישקיעו כל כוחם ונפשם בזה, כי אפילו פשוטי עם יכולים להפוך עולמות עליונים בכוח אמירתן בכוונה, וכלשון קודשו החוצב להבות אש של הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע מסלונים (ר"ה עמ' קעג): '**כל אחד מישראל צריך לידע שבאמירתו מלכויות זיכרונות שופרות הוא מהפך עולמות שלמים**'!

"הרי לנו כאן בדבריו הקדושים חיזוק נפלא לכל אחד מישראל, לא משנה מצבו ברוחניות ובגשמיות, אפילו אם נמצא ח"ו בדיוטא תחתונה, ידע נאמנה שבאמירתו מלכויות זיכרונות ושופרות הוא מהפך עולמות שלמים! ומסיים שם הרה"ק מסלונים את דבריו לכל אחד: 'וצריך להתעורר אז ביותר ולומר בכוונה עצומה'!"

מציין הגה"צ רבי יעקב יצחק אלעזר שליט"א: "הנה כשנתבונן קצת בנוסח תפילת ופסוקי המלכויות, לכאורה נראה שכל בקשתינו היא רק שהקב"ה ימלוך על כל העולם כולו: 'וידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו' ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלוקי ישראל מלך'; וכן הפסוקים עצמם רובם ככולם מדברים רק על גילוי מלכותו בעולם: 'ד' ימלוך לעולם ועד', 'והיה ד' למלך על כל הארץ', 'כי לד' המלוכה', הרי שכל הבקשות והפסוקים עולים לכוונה אחת ויחידה שיתגלה כבוד מלכותו בכל העולם, 'וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לך כתר מלוכה'. דבר זה צריך ביאור בפשטות, כי בגמרא איתא הלשון: 'אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', הרי שעיקר כוונת המלכויות הוא שנקבל עול מלכותו יתברך 'עלינו' ולא על גויי הארץ ואומות העולם.

"אמנם הביאור בזה גילה לנו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, כי בזה שאנו מבקשים 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך' ושאר הבקשות על גילוי כבוד מלכותו בעולם, אין הכוונה דווקא על כל מדינות שבעולם מהודו ועד כוש, **אלא הכוונה בזה גם 'ובעיקר' לעולם הקטן שלנו - היינו האדם עצמו, אשר כל איש ישראל נקרא 'עולם קטן' ועל העולם הקטן זה סובבים והולכים עיקרי בקשתינו בתפילות ופסוקי מלכויות**, וכלשון קודשו (ר"ה תרמ"ו): 'וכאשר מבקשים מלוך על כל העולם כולו וכו', צריך להיות 'עיקר הבקשה' על עצמנו, שכל אדם מישראל הוא עולם קטן בפני עצמו, וכפי מה שמקבלים על עצמנו, כך נמצא מזה הארה לכל הכלל'. הרי לנו שבעת אמירת המלכויות, עיקר הבקשה צריכה להיות על העולם הפרטי שלנו, שהקב"ה ימלוך על כל העולם כולו שלנו.

משל למה הדבר דומה: לאב אחד שחזר לביתו בערב אחרי יום ארוך ומותש של עבודה קשה ומפרכת, והייתה לפניו ערמה גדולה של כתבים ומכתבים שעדיין צריך לעבור עליהם ולסדרם טרם ילך לישון. לפתע בא התינוק והתחיל להפריעו ולשאול על כל דבר מה זה ועל מה זה. כשראה האב שאין באפשרותו להתחיל

"....צריכים אנו לשוב בתשובה שלמה כדי לבטל את כל הגזירות ולזכות לשנה טובה, אך מאידך זהו גם חיזוק גדול, שגם אם לא התנהגנו כראוי והעוונות ח"ו מרובים על הזכיות, אין לנו להישבר ולהתייאש ח"ו מחמת זה כלל, כי באם רק נקבל על עצמנו ביום זה לשוב אל ד' ולהיטיב את דרכינו..."

כי אם לידך המלאה: התפילות והבקשות הגשמיות בראש השנה הן חלק מהמלכת הקב"ה ביום זה

בתוך השיחה מעלה הגה"צ רב קהל 'עבודת הלב' שליט"א את סגולת היום לקבל כל התפילות והבקשות, אפילו אלו הנוגעות רק לעניינים האישיים והגשמיים של האדם, כי עצם הדבר שהוא פונה בתפילתו להקב"ה שיסייע לו למצוא פרנסתו וכיו"ב, הוא ממליך עליו את השי"ת ומוכיח ביותר כי אין לו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים.

"ראיתי בס' 'מאמר מרדכי' (ח"א עמ' ח) מהגה"צ רבי מרדכי שוואב זצ"ל, שמספר על רבו הגאון רבי ברוך בער לייבוביץ זצוק"ל מקמניץ: "זכורני פעם אחת בראש השנה אמר מו"ר הגאון רבי ברוך בער, דלכאורה קשה על זה שאומרים תפילת 'אבינו מלכנו', הלא המנהג הוא שלא לבקש בקשות בראש השנה? ביאר רבנו, שדרך מלכים בשעת משיחתם וכן מנהג המדינות גם בזמן הזה, למלא כל בקשת מחילה ומוחלים גם את הגנבים והגזלנים, כל זה משום שזה סימן למלכות, שמורה שכל אחד צריך לו ובידו למחול. **כמו-כן הקב"ה בראש השנה, שביום זה מקבלים עלינו עול מלכותו יתברך ויכול כל אחד לבקש ממנו רצונותיו, כי זה מורה מלכותו, נמצא שזה שתיקנו רבותינו תפילות ובקשות בראש השנה, אינו אלא מצד קבלת מלכות דהיינו שבידו לעשות הכול**, ואמר בזה הלשון: 'דאס איז א חלק פון קראנאציא' (זהו חלק ממשיחת המלך)".

"מזה נלמד שהתפילות והבקשות אפילו על דברים גשמיים ופרטיים הן חלק מהמלכת הקב"ה, שאנו מראים שאין לנו אל מי לפנות ועל מי להישען כי אם על הקב"ה. יש לצרף לזה דבר נפלא אשר שמעתי מיהודי חשוב איש נאמן, שסיפר לו הסנדלר האישי של מלך מרוקו הקודם שנפטר לפני כעשרים שנה. התפקיד שלו היה לעשות נעליים רק למלך ולא לכל חצר המלוכה, והיה עושה רק זוג נעליים אחד בשבוע וזה לקח לו לא יותר משעתיים-שלוש, אבל עבור זה היה לו בית מיוחד מהמלוכה והחיילים הביאו לו מזון וניקיון וחשמל כל השבוע.

"והנה דרכו של הסנדלר הייתה, שהיה קונה את העורות מצרפת ומאיטליה כי שם ישנם עורות מסוג משובח, והיה צריך לנסוע לשם כדי לבחור את העורות הטובים ביותר והמתאימים ביותר לכבוד המלך. נסיעות אלו לקחו לו כמה שעות של עבודה שם, אמנם המלך לא רק ששילם לו על שעות אלו ועל עלות נסיעתו, אלא גם שילם לו על השהייה שם למשך עשרה ימים בבית מלון, על טיולים ועל משמר כבוד מצד המלוכה כל משך אותו זמן, **כי מלך כשהוא נותן, הוא נותן בשפע גדול כפי שראוי למלך.**

"כמו-כן סיפר הסנדלר שהיה נוסע מפעם לפעם להתפלל על קבר צדיק, וכשהמלך נודע מזה ביקש ממנו שידליק נרות גם בשבילו. כאות הוקרה על זה הכניס ידו לתוך קערה גדולה של שטרות ונתן לו מלא חופניים שטרות בלי להסתכל. שאל הסנדלר את המלך: הלא את כל החנות אני יכול לקנות בסכום זה? ענה לו המלך: שכשמלך נותן, הוא נותן בשפע גדול!'"

"כל זה הוא יסוד גדול בשבילנו איך לגשת לתפילת הימים הנוראים: לא לבקש על קטנות או על שפע מדויק ומצומצם, כי זהו סתירה לכל המלכות שאנו ממליכים את הקב"ה בראש השנה, כי כאמור עיקר תפארת ופאר המלכות הוא כשהמלך נותן זה בשפע ובהרחבה, כיד המלך".

נרדמים הקיצו מתרדמתכם: 'משה'לע, משה'לע, תתעורר משנתך, אש שורפת בבית'

בתוך השיחה העשירה במוסר השכל ובלקח טוב לקראת יום הדין, מרתק אותנו הגה"צ רבי יעקב יצחק אלעזר מייזליש שליט"א בתובנה יסודית ועיקרית בעבודת היום, ממנה ניקח לעבוד את ד' אלוקינו באהבה וביראה, לטוב לנו כל הימים ולחיותנו כהיום הזה.

"ראיתי בספרו של תלמיד-חכם אחד המספר על עצמו, כי בתקופת הנעורים שלו לא זכה להיות נמנה בין שומרי תורה ומצוות, אלא היה משרת כחייל בצבא. יום אחד, אחרי יום קשה של עבודה בצבא, נתנו לו לחזור הביתה ללינת ערב. הוא עצר טרמפ על הכביש והנהג הסכים לקחתו אתו עד לעירו. **כיון שנכנס למכונית תקפה אותו שינה עמוקה ובקושי העירו אותו כשהגיע ליעדו. מיד הודה לנהג ומיהר לצאת החוצה, אולם אך יצא מהרכב הבחין כי חסר לו הנשק והבין כי בעת שנתו הורידו ממנו את כלי מלחמתו.**

"מיד הודיע החייל לצבא על הדבר וחשב שבזה יסתיים הסיפור, אולם כעבור כמה ימים קיבל הזמנה לבית משפט על התרשלותו במלאכתו ושסיכן אנשים רבים בשנתו. לתומו חשב שרוצים רק להפחידו ולאיים עליו שלא יעשה כן שוב, אך בהגיע המשפט יצא הפסק שהוא צריך להיכנס לבית האסורים, לא פחות ולא יותר. פתאום השליכו עליו אזיקים וגררוהו לכלא כמו פושע גדול, אבל הוא עדיין לא תפס את מצבו עד שראה באמצע הליכתו איך אימו עומדת שם ובוכה על שבנה הגיע למצב כה מושפל.

"בספרו הוא מתאר איך הייתה התקופה הקשה שנכנס לבית הכלא וסבל שם נוראות בכל יום ויום באופנים קשים שאי אפשר לתאר, וכל זה אירע רק בגלל דבר אחד שישן קצת במהלך הנסיעה... ומה כבר החטא בזה שישן? וכי מי שהוא עייף אסור לו לישון ובגלל זה צריך להיענש נוראות? **אבל כשנמצאים ליד מי שעלול להוציא כלי נשקו מידו ולהרוג אותו או לחטוף אותו ולעשות נזקים גדולים בזה, והוא ישן בשלווה בלי להבין מה קורה מסביב, זוהי אכן פשיעה גדולה וחמורה עד שהוא באמת ראוי להיכנס לכלא".**

מוסיף הגה"צ ריי"א שליט"א ואומר לנו: "ובאמת על זה קא צווח הנביא בחודש אלול לפני המשפט הגדול, בעת שהשטן רוצה לגנוב מאיתנו את כלי הנשק שלנו ורוצה להרע לנו בזה, להיות עולה ומשטין נגדנו ביום הדין הגדול והנורא, 'עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם'! עתה אין הזמן לישון כי זוהי סכנה עצומה, אלא יש להתעורר בתשובה שלמה!

"בספרי מוסר הביאו סיפור אמיתי שהיה בנובהרדוק: פעם נאחזה שריפה בבית מגורים באמצע הלילה והאם חטפה את הילדים וברחה מהבית, אך נזכרה כי ילד אחד נשאר בבית וכבר הייתה סכנה להיכנס שוב ולהוציאו משם, ובידה היה רק לצעוק מבחוץ שיתעורר משנתו ובכך יוכל לקפוץ מהחלון ולהינצל. ואכן התחננה וצעקה: **'משה'לע, משה'לע, תתעורר משנתך כי אש שורפת בבית'!** אולם הילד משה'לע ענה: **'אמא, אני רוצה לישון'!** האם המשיכה לצעוק: 'אבל אש שורפת בבית'! ענה הילד: 'אמא, למה את מפחידה אותי'? והאם בוכה ומתחננת: 'משה'לע, משה'לע, אני לא מפחידה אותך סתם, יש באמת אש שורפת בבית, הצל את נפשך מהר, תקום ותקפוץ מיד שלא תישרף! והוא עונה: 'אמא, אנא תפסיקי כבר להפחיד אותי ולאיים עלי, אני רוצה לישון'... לא ארכה השעה עד שקול הנער נדם והיה למאכולת אש ר"ל.

"אמרו בעלי מוסר בחרדת קודש, **כי כך הוא המצב בחודש אלול, שהאש שורפת ובאש ד' נשפט, יש שריפה גדולה בשמים והשטן רוצה לשרוף אותנו באש חלילה. הנביא צועק אלינו 'עורו ישנים משנתכם' והצילו את נפשכם, עורו נא התעוררו נא התייצבו נא בעד הנפש חנינה, תעשו הכול אך לא לישון! וההשובה באה מאליה אני רוצה להמשיך ולישון: 'אנא לא להפחיד אותי ולא להפריע את מנוחתי'.**

"עלינו לדעת כי זהו אחד מתרגילי היצר בשינה עמוקה זו, להכניס באדם מחשבה כי מה לו לפחד כל כך מראש השנה, הלא גם לפני שנה ושנתיים היה ראש השנה ויום הדין, ושום דבר לא קרה לו ולא פגע בו, אלא כל השנה התנהל ב"ה כראוי והוא נשאר בחיים ולא נידון כרשעים שנחתמים לאלתר למיתה. והרי בשנה זו לא היה גרוע משנים קודמות ולא מסתבר שדווקא השנה יכתבו עליו לא טוב, א"כ למה לו לפחד כל-כך על חינם.

"אבל החכם עיניו בראשו ואין לו לסמוך כלל וכלל ממה שהיה שנה שעברה, כי לא ידע אדם מה מחכה לו ויכול להרגיש שהכול בטוח ורגוע בלי שום חשש, אבל בינתיים הארץ מתחתיו רועדת. **והאמת היא שבשנה זו בעוונותינו הרבים אין אנו צריכים הרבה הוכחות לזה, אחרי המאורעות המחרידות שאירעו בשנה החולפת ר"ל, כאשר אף אחד לא חלם כי דווקא עליהם תעבור כוס התרעלה, אמנם כל זה בוודאי בא לעורר אותנו שיש להיזהר מלישון בימים אלו כי זה כרוך בסכנת מוות ח"ו,** עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם".

כלל בעבודתו באופן כזה, עלתה במחשבתו עצה טובה ולקח דף מהשולחן שהיה מצויר עליו ציור של מפת העולם וכל מדינה ומדינה, וקרעו לגזרים לפני בנו באומרו לו: 'בני יקירי, חבר יחד את כל המפה הזאת ואשמח מאוד לראות איך הצלחת לחברו כראוי וכנכון'...

מעתה היה בטוח כי עד שעתיים-שלוש לא יפריע לו בנו, ועד שיסתדר לו לברר מקום הימצאה של כל מדינה ומדינה, יתאפשר לו לסדר את כל ערמת הכתבים אשר לפניו במנוחה ויישוב הדעת. אמנם לפתע חזר אליו בנו אחרי כחמש דקות עם כל הדף מחובר הדק היטב כל דבר ודבר על מקומו הנכון... **האב שלא היה יכול להאמין מה שעיניו רואות, שאלו בתמיהה: איך הצלחת לעשות דבר נפלא כזה? השיב לו בנו בחיוך גדול: 'מאחורי הדף הייתה תמונה של אדם ואני ביודעי זאת ניסיתי רק לחבר יחד את העיניים, הפה, הידיים והרגליים על מכונם, באופן שהאדם יהיה בשלמות וממילא על ידי זה גם כל העולם יהיה בשלמות'...**

הנמשל מובן מאליו: "עבודת האדם המוטלת עליו היא רק לתקן את עצמו שיהיו כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו בשלמות תחת הנהגת ומלכות השי"ת, וכאשר ישקיע בעבודתו להשלים את עצמו ולהמליך את הבורא ית"ש עליו, אז בכוח פעולתו ישפיע גם שימלוך השי"ת ויתגדל כבודו על כל העולם, ובכך להביאם לידי התיקון השלם".

קבלה טובה ומכרעת

את שיחתו המיוחדת מסיים הגה"צ אב"ד ליעזש שליט"א בסיפור נורא ששמע מפי חותנו-זקנו, כ"ק אדמו"ר מטשאקאווא שליט"א [חותן-חותנו הגאון רבי שלמה געשטעטנער שליט"א רב שכונת 'גבעת משה' בירושלים].

מעשה שהיה בבחור אחד מישיבתו הקדושה של הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע בסיגעט, שפעם אחת בימי החנוכה ישבו כמה בחורים ושוחחו בדברים שונים. **פתאום פתח ה'ייטב לב' את הדלת, קרא אליו בחור אחד מתוכם ולחש לו כמה מילים באוזנו. כשמוע הבחור את דברי רבו, פרץ בבכי תמרורים ומיד לקח גמרא והתיישב ללמוד בהתמדה נפלאה, כששאר הבחורים ששהו שם תמהו מאוד על דבר זה, מה אמר לו הרבי ולמה דווקא אליו?** הם ניגשו אליו לאחר-מכן לשואלו פשר הדבר, וכך סיפר להם הבחור:

לפני כמה חודשים בערב ראש השנה אירע אצלי מעשה נורא. היות שהמנהג בישיבה הוא שבערב ראש השנה צריכים כל בחורי הישיבה לאסוף צדקה בכל חלקי העיר, הרי כמה מהבחורים נמצאים בזמן השקיעה בסוף העיר ואינם יכולים להספיק לחזור לביתם, לכן מתפללים שם באיזה בית כנסת בקצה העיר ואוכלים סעודת ראש השנה אצל חסיד אחד שהוא מכניס אורח גדול ואחר-כך חוזרים לביתם בשעת לילה מאוחרת.

בערב ראש השנה האחרון, הייתי בין הבחורים האלו שנותרו בקצה העיר סמוך לכניסת יו"ט. נכנסתי לבית הכנסת שם להתפלל, אך מחמת גודל העייפות שנפלה עלי אחרי יום קשה של שוטטות ברחבי העיר ולדפוק על פתחי נדיבים, נרדמתי באמצע התפילה ולא הרגשתי איך כל הקהל סיימו את התפילה והלכו לביתם. בינתיים סגר הגבאי את דלת בית הכנסת ואחר זמן לא רב כבו האורות.

אני נשארתי שם לבדי בבית הכנסת באפילה ובשעה זו ראיתי בחלומי שהנני עומד לפני בית דין של מעלה ובודקים את כל המצוות והעברות שעשיתי במשך השנה, עד שראו שהעוונות מרובות הרבה מהזכיות ולא מילאתי תפקידי כנכון, ובכן דנו אותי להישאר שם לצמיתות ר"ל... אחזני פחד ורעדה והתחננתי על נפשי אך ללא הועיל. כך פסקו בבית דין של מעלה, וכדבריהם כן יקום.

לפתע התקרב ובא מורי ורבי מרן ה'ייטב לב' זי"ע וכיון שראה את כל הקורה שמה, פתח את פיו ואמר: "מה זאת לקחת בחור צעיר מן העולם קודם זמנו? אי משום מעשיו הרעים, אני מבטיח שהוא יתקן מעשיו ולא ישוב לכסלה עוד". מיד אחז בי ולקח אותי משם תחת זרועו, ובכך ניצלתי והתעוררתי משנתי. ברגעים הראשונים לא ידעתי היכן אני נמצא, באיזה מקום חושך ואפילה, אולי עוד נשארתי למעלה...

משהבחנתי שאני נמצא בבית הכנסת נזכרתי שהיום ראש השנה, אבל מחמת שנרדמתי נשארתי כאן לבד ועכשיו צריך אני למהר וללכת להספיק לאכול סעודת יו"ט. אולם כשניגשתי לדלת מצאתי שהדלת סגורה, מה עשיתי? קפצתי מהחלון והתחלתי לרוץ לביתו של אותו חסיד, אך עד מהרה נדהמתי לראות שכבר מאוחר מאוד וכל האנשים ישנים כבר ואין לי מה ללכת לאותו חסיד, ובכן החלטתי שהעצה היחידה שנשארה לי הוא לרוץ במהירות אל השולחן הטהור שהרבי ה'ייטב לב' עורך בליל ראש השנה, אולי שם אוכל עוד להספיק לטעום דבר מה לכבוד סעודת יו"ט, וכך עשיתי.

מיד כשנכנסתי לבית המדרש, ציווה ה'ייטב לב' לשגר לי כוס יין וחלות כי עדיין לא עשיתי קידוש... אז ראיתי שלא היה זה חלום גרידא ויש בו גם רוח הקודש. הייתי מאוד מרוגש ומבוהל מכל העניין, אך כדרכם של דברים חלפו הימים וגם הפחד והבהלה נעלמו ממני, עד שהדבר נשכח לאט-לאט וכבר אחרי שמחת תורה הייתי אותו בחור כמקודם ללא שום שינוי. **אולם עכשיו שכבר הגיעו ימי חנוכה ועדיין אני עומד במרדי ומבטל זמנים טובא מלימוד התורה, לא היה הרבי יכול להבליג יותר, לכן ניגש אלי ולחש לי באוזני: "בשביל זה טרחתי להחזירך לעולם הזה"?!... כמובן שלא הייתי צריך לשמוע יותר מזה ומיד לקחתי את עצמי ללמוד תורה בשקידה רבה, ומעתה בטוח אני שלא אשכח כל ימי חיי את החלום הזה.**

"סיפור זה הוא גם תוכחת מוסר לנו לדעת שאין אנו יודעים מה נכתב ונגזר בשמים", מסיים הגה"צ אב"ד קהל 'עבודת הלב' שליט"א את דבריו הזוהרים באור יקרות, "צריכים אנו לשוב בתשובה שלמה כדי לבטל את כל הגזירות ולזכות לשנה טובה, אך מאידך זהו גם חיזוק גדול, שגם אם לא התנהגנו כראוי והעוונות ח"ו מרובים על הזכיות, אין לנו להישבר ולהתייאש ח"ו מחמת זה כלל, כי באם רק נקבל על עצמנו ביום זה לשוב אל ד' ולהיטיב את דרכינו, להיות מעתה בנים נאמנים לד' ולתורתו, נזכה לבטל את כל הגזירות לטובה, וכמו שמובא במדרש שאע"פ שאנו נחשבים כמתים מחמת מעשינו, היינו שאין לנו כלום ממש, בכל זאת הקב"ה בורא אותנו בריה חדשה ונותן לנו שנה טובה ומתוקה, וממלא כל משאלות ליבנו לטובה אמן".

- תשואות חן למכון 'קולמוס הלב' שע"י קהל 'עבודת הלב' ליעזש על עזרתם המרובה בלונ"ח -

יעקב הייזלר

עמוד ההוראה

במלאת עשור להסתלקותו
של כ"ק אדמו"ר הגאון הצדיק רבי מנשה קליין זצוק"ל
גאב"ד אונגוואר ובעל שו"ת "משנה הלכות"

אנו מביאים בזה יריעה מיוחדת - עובדות ומעשים אודות היותו "איש ההלכה" בכל מהותו וישותו לצד היותו אחד מגדולי המשיבים בדור האחרון כפי שסיפרו בני ביתו ותלמידיו הקרובים

בערב ראש השנה יחול יומא דהילולא העשירי להסתלקותו של רב האי גאון מובהק וצדיק נשגב, חסידא ופרישא, עמוד ההוראה, מגדל אור להמונים שחסו בצלו ונאותו לאורו הגדול, כ"ק מרן אדמו"ר רבי משנה קליין זצוק"ל גאב"ד אונגוואר ובעל שו"ת "משנה הלכות" י"ט חלקים ועוד ספרים רבים בהרבה מקצועות התורה.

כתרים רבים הלמו ועיטרו את אישיותו הגדולה והרב גונית של כ"ק הגה"צ גאב"ד אונגוואר זצוק"ל, אולם ללא ספק כי אחד הדברים שבלטו ביותר באישיותו הרמה הייתה היותו "איש ההלכה" בכל מהותו וישותו, עד כי זכה להיות אחד מגדולי המשיבים לבית ישראל בדור האחרון, וספריו אף נעשו לנחלת הכלל ורבים וטובים המה המעיינים בספריו וצועדים לאורו הבהיר.

ביריעה שלפנינו נביא בזה אי אלו עובדות ומעשים על היותו "איש ההלכה" בכל מהותו וישותו, כפי שסיפרו בני ביתו ומקורביו שזכו לחסות בצילו במשך שנים רבות.

איש ההלכה

בראשית הדברים, נביא בזה מה שסיפר חדב"נ הגה"צ רבי יהושע וינברג שליט"א: "כל מי ששהה ולו במקצת בקרבתו של מו"ח מרן הגה"צ בעל ה"משנה הלכות" זצוק"ל, נוכח בעליל כיצד כל צעד שעשה היה בדקדוק עצום על פי ההלכה.

"זכורני שפעם ביקשוני לאחר התפילה בחוה"מ פסח, שאבקש ממנו לצאת עם חסידיו לברכת האילנות, זה היה לאחר ששב מתפילת שחרית, וחלץ את תפיליו [הוא היה מניח תפילין בחוה"מ בצנעא, למרות שלא הורה כן לרבים], והתיישב לתלמודו.

"ניגשתי אליו ומסרתי את הבקשה, והוא הגיב בפשטות – חושבני שזהו ביטול תורה, כי הרי בהלכה נאמר הרואה אילן וכו', אך לאחר שכבר החילותי בסדר הלימוד, לא **נאמר שחייב אני להפסיק מתלמודי ולצאת לברכת האילנות...**

"סיפור נוסף ששמעתי מפיו, והדהים אותי ממש, היה כשראיתיו פעם הולך בביהמ"ד כשלא היו בו אנשים רבים והוא נעמד ליד עמוד החזן ותיקן בו דבר מה שהיה מקולקל. שאלתיו מדוע עושה כן, הרי ניתן לקרוא לאיש התחזוקה שיתקן זאת בכליו בפשטות.

"מו"ח זצ"ל השיב לי בטבעיות: "הרי מדי יום אני יורד דרך קומת ביהמ"ד לקומה התחתונה בה מצוי המקווה טהרה, וחשבתי שהרי אני עושה הליכתי קפנדריא, שאני עובר דרך ביהמ"ד להליכתי למקווה. **לכן קיבלתי על עצמי שבכל פעם שאעבור בביהמ"ד אחפש דבר מה שאינו מתוקן בביהמ"ד ואתקן זאת, וכך הליכתי במקום תהיה לצורך**". והתברר לי שכך נהג במשך זמן ארוך.

"מו"ח זצוק"ל היה איש ההלכה בכל רמ"ח אבריו. כשהייתי אצלו פעם בחו"ל, פגש אותי יהודי נכבד שעוסק לפרנסתו בעשיית בתים לתפילין, והוא הבחין שהבתים שלי גדולים, והציע לי לעשות לי בית קטן יותר שיהיה קל יותר ללובשו כשהוא מתאים למידת ידי במעלה היד, הוא שכנע אותי רבות בדבר, ולפני שנתתי לו אישורי, אמרתי שאני חפץ להיוועץ עם חותני שהוא בקיא גדול בהלכה. הוא שאל לשמו, ומששמע את שם חותני הפטיר מיד באומרו – אצלי כבר לא תזמין בתים חדשים... לא הבנתי טעם הדבר, אך מיד כשנקראתי לביתו, שאלתיו על כך, כשאני מסביר בארוכה ובחמימות כל הטעמים שהסביר לי במעלת הדבר...

"חותני נחרץ בדבר **באומרו שכל הטעמים שבעולם אין בהם כוח לשנות משהו מהמסורת שהורגלנו כל השנים, ואם הדבר כה טוב, מדוע רבותינו ואבות רבותינו לא חשבו על כך**. אך אם הם לא חשבו על כך בטוח שאין זו ההלכה – המסקנא אצלי הייתה ברורה וחד משמעית".

"פקחות הלכתית נדירה"

"דוגמה נוספת אספר בזה סיפור שאירע לפני שנים רבות, המלמד מה היא אישיות מרוממת של אדם שכל הליכותיו הם על פי ההלכה הצרופה, בשילוב נדיר של מידות נעלות וחכמת חיים מיוחדת.

"היה יהודי נכבד שלווה ממו"ח זצוק"ל לפני שנים רבות סכום כסף גדול, וככל הנראה הוא לווה זאת שלא על מנת להחזיר. הרבי כדרכו לא היה דוחק באיש, אך בהיות ונצרך לסכום זה, והמדובר בסכום הגון ביותר, הוא שלח אליו שליח לשואלו אם יוכל להשיב לו את החוב הגדול שלווה הימנו והגיע זמן פרעונו. אותו יהודי השיב ברוב עזותו – כי אינו מתכוון לשלם את החוב, שכן יודע הוא שהרב מאונגוואר לא יזמין אותו לדין תורה, וודאי לא יתבענו למשפט...

"כעבור תקופה נקרא מו"ח לסדר קידושין אצל אחד מתלמידיו, ולהפתעתו כשהביט מו"ח בפני העדים שנקראו לקיים הכתובה, הוא רואה כי אחד מהם הינו אותו אדם נכבד שלא מוכן לפרוע חובו, והרי לדבריו הוא גזלן ממש, ובשל כך פסול הוא לעדות. אך אותו נכבד היה מקורב לבני המשפחה, וכולם המתינו וציפו לחופה הקרבה, ואיך יוכל לסדר זאת. אותו יהודי חש כי מו"ח במבוכה, אך הוא לא יכול היה לפגוע בעצמו ולוותר על הכיבוד שנתכבד בו בדין.

"כשנעמדו כולם תחת כלונסאות החופה, הכריז מו"ח קבל עם ועדה, כי עפ"י המסורות ממנהגיו, הוא מכריז בזאת כי קיימים שני עדים לקיום הכתובה, וכל עד שהוא פסול לעדות הוא אינו מצרף לעדות, שכן אם יצטרף אחד הנוכחים כעד והוא פסול, תהיה כאן עדות שבטלה מקצתה ותתבטל העדות, והוא החליט כי הוא יהיה כמסדר הקידושין עד נוסף בצירוף לעד הכשר מבין השניים, וכך ניהל את החופה.

"למזלו בכתובה אף נכתב שם העד הפסול בטעות כתיב, ומו"ח הוצרך לכתוב כתובה מחודשת, הוא נטל את הכתובה וכתב הכול מזיכרונו, כשהוא מצרף את חתימתו כעד שני לכתובה, ואותה הגיש לבני הזוג. וכך קיים את הקידושין כהלכתם מבלי לפגוע באותו אדם נכבד.

"....בגין דבקותו בהוראה מתוך דקדוק הדין בשלמות זכה רבנו שהמונים רבים היו משגרים אליו את שאלותיהם בהלכה לשמוע ממנו דבר ה' זו הלכה, וכן בכל שאלה שנתעוררה בכלל ישראל, תמיד ציפו לשמוע דעת תורה מרבנו....?"

"סופו של הסיפור היה למחרת, כששוחחו עמו על כך, והוא התבטא באוזני מקורבו כי החופה אתמול עלתה לו הון רב... לפליאת המקורב הוא סיפר כי כשראה שלקחו את אותו יהודי נכבד שחב לו חוב גדול כעד לקידושין, הוא מיד מחל לו בלב שלם על החוב

עם מחותנו כ"ק מרן אדמו"ר ה"פני מנחם" מגור זי"ע

כולו, כדי שלא יהיה סרך פסלות בכתובה, וכך הפסיד כל הסכום של ההלוואה.

"לימים כששוחח עם ידידו מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל על המעשה, **הגיב לו כי הצעד שעשה הינו פקחות הלכתית נדירה, אך המחילה ככל הנראה לא חלה, ויכול הוא לתבוע את החוב, אך מו"ח בצדקותו לא הסכים לעשות זאת עד סוף ימיו.**

בעניין זה כך שח בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים: "בכל דבר הוא ראה לא רק את ה'ללמוד וללמד' אלא את ה'לשמור ולעשות'. בימים הראשונים בהם הוקמה קריית אונגוואר והיה שוהה כאן בימי הקיץ, היה בוחן כל פעם כמה זמן אורכת הנסיעה עד לכותל המערבי, **והיה חוקר אצל אנשים כמה זמן ההליכה ברגל, ואמר שחושב על דרכים של הליכה לעלייה לרגל ממקום מגוריו מהי הדרך המהירה.**

"תורה היא וללמוד אני צריך"

זהירותו הרבה בענייני הלכה הביאה רבים וטובים להשכים לפתחו. מספר אחד מבאי ביתו הקרובים: "כל פעולה של רבנו הייתה בבחינת 'תורה היא וללמוד אני צריך'. כל דבר אצלו היה מחושב. למשל, שנים רבות לא היה אוכל בשר. פעם ראוהו נוטל ידיים מים אמצעים בתוך הסעודה והתפלאו להנהגתו. הוא סיבר את אזני הנוכחים, כי ראה שמביאים את הדגים בצורה של שניצל, ורצה שחלילה לא תצא תקלה וילמדו התלמידים – שאינם יודעים שזה דג ולא בשר – חלילה לזלזל בנטילת ידיים אמצעיים.

"עוד דוגמה. הוא רצה לצאת ידי כל השיטות בהל' נטילת ידיים, לכך היה נוטל ידיו, מברך 'אשר קדשנו' ונוטל שוב ידיו. הכול היה מדוקדק להפליא".

דקדוק הדין

כך גם דקדוקי כשרות המאכלים היו להפליא עד שלא היה אוכל מאכלים שנעשו בבית חרושת, וכן היה אוכל רק משחיטה מיוחדת עם חומרות בקדושת האכילה.

כן רבו אצלו הדקדוקים בהלכות שבת, כשמצד אחד הוא עצמו תיקן עירובין בכל המקומות שיש שם יהודים בכדי שלא ייכשלו בחילול שבת, אך לאידך הוא עצמו לא טלטל אף את משקפיו בשבת אף בשכונת רמות בירושלים, שהיא חומרא ודקדוק הדין.

סיפר נכדו חביבו הג"ר אברהם מרדכי אלתר שליט"א: "מו"ז זצוק"ל היה בראש וראשונה איש ירא אלוקים שכולו דבקות בה'. ראינו אצלו גינוני קדושה ופרישות מופלאים, שחלקם יסודם בהלכה, בקדמונים, במנהגים, עפ"י סוד, עפ"י חסידות או מקור אחר, הוא היה 'כרכא דכולא ביה', ידע הכול, כל שורש עניין ליסודו, כך שאין כל תימה, שיראת השמים שבו הוליכה אותו להקפדה יתירה בכל עניין ועניין.

"מו"ז היה מחמיר גדול בכל תהלוכות ימי חייו, בכל דבר הנכנס לפה, והיה נזהר שבעתיים בכל מאכל שנרכש מחוץ לבית. רבים לא יודעים שמו"ז לא סמך על שום כשרות בעולם. בביתו היו אופים לחם, מגבנים גבינה ומולחים עופות עד יומו האחרון".

חלוץ לפני המחנה

בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א מארה"ב ציין באחת משיחותיו ביומא דהילולא, שהרבה מהדברים הנהוגים בתפוצות ישראל בארה"ב, ונראים כמובנים מאליהם, הם הודות להשקעתו היזומה של רבנו. לדוגמה סיומי מסכתות לבכורים בערבי פסח הנהוגים בכל הבתי כנסת, לא היה מקובל בשנים ההם לעשותו. ורבנו ראה שבכורים רבים אוכלים ושותים כאילו אין תענית כלל. ביקש רבנו מכחמישה עשר בחורים שילמדו ויסיימו מסכת ויעברו בבתי הכנסת בעיר ויעשו סיומים, כך יוכלו הציבור לאכול ללא חשש. ותיקון זה נשאר למשך השנים עד עצם היום הזה.

יושב בסוכה

"כן בענייני כשרות היה רבנו החלוץ לפני המחנה. כאשר פעם הזמינו במשפחת רבנו בשר מחנות בהכשר הרב מצעהלים זצ"ל, והמשלוח הגיע כשלא היה אף אחד בבית. כשחזר רבנו נחרד לראות שיש בשר לפני דלתו ללא חותם בתוך חותם, והרי זה בשר שנתעלם מהעין ואסור באכילה. עלה רבנו להרב מצעהלים ושאלו על זה, והוא אכן ענה שאם כנים הדברים הרי שהצדק עם רבנו, ומאז התחיל להנהיג לשום פלומבה על הבשר. ומזה השתלשל שכל הכשרויות האחרות גם הנהיגו כך, והתחילו לשים פלומבות.

ואכן בגין דבקותו בהוראה מתוך דקדוק הדין בשלמות זכה רבנו שהמונים רבים היו משגרים אליו את שאלותיהם בהלכה לשמוע ממנו דבר ה' זו הלכה, וכן בכל שאלה שנתעוררה בכלל ישראל, תמיד ציפו לשמוע דעת תורה מרבנו.

כך גם רבים מגדולי ישראל אדמו"רים ורבנים שלחו לרבנו לשואלו בשאלות קשות ומסובכות, וסמכו רבות על מוצא פיו. פעמים רבות שלחו אליו בשאלות של הצלת העובר או האם וכו' ותמיד הייתה תשובת רבנו ברורה, ורבות הבטיח שאם ישמעו בקולו לא יארע שום רע.

לצד זאת היה רבנו מלמד הוראה לכל מי שביקש, עד כי ניתן לומר שכמעט כל רבנים ומורי הוראות בניו יארך בדור שלאחריו, היו תלמידיו של רבנו.

דלתו פתוחה

מקורבי רבנו ציינו שדלת ביתו הייתה פתוחה תמיד לכול, לא היה צריך להתקשר ולבדוק קודם אם שייך להיכנס, והיה מאוד נוח שהיה אפשר להיכנס לרבנו על כל דבר קטן וגדול בהלכה וכדומה, לשאול ולהתייעץ. אמנם רבנו העדיף שעד השעה אחת בצהריים, לא ייכנסו אליו להפריעו ברצף לימודיו, אבל גם בשעות אלו היו נכנסים עם שאלות שנתעוררו והיו צריכות הכרעה מיידית.

עובדה הווה ופעם אחת במוצאי שבת אחרי סעודה שלישית ומעריב, כאשר בדרך כלל היו נכנסים אז הבחורים יחד עם רבנו לחדרו ורבנו היה עושה שם הבדלה. פעם במוצ"ש כשנכנסו לחדר צלצל הטלפון ואחד מהנכדים הרים את הטלפון ואמר לשואל שיתקשר יותר מאוחר, ע"מ לא להפריע למעמד. אולם רבנו הבחין שהנכד ניתק את הטלפון שאלו מי התקשר, הנכד ענה לרבנו שהלה יחזור עוד קצת, ורבנו חזר ודרש בעוז הגד לי מי התקשר בטלפון, ענה הנכד שזה היה הגאון רבי דוד אולבסקי זצ"ל, ענה לו רבנו בתמיהה: אולי זה שאלה של פיקוח נפש איך אתה מנתק ככה את הטלפון? ורבנו הזהירו שיותר לא יעשה כדבר הזה.

מורה הוראה עוד בבחרותו

נכדו הג"ר אברהם מרדכי אלתר שליט"א סיפר ששמע ממקור מוסמך, שעוד בבחרותו של רבנו קודם נישואיו, כשרבו מרן ה'שפע חיים' מצאנז זי"ע היה נוסע ממכון שבתו, מינה את רבנו למלא את מקומו ביוניאן סיטי להשיב לשואלים, גם בהלכות שאינם שייכים לבחורים.

שתיית יין

רבנו התייחס להיותו פוסק לרבים במלוא הרצינות. מספר מקרובו הרה"ח ר' אהרן הולנדר שליט"א: "ידוע שמעולם לא שתה רבנו יין, כאשר ידוע שרב הפוסק אין לו לשתות יין מההלכה ששיכור אסור להורות. לקידוש וכדומה היה שותה מיץ ענבים, ולד' כוסות היה סוחט לבד ענבים, עם כל ההקפדות שתהיה לכתחילה ע"פ הלכה לא מבושל וכדו'.

עם היותו פוסק לרבים, כשהתקשרו אליו אנשים עם שאלות

בהכנסת ספר תורה

פשוטות או שיש חילוקי דעות בנושא, היה עונה להם שישאלו לרב שאצלו מתפללים ואליו משתייכים.

"מקום אליו הוא משתייך"

רבנו הקפיד מאוד שלכל אחד ואחד יהיה מקום אשר שם הוא משתייך, ורב אשר אליו מפנה את שאלותיו, ולא לכל שאלה ולכל דבר ללכת ולבחור רב אחר. עובדה הווה ופעם התקשר אליו יהודי מקנדה עם שאלה, מיד התקומם רבנו האם אין רבנים בקנדה לשאול. כשענה הלה שזו שאלה חמורה, שרבו אינו יודע לענות. הציע רבנו שישאל את רבו בקנדה, ואם ברצון רבו יתקשר הוא לרבנו לשאול.

וכן היה מזהיר תמיד, שאם ילד רואה שאביו לכל עניין הולך לרב אחר וכדומה, אז גם הוא כבר יעשה מה שנוח לו, ובסוף יקח את כל הקולות של כל הרבנים.

רבינו בעת ריקוד של מצוה

לשון חכמים מרפא

מספר הרה"ח ר' אהרן הולנדר שליט"א: "לשונו של רבנו היה לשון חכמים מרפא, תמיד דיבר בעדינות יתירה לכל אדם. כמו כן הקפיד גם על דברים קטנים השגורים בפי העם והיה נזהר לאומרם בעדינות. ולדוגמה לפני תקיעת שופר בר"ה היה מכריז 'מדארף נישט צי רעדען' במקום ההכרזה הנהוגה שאסור לדבר, והיה מסביר שיוצאים הרי יד"ח תקיעת שופר גם אם דיברו".

דמות של רב מהדורות הקודמים

רבנו היה איתן בדעותיו ולא הסכים כלל להיכנע במילי דשמיא, ולא לזוז משיטתו. פעם התבטא עליו כ"ק האדמו"ר ממונקאטש שליט"א, **שרבנו הוא דמות של רב מהדורות הקודמים, ואין מה לנסות כלל לשנות את דעתו.** (הרה"ח ר' יודל קלליינבארט שליט"א)

איש גיבור חיל

גם בדברים שהיה רבנו אחד ויחיד וכל העולם היה נגדו לא חת מפני איש ולא נע ולא זע כמלוא נימה משיטתו. כן בעירוב וכן בדברים אחרים, רבנים אחרים אשר גם סברו כמוהו נבהלו וחזרו בהם ורבנו עמד בגוו זקוף בודד במערכה עם האמת שלו.

בהזדמנות סח בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א ממודיעין עילית: "אאמו"ר הלך עם האמת עד הסוף ללא שום רתיעה. גם מטרור ואיומים הוא לא נכנע. אבל לא רק מאיומים, הוא גם הפסיד

דחיית הברית למניעת חילול שבת

לצד היותו איש ההלכה הלוחם ללא חת ומורא על עקרונות הדת וההלכה, רבנו היה גם דואג למנוע פרצות בשקט ובדרכי נועם, מבלי שאנשים ידעו וישימו לב לכך, וכל זאת מתוך תבונה יתירה שניחון בה מן שמיא.

היה יהודי ששימש אצל הגה"ק ה'שפע חיים' מצאנז זי"ע, ולפרנסתו היה טבח. יום אחד הגיע אליו יהודי ספרדי לבקש שיבשל לו לסעודת הברית של בנו עבור שבע מאות אנשים ביום ראשון בשעה אחד בצהריים.

לפני הברית בין הדברים הבין הטבח מהבעל ברית שהתינוק נולד בליל שבת, ולתמיהתו איך עושים ברית ביום ראשון כשהתינוק נולד בשבת השיב האב שהמוהל כך הורה.

לגודל תדהמתו של הטבח הגיע המוהל והנה זה רבנו בכבודו ובעצמו. הלה מיד ניגש לרבנו ומגלה לו באוזנו שהתינוק נולד בשבת ואיך ניתן לדחות את הברית ליום ראשון.

רבנו ענה לו בענוות חן: "אתה רואה כאן 700 איש כולם היו מגיעים עם רכבים אם זה היה בשבת תוך חילול שבת מחפיר, לכן הוריתי לעשות את הברית ביום ראשון. ולא רק זאת אלא אמרתי שאיני יכול למול רק בשעה אחת בצהריים, כך גם לא ילכו כל האנשים לחוף הים בפריצות כמקובל באמריקה"...

לעיתים כשנלחם על עקרונותיו, אבל הוא לא נרתע מזה".

מוחה כנגד כל עוול

רבנו קיים בעצמו לא תגורו מפני איש, והיה דורש ברבים נגד כל פרצה ומחה על כל עוול. גם כשאחיו ר' בן ציון זצ"ל התחנן בפניו שיגיד את כל מה שרוצה, וימחה בשקט ובצנעא, אבל ברבים ישתוק, בכדי לא לעורר עליו התנגדויות. אמנם רבנו לא שעה לדבריו, ולא חסך את שבט לשונו מלהתריע על עוול.

עובדה הווה כאשר אחד ממקורביו הנאמנים ביותר עבר פעם תקופה קשה מאוד, והיה לו לחץ מזה וחששו שישפיע על בריאותו, רבנו אמר לו שכבר יותר מעשרים שנה שגם אומרים עלי הדבר הכי גרוע בעולם, אולם לא אכפת לי מזה כלום...

הלך עם האמת שלו

בעניין זה סח אחד ממקורבי רבנו: "רבנו הלך עם האמת שלו ולא התאים עצמו לחוגים אחרים... אמנם רבנו לא יכול היה להתאים את עצמו עם אף אחד לא עם הקנאים ואף לא עם אגו"י, כי היה לו את האמת שלו עד הסוף, ולא חיפש פוליטית להסתדר עם אף אחד, ולא עיגל פינות וכדומה.

התוכחה לבן גוריון

בעת הסערה הידועה בארץ ישראל אודות מיהו יהודי, נפגש רבנו עם ראש הממשלה בן גוריון. התקיים ביניהם דין ודברים בעניין זה, ורבנו דיבר בתקיפות אודות חומרת הדבר, וכשבן גוריון ניסה להתווכח ודיבר על עשו בנו של יצחק, הפטיר רבנו לעברו 'כשהיית ילד האם לא ייסר אותך אביך שבאם לא תלמד תגדל כמו עשו'. ביציאתו אמר רה"מ בן גוריון שדברי תוכחה כאלו כמו מרבנו לא קיבל מעולם.

לא היה ניכר שוע מפני דל

מספר אחד הנכדים: "זכורני, כי בזמנו היה רבנו מסתובב ומשתיק את הציבור בבית המדרש בשמונה עשרה של השליח ציבור. רבנו היה צועק על מי שמדבר ולא היה ניכר שוע מפני דל,

בהנחת תפילין. נראה על ידו המספר מאושוויץ

רבינו מעתיר שיח בכותל המערבי

וזאת מחמת האמת ודבקות ההלכה שיקדה בו תדיר.

ענה לזמר מיניה וביה

פעם הגיעו אל רבנו גדולי הזמרים בציבור החרדי, על מנת להחתימו על פסק שאסור לשכפל דיסקים כי זה גניבת הפרנסה. רבנו הביע מיד את הסכמתו לחתום, ואף הוסיף ואמר בתוקף זה הרי שולחן ערוך מפורש שאסור לעשות כן. אמנם שמחתם לא ארכה יותר מכמה רגעים, כאשר רבנו הוציא שולחן ערוך והראה להם שמיום שחרב בית המקדש אסור בכלל לזמר וכו' וד"ל, ולכן אסור לאף אחד לשכפל גם הוא בעצמו.

"מקובל מדורי דורות"

כמו כן בעניין שאלות בהלכה שהנשים מתביישות לשאול לבד, ושולחות את השאלות ע"י בעליהם, היה רבנו צועק על זה, הרי מקובל מדורי דורות שהנשים שואלות את השאלות ומה להן להתבייש. והיה מביא על כך ראיות רבות, גם מאסתר שכתוב שהביאה לשאול שאלה, וכן מהגמרא בבא מציעא דף פ"ד, וברש"י ככתוב שהנשים הביאו בעצמן את שאלותיהן אליו.

כמו כן היה נגד המנהג הרע של הליכת נשים עם שאלותיהן לרופאים לשאול, שעדיף שילכו לרבנים, הרי הרב גם יאמר להם דעת תורה וגם מילה טובה או יברך אותם אחרי השאלה.

סייעתא דשמיא בפסקים

זכה רבנו לסייעתא דשמיא מיוחדת בעניין פסקיו. סיפר מקורבו ר' אייזיק קסלר: "רבנו לא אחז מהעניין של הקפדה על ישן, ואחז שיש בזה חשש של תולעים בישן ולכן עדיף לאכול חדש. היה אברך ששלח לרבנו שאלה בכתב שאינו מבין למה עדיף חדש, שפעם לא היה אפשרי להקפיד אמנם כהיום שיש אפשרות למה שלא יקפידו. באותו יום שכתב ועוד לא שלח עבר ליד ביהמ"ד אונגוואר בזמן מנחה, ונכנס להתפלל. אחרי מנחה ראה שרבנו יושב ומוסר שיעור, התיישב להקשיב והנה רבנו בדיוק באותו זמן

רבינו בסידור קידושין

מסביר את כל עניין החדש וישן ולמה אין כדאי להקפיד על ישן.

המערכה על העירוב בבורו פארק

לסיום, נביא בזה אודות מעורבותו הרבה של רבנו בעניין העירוב בבורו פארק בכל העוז לפני עשרות שנים.

כידוע בשנת תשמ"א הייתה מערכה גדולה בעניין העירוב בבורו פארק, רבנו הגה רעיון איך לעשות את העירוב בבורו פארק, ורבנו לא הפסיק לכתוב וללחום בעד העירוב. כאשר שאלו אותו אחרי שנוכחו לראות את ההתנגדות הגדולה נגד העירוב, מדוע הוא ממשיך לכתוב הרי זה עבר ובטל, וענה שעוד עשרים שנה יהיה עירוב אז הוא כותב למענו. ואכן כעבור עשרים שנה עשו עירוב בבורו פארק, והגאון רבי חיים לייב כ"ץ שליט"א רב העירוב אמר שבלי רבנו לא היה קם העירוב ורבנו התבטא ש'זכה ומלאכתו נעשית ע"י אחרים'.

כ"ק האדמו"ר בעל ה"ברך משה" מסאטמאר זצ"ל אמר לרבנו בראשית דרכו שהוא תומך בו בעירוב. גם פוסק הדור מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל אמר לרבנו שיכול לעשות עירוב, למרות שהוא אישית מתנגד לזה אבל זה זכותו לעשות את העירוב.

יצוין, כי כאשר הגאון רבי חיים ליב כ"ץ שליט"א הרב של העירוב בבורו פארק, הגיע לרבנו בשבוע הראשון כשנוסד העירוב אמר לו 'אתה הוא זה שייסדת את העירוב, הכול בזכותך, בלעדיך לא היה קיים כאן בעולם עירוב'.

בעניין זה סיפר בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א ממודיעין עילית: "אחד ממאבקיו ההלכתיים הנודעים של כ"ק אאמו"ר זצוק"ל, התנהל סביב סוגיית העירוב.

"בניגוד לפוסקי הלכה אחרים שדעתם לא הייתה נוחה מהתקנת עירוב בחוצות מנהטן והשכונות החרדיות שבברוקלין, דעתו של אאמו"ר זצוק"ל הייתה שיש לעשות הכול על מנת להתקין עירוב מהודר באזורים אלו. אאמו"ר לחם על כך, כי זו הייתה דעתו ההלכתית. וכשהייתה לו דעה הלכתית, הוא לחם למענה עד הקצה האחרון, אאמו"ר טען שיש אנשים שמקלים על עצמם לצאת עם שעון בשבת כי הם חושבים שיש לכך היתר, וכך יוצא שהם עוברים בטלטול. ישנם בני ארץ ישראל שבאים לארה"ב ומטלטלים מתוך הרגל. אז למה לא לעשות עירוב שיציל אותם?

"אאמו"ר אמר פעם שאדם שיש לו עשרה ילדים ונאלץ להישאר כלוא בבית לאורך השבת עקב איסור הטלטול, זהו חסרון בעונג שבת. בעקבות התשובה שכתב, הותקן לפני שנים עירוב בשכונת פלטבוש. כך גם לגבי מנהטן, כתב אאמו"ר תשובה ארוכה הגורסת שניתן לערב אותה. **מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כתב תשובה הנוגדת את דעתו של אאמו"ר, אך המחלוקת הזו לא עמעמה במאום את ההערכה ההדדית ששררה ביניהם.**

סבל ביזיונות בעומדו על דעתו

בעניין זה סח אחד מבני הבית: "רבנו לא חת ולא נרתע מפני איש, והיה משמיע את דעתו וקולו ברמה. אולם דבר זה גם עמד בעוכריו, לדוגמה העירוב בבורו פארק, בזמנו כשרבנו יצא שאפשר וצריך לעשות עירוב היה כחוכא ואטלולא, ר' אברהם יהודה קסוביץ זוכר איך שבהיותו ילד צחקו ממנו והיה צריך לגונן ולהסביר את עצמו לחבריו איך רבנו רוצה שיהיה עירוב בכלל, דבר שהיום אף אחד גם מי שאינו מטלטל בשבת, בכל זאת מבין את נחיצות העניין.

"זכורני, כי רבנו בגלל היותו המתיר של העירוב בשעתו, היה נושא לליצנות וזלזול איך הוא מעז לעשות כזה דבר ועוד נגד מרן הגר"מ פיינשטיין וכו'. היו צועקים עליו ועל אנשיו וכן היו משפילים אותו אמנם לא נע ולא זע מעמדתו. [רא"י קאסוביץ ציין שתמיד כשהיו לו טענות בתור ילד שצוחקים עליו על זה שהוא באונגוואר, היה אומר לו כשתלמד כל כך הרבה כמו רבנו תוכל גם לומר דעות מה עליו לעשות]. ובכל זאת רבנו הורה לרא"י אחרי שהתקינו כבר את העירוב, שכתוב בהלכה 'מצוה לעשות עירובין' אבל אחרי שיש עירוב, יש עניין להחמיר ולא לטלטל.

> "...לשונו של רבנו היה לשון חכמים מרפא, תמיד דיבר בעדינות יתירה לכל אדם. כמו כן הקפיד גם על דברים קטנים השגורים בפי העם והיה נזהר לאומרם בעדינות. ולדוגמה לפני תקיעת שופר בר"ה היה מכריז 'מדארף נישט צי רעדען'..."

לא נערכו דבריו באופן המתקבל

פעם אמר איזה גאון ליטאי לרא"י קסוביץ שרבנו כתב ספר שלם על עירובין וכתב ארבעים טעמים למה צריך לעשות עירוב. ומתוך הארבעים יש כמה טעמים שאין בהם כלום וכמה שהם קצת ראויים וקצת לא, וכמה שהם ראיות חזקות כברזל. מי שלומד בספר רואה ערבוב בין הטעמים החזקים והטעמים הפחות חזקים, ומיד מזלזל בספר, ואם היה לרבנו מישהו שהיה עורך לו את הספרים היה מוציא טעמים אלו שאין בהם כלום, ועושה עיקר מאלו שהם חזקים כברזל.

על כך ניתן לומר, שמסופר שהרב מטשעבין כתב תשובה ואמר שהראיה הראשונה שכתב על זה היא איתנה וחזקה, ובה בנה ועליה ביסס את תשובתו העיקרית ולפי זה ניתב אותה, הראיה השנייה גם היא טובה אמנם לא מזה הוא הוכיח והראיה השלישית אם לא היה לו את המהלך הזה לא היה בכלל מזכיר אותה, אמנם אחרי שיש לו את הראיות הראשונות אפשר להוסיף את אלו ליפות את השיטה. וכך גם ראיותיו וטעמיו שרבנו מביא בספר, אם היו עורכים את זה כדבעי, היה יוצא שיטה יפה מאוד עם הראיות חזקות ואלו שבאים רק ליופי, אמנם לא ערכו את זה ולכן הכול יצא בערבוב אחד גדול מבלי להבין על מה מתבססת השיטה ומה זה רק כלאחר יד.

לא לענות

רבנו הורה למקורביו לא לענות על שאלות קנטרניות כלל בעניין העירוב בבורו פארק. והיה אומר שזהו התשובה הכי טובה. ולבנו כ"ק האדמו"ר שליט"א מירושלים אמר שהתכוון בזה גם לא לומר שאינו רוצה לענות אלא פשוט לא להגיב כלום.

יעקב שלמה שיינברגר

וְיִקְרְאוּ לְפָנֶיךָ זְכִיּוֹתֵינוּ

מדוע שמח הגר"ש בראך אבד"ק קאשוי שגויים צעקו עליהם בדרך לאמירת תשליך • המהר"ש מבעלזא: "לב נשבר" כמו שיש ליהודי אין לאף אחד אחר בעולם • "יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם"

במשך כל הדורות נהגו צדיקי ומאורי הדור להמליץ טוב על ישראל ולדון אותם לכף זכות. הרה"ק **רבי לוי יצחק מבראדיטשוב** זי"ע שהיה ראש וראשון להמליץ זכות על קהל עדת ישורון, וזכה לכינוי "סנגורן של ישראל", היה רגיל לפרש: מה שמביאים חז"ל שהיו תנאים ואמוראים שאמרו על עצמם שלא הלכו ד' אמות בלא תפילין, ולכאורה איך יכולים היו להתנהג כן, והלא שבת ויו"ט אינם זמן תפילין, ואף בחול כשהולכים למרחץ ובמבואות המטונפות וכדו' צריך לחלוץ את התפילין? אלא הפירוש, כשהפסיקו מתפיליהן התעסקו בתפילין דמארי עלמא, שכתוב בהם שבח ישראל, להמליץ טוב ולהפוך בזכותן, נמצא שלא הלכו מעולם ד' אמות בלי תפילין, או בתפיליהן או בתפילין דמארי עלמא, עכ"ד.

במיוחד בימי הרחמים והרצון השתדלו והתאמצו גדולי הדור לעורר זכות על ישראל, וחיפשו כל סיבה שהוא להיתלות בה ולהמליץ על ידה לזכות. בא וראה מה שכתב בזה בספר "**פלא יועץ**" (ערך סנגוריא), וזה לשונו: "ידוע שהקב"ה חפץ שילמדו סניגוריא על ישראל על הכלל ועל הפרט... והטעם הוא, כי כל אשר ידבר האיש עושה רושם ומעורר פמליא של מעלה, אם מדבר קטיגוריא מעורר המקטרגים, ואם מדבר סניגוריא מעורר סניגורים ודבריו עושים פירות".

ובאוזינו שמענו שבזמן שמד שהיו כמה נפשות מישראל יוצאין ליהרג על קדושת השם, יצאה אישה אחת לקראתם ואמרה: "רבש"ע, יפה ידעת מה שבחרת, מי כעמך כישראל שנהרגים על קדושת שמך". וגילה מגיד אחד שתכף על פי דיבורה, נתבטלה הגזרה, ובהנה רבות.

הנה כי כן מה מאוד צריכים ליזהר הדרשנים, **ובפרט בימי הדין ימים נוראים, שלא לעורר דין ושלא ללמד קטגוריה בדרושים ובהזכיר חטא רבים ח"ו**, רק יאמרו מה צריך לעשות וממה צריך ליזהר והשומע ישמע... **וכל הדן לכף זכות המקום ידין אותו לכף זכות...**

אלו הם מליצי יושר הכי טובים שלנו

אף הגה"צ **רבי שאול בראך** זי"ע הקפיד מאוד [בדרשותיו לפני ראש השנה עורר והזהיר על זה] שלא ידברו בר"ה על שום יהודי דיבורים שיכולים להיות כעין קטרוג. אפילו מוסר על התנהגות לא נאותה שרואה אצל אחרים, אסור להגיד בימים אלו, רק ירמוז לו, כי כל דיבור של קטרוג עושה רושם בשמים ויכול ח"ו להזיק למי שדיברו עליו, ובשמים אינם רוצים לשמוע בימי הדין שום דבר רע על שום יהודי אפילו הגרוע ביותר, אם הוא מזרע אברהם יצחק ויעקב.

בדרשותיו בר"ה, יוה"כ והו"ר, לא אמר אף פעם מוסר אפילו הקל ביותר. כל דרשותיו בימים האלו היו מכוונים כלפי מעלה כביכול, עם מליצות טובות על כלל ישראל.

פעם בר"ה אחר הצהריים, עת הלך **לתפילת תשליך**, בא לקראתו יהודי ורצה לספר לו, שראה עכשיו שעומדים שני פועלים על יד בניין שבונים ליהודי אחד מהקהילה, וחושש שיעבדו ביו"ט. הגר"ש בראך אטם אוזניו בידיו ולא רצה בשום אופן לשמוע דבריו, ועוד גער בו, לא לדבר על יהודי ביום קדוש זה. במשך ימות השנה, אם שמע רבנו שיש חשש באיזה מקום לחילול שבת או דברים אחרים נגד דת תוה"ק, היה רץ בעצמו מיד אל מקום זה למנוע חילול קודש ולתקן מה שצריך, אולם בר"ה הבליג ולא רצה לעורר קטרוג.

לעומת זאת שמח רבנו מאוד כששמע ביום זה איך גויים מחרפים את עם ישראל. פעם, [ר"ה חל אז ביום ש"ק] ביום שני של ר"ה שהוא יום ראשון בשבוע, יום אידם של הגויים, הלכנו עם רבנו לומר תשליך ע"י הנהר. בעוברנו על הרחוב קיבוץ גדול של יהודים, צעקו אחרינו כמה פרחחים כמנהגם בבוז, ז'יד ז'יד, [יהודי]. בחור אחד רצה לרדוף אחריהם להכותם. אולם רבנו עכבו ולא הרשה לעשות להם כלום, באומרו "**הלא אלו הם מליצי יושר הכי טובים שלנו. הן בשמים משטינים ומקטרגים נגדנו, שח"ו איננו יהודים, ואלו צועקים בקול, ז'יד ז'יד. הלא עלינו להחזיק להם טובה ואפילו כדאי לשכור אותם ולשלם להם ממיטב כספנו, שיצעקו כל היום ז'יד**" ("שאול בחיר ה'").

"ריבונו של עולם, אין אינץ נישט?"

עוד מצינו בעניין זה, שאומות העולם היו מליצים בעדנו, בהא דנוהגים ביום הראשון של ראש השנה קוראים פרשת "וה' פקד את שרה כאשר אמר", ואיתא בקדמונים שזהו על פי דאמרינן (ר"ה י, ב) כי בראש השנה נפקדה שרה אמנו ע"ה, נמצא שיש שייכות לקריאה זו בראש השנה. אולם יש להתבונן: מה טעם ממשיכים לקרוא את פרשת שילוחו של הגר וישמעאל? ואיזו שייכות יש למעשה זה בראש השנה?

ומביא הרה"ק **רבי שמואל שמריהו מאוסטרווצא** זי"ע בספרו הטהור "**זכרון שמואל**" (פרשת וירא), בזה הלשון: "שמעתי מאדומו"ר הרב המגיד (=מקאז'ניץ) זי"ע כשקרא בראש השנה הפסוק "וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא", אמר בלשון לע"ז: "ריבונו של עולם, אין אינץ נישט?" (=ואנחנו לא?).

ומבאר שם: "והבנתי דבריו הנעימים, על פי המדרש (ב"ר נג, יד) על הפסוק (תהלים לט, יג) שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש: אל דמעתה של הגר לא החרשת! אל דמעתי אתה מחריש? ואם כן זה ששמע לקול הקריאה הוא מליצה על בני ישראל, כדי שלא יהיה פתחון פה לשטן, והקב"ה צפה שיקום דוד ויתפלל בזה הטענה. וזה פירוש הפסוק "וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא" היינו בכדי שיהיה טענה "לזרעך", זרע אמת, זרע יצחק ויעקב, כשיצטרכו. והוא פירוש נחמד ונעים בעזרת ה' יתברך...", עכ"ל.

תפילת נעילה כשיש גוי בבית הכנסת

כשחנכו את בית הכנסת בבעלזא, אמרה הרבנית הצדקנית מרת מלכה ע"ה לבעלה **מרן השר שלום** זצ"ל, היות והמנהג הוא

איור של תשליך בגליציה

אנחנו בנים למקום, והשי"ת הוא אבינו, ואיך יוכל לראות חוב על קרוביו

בפי חסידים מסופר, כי בימי עלומיו של הרה"ק **רבי יצחק מווארקא** זי"ע, התחנך אצל רבו הרה"ק **רבי דוד מלעלוב** זי"ע שהיה תלמידו של **הרבי מלובלין** זי"ע, ובכל פעם שהיה הרה"ק מלעלוב זי"ע נוסע ללובלין היה לוקח עמו את הנער. פעם כששהו בלובלין בראש השנה, נתאחר הרבה הרבי מלובלין זי"ע להיכנס לבית המדרש לתקיעת שופר, והלך הרה"ק מלעלוב זי"ע עם הנער לחדרו הקדוש של הרבי מלובלין זי"ע בכדי לדעת מה זה ועל מה זה נתאחר כל כך.

כשנכנסו אמר הרבי להרה"ק מלעלוב זי"ע כי רואה הוא בשמים קטרוג גדול על ישראל, ואינו מוצא דרך להסיר את הקטרוג, ונחרד רבי דוד זי"ע חרדה גדולה עד מאוד. בתוך כך ראה הרבי מלובלין זי"ע את הנער, וישאל: מי זה העלם הלזה? ענה הרה"ק מלעלוב זי"ע:

זהו היתום שאני מגדל בביתי. פנה הרבי מלובלין זי"ע אל הנער ושאל: אתה יודע ללמוד? איזה מסכת אתה לומד? ענה לו הרה"ק מווארקא זי"ע שהוא לומד עתה "הלכות עדות". חזר הרבי ושאלו: אולי חידשת דבר מה בלימודך? השיבו הנער: התקשיתי בלימודי, מהו טעם הדין שקרוב פסול לעדות בין לזכות ובין לחובה, בשלמא כשמעיד לזכות יש לחשוד בו שהוא מעיד עדות שקר בשביל לזכות את קרובו, אבל לחובה למה פסול הוא? "נו, ומה תירוץ מצאת על זה?" שאלו הרבי מלובלין זי"ע. המשיך ואמר הרה"ק מווארקא זי"ע:

תירצתי לעצמי כך, הרי על העדים נאמר בתורה (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים, אם כן צריכים העדים להיות בגדר "אנשים", וקרוב שבא להעיד חובה על קרובו אינו בגדר "איש" כלל... ולכך פסול הוא לעדות...

כשמוע הרבי מלובלין זי"ע את הדברים, אורו פניו, ויאמר: **"ברוך הוא, במליצה זו נמתקו הדינים מעלינו, כי אנחנו בנים למקום, והשי"ת הוא אבינו, ואיך יוכל לראות חוב על קרוביו..."** ומיד נכנס לבית המדרש לתקיעת שופר.

צדיקים הוסיפו ואמרו: זהו שמבקשים "שלא יצטרכו עמך בית ישראל זה לזה ולא לעם אחר", שלא יצטרכו לפעמים לצאת זכאי בדין רק כנגד פלוני או כנגד "עם אחר", אלא שנהיה ראויים בעצם... מצד עצמנו... ("ליקוטי אב" - ר"ה עמ' 48).

"לב נשבר" כמו שיש ליהודי אין לאף אחד אחר בעולם

ומסופר, כי פעם בראש השנה כשנכנס הרה"ק **רבי שלום מבעלזא** זי"ע לבית המדרש, אמר לבנו הרה"ק **רבי יהושע** זי"ע: הנה שם בצד עומדים שני יהודים ומדברים, לך נא ושמע על מה משוחחים הם! חזר הרה"ק רבי יהושע זי"ע ואמר לאביו: **"שמעתי שאחד אומר לחברו: אוי ויי, ראש השנה היום, ובמה אנו באים לפני מלך מלכי המלכים..."**

אמר הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע: הנה בכך משברים הם את הקטרוגים הגדולים על בני ישראל... כי בכל דבר שממליץ הסניגור עלינו – עומד כנגדו המקטרג ואומר: גם בגויים יש שעושים כן... אם מרבים הסניגורים לדבר על ה"צדקה" שבכלל ישראל – אומר המקטרג כי גם אצל הגויים יש צדקה, אם מרבים לתאר את ה"ייסורין" של בני ישראל – אומר המקטרג כי גם אצל אומות העולם יש "בעלי ייסורין"... רק כנגד ה"לב נשבר" אין למקטרג מה לומר... לפי ש"לב נשבר" כמו שיש ליהודי אין לאף אחד אחר בעולם... ובזה משברים את כל הדינים...

'כתיבה וחתימה טובה' אויך מיט דעם ה'פני יהושע'

ונסיים מאמרנו **בברכתו של** הגה"ק **רבי שמואל שמעלקא** אב"ד סעליש בעמח"ס 'צרור החיים' זצ"ל, שהיה דרכו לברך בימים קדושים אלו "א כתיבה וחתימה טובה מיט אלע (עם כל ה)מפרשים אויך מיט דעם (גם עם ה)'פני יהושע'...",

הדיין מקאסוב (בספרו 'בית פנחס' ליקוטים אות כא) פירש דבריו עפ"י דברי הרה"ק ה'שר שלום' **מבעלזא** זצ"ל על מאמרם ז"ל (ברכות ז.) "אל תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך", שאף שהעיקר הוא לברך את ישראל שייוושעו בהשפעות קדושות ברוחניות בתורה ובמצוות שזהו עיקר תכליתו של האדם, עם כל זה 'אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך', כלומר גם ברכה על גשמיות לא יהיה קל בעיניך לברך, עכתוד"ק, והנה ידוע שהאדם הזוכה לקדש רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו לעבודת השי"ת אזי ממילא נעשה בריכה עליונה להשפיע לאחרים השפעות לרוב, והוא בבחינת דוכרא, ואז זוכה לשפע טוב גם בגשמיות ובענייני העולם הזה שהיא בחינת נוקבא, והנה ידוע שהלבנה מקבלת אורה מהשמש.

וזהו שבירך "כתיבה וחתימה טובה עם כל המפרשים" וכמו שכתבו הספה"ק שמה שאנו מתפללים ליכתב בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה וכו' היינו ברוחניות, שניוושע בכוח"ט בעניינים רוחניים, ועל זה הוסיף אפילו עם ה'פני יהושע' על פי מאמרם (ב"ב עה.) "פני יהושע כפני הלבנה", כלומר שנקבל שפע ברכה והצלחה גם בגשמיות ואז יהיה הכתיבה והחתימה עם כל המפרשים בגוף ובנפש על כל ישראל אמן.

והוסיף הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל: ולענ"ד נראה לפרש עפ"י דברי הרה"ק **רבי ישכר דוב מבעלזא** זצ"ל שאמר, שלימוד בספר 'פני יהושע' מסוגל לשמחה. ולכן בירך שיהיה שנה טובה בכל העניינים אפילו עם ה'פני יהושע' שיהא שנת ששון שמחה אכי"ר.

"...אף שהעיקר הוא לברך את ישראל שייוושעו בהשפעות קדושות ברוחניות בתורה ובמצוות שזהו עיקר תכליתו של האדם, עם כל זה 'אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך', כלומר גם ברכה על גשמיות לא יהיה קל בעיניך לברך..."

ציור עתיק של תשליך

שגוי מביא ביום הכיפורים נרות לבית הכנסת לפני תפילת נעילה, וזה אינו כל כך על פי הלכה, אולי טוב יותר שיתקן להדליק נרות גדולים קודם יום הכיפורים שיבערו עד אחר 'נעילה' ולא יזדקק לגוי. השיב לה מרן, אדרבה "אנחנו רוצים שבזמן הזה יכנס גוי לבית הכנסת, כדי שהקב"ה יראה ההבדל בינינו".

לעומת "איוואן" ו"אלכס" בטוחים אנו שנצא ראויים בדין...

ובזה פירשו צדיקים מה שאנו מבקשים בתפילה: אל תבוא במשפט עמנו כי לא יצדק לפניך כל חי. והלא מיד אחר כך מבקשים אנו "מלפניך משפטנו יצא", "שופט כל הארץ ואותנו במשפט יעמיד"? פירשו ואמרו: אכן, אל תבוא במשפט "עמנו" לבד, אולם "שופט כל הארץ" - כשהנך שופט אותנו יחד עם כל הגויים ועמי הארץ, בזאת חפצים אנו, אדרבה "ואותנו במשפט יעמיד", כי לעומת "איוואן" ו"אלכס" בטוחים אנו שנצא ראויים בדין...

וכך פירש **ואמר הרבי ר' זושא** זי"ע: "שפטני אלקים וריבה ריבי מגוי לא חסיד" (תהלים מג, א), ריבונו של עולם, כשהנך דן ושופט אותי על מעשיי, תדון אותי ביחד עם "גוי" ולא ביחד עם "חסיד", כי כלפי הגוי בטוח אני שאצא זכאי בדין... הלא עם ישראל טובים הם... וכי רצונך להחליפם באומה אחרת? וכי יש לך למצוא אומה שכזאת בכל העולם כולו?

יוסף מאיר האס

בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם

אסופת פלאים של מנהגי ישראל מיוחדים ומגוונים הנהוגים בשעת אמירת תשליך

מאות רבות בשנים נוהגים בני ישראל קדושים לצאת אל הנהרות והנחלים בסביבות מגוריהם, לאמירת תשליך ברוב עם הדרת מלך, כל קהילה ומנהגיה, כל עדה והליכותיה. יש האומרים את התפילה בראש השנה, יש האומרים אותה בעשרת ימי תשובה ויש הנוהגים לאומרה ביום סליחות י"ג מידות דווקא. מנהג וותיק זה אין לו שום זכר בדברי התלמוד, גם לא בספרי הראשונים כמו הרי"ף הרמב"ם והטור, אולם בכל זאת הפך זה מכבר לנחלת כלל העם והתפשט בחיבה יתירה בכל תפוצות ישראל.

בעוד שמנהג ההליכה אל הנהר ביום ראש השנה לא נזכר כלל בגמרא ובפוסקים הראשונים, מכל מקום נמצאו לו סימוכין מן המקרא על ידי הגאון רבי מאיר פויזנער זצ"ל בספרו 'בית מאיר' (סי' תקפג) שהוא על שם הפסוק (שמואל-א ז, ו) "ויקבצו המצפתה וישאבו מים וישפכו לפני השם", ומתרגם יונתן: "**וישפיכו לבהון בתיובתא כמיא קדם השם**". רש"י שם פירש: "**סימן הכנעה הרי אנו לפניך כמים הללו הנשפכים**". מכאן רמז כי עוד בימיהם של הנביאים הראשונים היו עושים במים לסימן ולרמז על התשובה וההכנעה לפני הקב"ה, ועל דרך זה אנו נוהגים לילך אצל המים לתשליך בראש השנה.

עוד רמז וסמך נכון מן המקראות למנהג תשליך בראש השנה, הראה הגאון רבי אליעזר ליפמאן הכהן וואלק זצ"ל בספרו 'שו"ת עין אליעזר' (או"ח סי' נא) דכתיב (נחמיה ח, א) "ויאספו כל העם כאיש אחד אל הרחוב אשר לפני שער המים", וזה היה כידוע ביום א' דראש השנה, כמו שנאמר שם "ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל וגו' ביום אחד לחודש השביעי", הרי שהייתה אז האספה ביום ראש השנה על המים כעין מנהג תשליך, ומזה נראה סמך שהולכים אצל המים ביום א' דראש השנה ואומרים שם פסוקי רחמים.

גם השל"ה הקדוש זי"ע מזכיר מנהג קדוש זה בספרו (מסכת ראש השנה עמוד הדין), אך הוא מוצא לנכון להזהיר לבל ישכח האדם את עיקר עניינו ותכליתו של המנהג, כפי שהתשליך מורה על התעוררות לעשות תשובה שלמה. וזה לשונו: "**וכן מה שנוהגין לילך להנהר לומר הפסוק 'תשליך במצולות ים חטאתינו', הוא מנהג ותיקין באם הוא באופן שזכרתי למעלה** (על עניין אכילת הסימנים), **שמתעורר בתשובה שלמה בליבו ומשליך מעליו גילוליו, אז נופלים הם במצולות ים**".

כך או כך, כבר התפשט והתקבל המנהג בכל אתר ואתר, אך רבים הם המנהגים המיוחדים והמגוונים שהתקבלו בתפוצות ישראל בארץ ובגולה במרוצת השנים, כאשר בשורות הבאות נקבץ יחד כעמיר גורנה את מנהגיהם והליכותיהם הנאדרים של קהילות ישראל בכל מקום שהם, יחד שבטי ישראל לשם לתפארת ולתהילה.

ועל נהרות יכוננה

ראשית כל נתמקד בעצם המנהג לילך אצל הנהרות לעשות סדר תשליך, להבין ולהשכיל מדוע מנהג זה נעשה דווקא על המים, ומה ראו המים להתקרב יותר משאר דברים שיכלו לומר עליהם את פסוקי הרחמים בתפילה נשגבה זו, וטעמא בעי למילתא.

הטעם הפשוט והמפורסם המובא גם במקור הראשוני למנהג זה, מופיע במהרי"ל (הלכות ראש השנה): "להשליך שם עוונותינו להשתקע במצולות ים כל חטאתינו, על שם המקרא 'תשליך במצולות ים כל חטאתינו, שלא ייזכרו ולא ייפקדו ולא יעלו על

כ"ק מרן אדמו"ר ה"כנסת מרדכי" מסאדיגורה זי"ע בתשליך בשנת תשל"ו

הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע בעת אמירת תשליך בוינה

זמן אמירתו: בראש השנה או בי"ג מידות? **על הנהר:** לראות כוחו וגבורתו של הקב"ה **במצולות ים:** חסידים שליקטו את המצוות של הרבי מתוך המים **ניעור הבגדים:** פועל דמיוני הנעשה למטה כדי לחזק הדבר למעלה **היזהרו בדבריכם:** לא לומר 'אני הולך להשליך העבירות לים' **זריקת אבנים:** ביאור מעשה הפלא אצל רבי חיים וויטאל זי"ע

לב לעולם', היינו כעניין שאמרו חז"ל (כריתות ו.) 'סימנא מילתא היא', שיהא רגיל אינש לאכול בריש שתא מאכלים המורים בשמם לסימן טוב לקראת השנה הבאה, **על דרך זה נתפשט גם המנהג לילך לנהר בריש שתא, לעשות בזה פועל דמיוני לסימנא מילתא, שישליך במצולות ים כל חטאתינו, ועל שם זה קורין אותו תשליך".**

כך גם יש לציין את דברי הרמ"א שהביא את מנהג אמירת תשליך על דברי המחבר של אכילת ראש כבש בראש השנה לסימנא טבא, שנהיה לראש ולא לזנב, וכך כותב הרמ"א (סי' תקפג ס"ב): "והולכין אל הנהר לומר פסוק ותשליך במצולות ים כל חטאתינו וגומר". מזה הבינו האחרונים שהרמ"א בא לרמז בזה כי יסוד אחד לשני המנהגים, כנזכר במסכת כריתות שיהא רגיל לעשות סימנא מילתא בריש שתא. [ראה בס' 'פרדס אליעזר' (ראש השנה עמ' תכג) ותמצא נחת].

מלבד עצם הפועל הדמיוני בהשלכת העבירות למצולות הים, מביא המהרי"ל שם סיבה נוספת שיש בהליכה אל הנהר, כדי לעורר את זכות עקדת יצחק: "מה שנוהגין לילך בראש השנה אצל ימים ונהרות, משום דאיתא במדרש (ילקוט פ' וירא אות צט) זכר לעקדה שעבר אברהם אבינו בנהר עד צווארו ואמר 'הושיעה ד' כי באו מים עד נפש', והוא השטן שנעשה כמו נהר כדי לעכב אותו

בזה פירש הרה"ק ה'דברי יואל' זי"ע מסאטמאר כפתור ופרח את מאמר הכתוב (תהלים כד, א) "לד' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה", והמופת לזה "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה", היינו שהארץ עומדת על המים ואין המים שוטפים אותה, מזה נודע בעליל כי לד' הארץ ומלואה, ובידו הכוח והממשלה לעשות כרצונו. ומהאי טעמא אנו אומרים זה המזמור בראש השנה, כי מאותו טעם גופא שהולכים אל המים לתשליך בראש השנה שהוא להכיר על ידי זה מציאות הבורא ולהתחרט על עוונותיו כמו שהביא הרמ"א, מהאי טעמא גופא אומרים מזמור זה שמבואר בו גם כן עניין זה שהשי"ת יסד ארץ על המים ועל ידי זה יכיר האדם בגדלות הבורא ויתעורר וישוב בתשובה, ושב ורפא לו.

תשליך ומים שלנו

טעם נפלא למנהגם של ישראל לומר תשליך דווקא לפני המים, מביא הרה"ק רבי לייבוש מבערזאן זי"ע בספרו 'אמרי יהודה' (פ' בשלח) מה ששמע מחותנו הרה"ק רבי יואל משאץ זי"ע שאמר בשם זקנו המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע, כי הנה כתיב 'תשליך

כ"ק מרן אדמו"ר ה"באר יעקב" מנדבורנה זי"ע בתשליך

מן העקדה".

הרמ"א בספרו "תורת העולה" (ח"ג פרק נו) כתב טעם נוסף למה אנו הולכים אל הנהר לומר תשליך בראש השנה, כדי לראות על שפת הים את כוחו וגבורתו של הקב"ה בעולמו, דווקא ביום הדין: "להיות כי מן מצולות ים ניכר עניין בריאת העולם, כי מצולות ים הוא התהום והוא המקום העמוק ביותר בים. והנה לפי הטבע של היסודות, הרי המים מכסים את הארץ, כי הארץ היא המרכז והיא המקום הנמוך ביותר מכל העולם, אמנם התגלות הארץ לצורך בני אדם ולדרים עליה אינו בלא כוונת מכוון אשר חידש את העולם כרצונו לתכלית יישוב הארץ.

"ולכן אנו הולכים אל המים לראות אשר שם חול גבול לים ואמר עד פה תבוא ולא תוסיף, וכשאנו הולכים שם אנו רואים גבורתו של יוצר בראשית, **ולכן אנו הולכים שם בראש השנה שהוא יום הדין, לשום כל אחד אל נפשו עניין בריאת העולם ושד' יתעלה הוא מלך הארץ, כי באמת המתבונן בעניין מצולות ים מכיר שהעולם מחודש ועומד על ידה על מציאות השי"ת ומתחרט על כל עוונותיו וחטאותיו נמחלים, ועל דרך זה נשלכים החטאים במצולות ים",** עכ"ד.

במצולות ים כל חטאתם', וקשה למה להשליכם במצולות ים ולא יעבירם לגמרי מן העולם? אך אם האדם עושה תשובה מיראה אז זדונות נעשין שגגות, וכשעושה תשובה מאהבה אז זדונות נעשין זכויות, ואז צריכים את העוונות כי המה זכויות.

לכן אין הקב"ה מעביר את העוונות מן העולם, רק מטמין אותם במצולות ים, שכאשר יעשו תשובה מאהבה אז ייקחם ויהיו מהם זכויות, כדרך שאדם כופה כלי על הנר שלא יאיר עתה, ואחר-כך כשרוצה שיאיר הוא נוטל את הכלי ושוב מאיר הנר, משא"כ אם יכבה את הנר לגמרי אז לא יאיר כשירצה. **והנה בראש השנה אנו עושים תשובה מיראה ומחמת אימת הדין, א"כ הזדונות נעשין שגגות ומה לנו בשגגות, לכן אנו הולכים אל הנהר לתשליך ומבקשים שישליך הקב"ה במצולות ים כל חטאתם במקום אשר לא ייזכרו ולא ייפקדו כי שגגות המה, אבל אינו מעבירם מן העולם לגמרי, רק מטמין אותם במצולות ים.**

אמנם אחר-כך בפורים שנאמר בו (אסתר ט, כז) "קיימו וקיבלו", ודרשו חז"ל (שבת פח.) שעשו הם תשובה מאהבה ונעשין זכויות, אז אנו חוזרים והולכים אחר-כך בפרוס חג הפסח למים לשאוב מים שלנו, כדי ליקח משם את העוונות שהמה עתה מצוות, ולכן קורים למים אלו 'מי מצווה'... ודפח"ח.

כעין זה מובא בס' 'נר ישראל' (ח"ב עמ' סט) על אדמו"ר הזקן הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זי"ע שסיפר פעם בשבת הגדול, על בעל דרשן אחד שהיה דורש בשבת תשובה הלכות הגעלת כלים, ואילו בשבת הגדול היה דורש מגודל הנחיצות בעשיית תשובה... ואמר הרה"ק מסאדיגורה: האי דרשן היה 'דורש טוב' לעמו ושיטתו נכונה, כי חכמינו ז"ל אמרו (יומא פו:) גדולה תשובה שזדונות נעשין לו כשגגות, ושוב אמרו גדולה תשובה שזדונות נעשין לו כזכיות. הכיצד? כאן בתשובה מיראה אז נעשין לו כשגגות, ואילו בתשובה מאהבה נעשין לו כזכיות.

והנה בימים הנוראים שהם ימי הדין והגבורה, האדם שב בהם מפני היראה כי יראה נמשכת ממידת הגבורה, ותשובתו אינה מועלת למחוק לגמרי את העבירה שעשה, אלא בסך הכול נעשין לו כשגגות, ועל כן הולכים אל הנהר לומר תשליך, להראות כי גם השגגות צריכות כפרה ועדיין יש לו מה לזרוק למצולות ים. לכן דרש אותו בעל דרשן על הגעלת כלים בשבת תשובה, כדי לזרז את העם שיעשו על-כל-פנים תשובה מיראה שהיא כעין הגעלה, כי הגעלה היא ברותחין ובחינת יראה מורה על זה, כי בדרך כלל כשהאדם מפחד ומרתת ומזיע הוא רותח. אבל בהגיע חודש ניסן בחינת אהבה וחסד, יש לדרוש מעניין תשובה היינו לעשות תשובה על תשובתו בחודש תשרי, ולעשותו מתוך אהבה כדי שייהפכו הזדונות לזכיות.

סיים הרה"ק מסאדיגורה ואמר בדרך צחות: **"לכן הולכים בניסן לשאוב מים שלנו, שניקח בחזרה את העבירות שזרקנו בחודש תשרי כי כבר נעשה מהם זכיות"...**

כי לד' המלוכה

הרה"ק רבי דב בעריש מביאלא זי"ע מביא בספרו 'מגיד דבריו ליעקב' (ראש השנה אות א) טעם יפה על מנהג ההליכה בראש השנה, שהוא כעין מה שאמרו חז"ל (הוריות יב.) אין מושחין מלכים אלא על המעיין, שבראש השנה אנו ממליכים את הקב"ה עלינו ובאמירת התשליך על הנהר היא כעין משיחה על זה. ובזה ביאר מה שנהגו שלא לומר תשליך בראש השנה שחל להיות בשבת, כי אמרו שם בגמרא שמשיחת המלך היא רק כשיש מתנגדים על המלוכה, אבל אם כולם מסכימים ואין התנגדות לא צריך משיחה,

א"כ בשבת 'דכל דינין מתעברין מינה ואיהי אישתארת ביחודא קדישא' (זוה"ק ח"ב דף קל"ה ע"ב), ממילא לא צריך משיחה על המעיין למלכותו יתברך, לכך אין אומרים תשליך בשבת.

כדברים האלו בטעם המנהג הרחיב הגאון רבי שלמה קלוגר זצוק"ל אב"ד בראדי בספרו 'ספר החיים' (או"ח השמטות סי' תקפג), שהטעם שמושחים את המלכים על המעיין מובא שם בגמרא, כדי שתמשוך מלכותו כמעיין. לפי זה כשמגיע ראש השנה ובכל שנה ושנה מקבלים אנחנו על עצמנו עבודת השי"ת שהוא יהיה למלך עלינו ואנחנו נעבדו, **אך תיכף אחרי ראש השנה נפסק זה וכל אדם שב לקיאו וחוזר וחוטא כבראשונה, על כן אנו הולכין למעיין להתפלל שתהא מלכותו נמשכת עלינו כמעיין ולא יפסיק כלל, רק יהיה כמו בראש השנה שאנו קורין להקב"ה מלך עלינו, כן יהיה נשאר תמיד.**

ולסיכום שרשרת הטעמים המופלאים נביא את ביאורו של הגאון רבי חיים צבי עהרנרייך זצ"ל אב"ד מאדע בספרו 'קצה המטה' (סי' תקצח סק"ו), שהוא לרמז כי סיבת העוונות כולם הוא בשביל כובד עול הגלות והם נקראים 'מים רבים', כמו שאמר הכתוב (תהלים קמד, ז) "פצני והצילני ממים רבים מיד בני נכר", לכך ביום ראש השנה שהוא יומא דדינא הולכים אל המים להראות התנצלות על רוב עוונותינו שנעשו רק בסיבת עול הגלות הקשה הנקראים מים רבים, והן המה היו בעוכרינו.

גיסו הגאון רבי שמואל הכהן שווארץ זצ"ל [נכד הגה"ק ה'קול אריה' זי"ע אב"ד מאדע] הוסיף על זה פנינה נפלאה בספרו 'פני המים' (ענייני תשליך אות יא), כי ידוע שעיקר התשובה הוא מה שמתוודה ומתחרט על כי תאוות ליבו גברו עליו ולא יכול היה לכבוש אותם ולעמוד נגדם כפי שהביא לפניו היצר הסוכן בנו. והנה כבר דימה והמשיל הנביא את תאוות הרשעים לים, כפי שאמר (ישעי' נז, כ) "והרשעים כים נגרש השקט לא יוכל", כמו שהים הומה תמיד ועושה גלים בלי הפסק ומנוחה, כן התאוות באדם נגרשו וליבו הומה תמיד לילך אחריהם.

בדבריו מביא את השל"ה הקדוש בשם החרדים, שהעולם הזה הוא ים סוער וצריך האדם לדמות בדעתו כאילו הוא שט בים, וצריך להיזהר פן ייכנסו בפיו המים הזדונים וישמור מן הגלים הבאים לטורדו, היינו להרים ראשו למעלה מיצרו, ואם לאו דמו בראשו. וזוהי כוונת הפסוק (מיכה ז, יט) "ישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאתם", **כי מאחר ששבים בתשובה שלמה, רואה השי"ת ותולה שרק מפני יצר לב האדם משום זה חטאו ורק התאוות שנמשלו לים גרמו, ולשם משליכים את העוונות כי המה בעוכרי האדם וגרמו לעוונות ושאור שבעיסה מעכב, ולזה מובן היטב טעם ההליכה אל הים לתשליך.**

כ"ק מרן אדמו"ר מוהרנ"צ מבאבוב זי"ע בתשליך

ה'מצוות' של הרבי

אחד המנהגים המעניינים המקובלים בכלל ישראל הוא ניעור כיסי הבגדים לפני המים, כמבקשים להשליך באמת ובתמים את העוונות הנמצאים בכיסי הבגדים אל תוך המים. וכך כותב הרה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע בס' 'פרי עץ חיים' (שער השופר פ"ה): "**וינער שולי הבגדים כשאומרים ותשליך במצולות ים**". יש שכתבו לנער דווקא את שולי הטלית-קטן כי הוא בגד השכינה (ספר המנהגים חב"ד עמ' 57), אולם בס' 'כף החיים' (אות ל) כתב: "לנער שולי הגלימה או בגד העליון על גבי הבור או על גבי המעיין".

בס' 'אוהל יצחק' (אות קנג) מובא מה שסיפר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, כי הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע הלך פעם בראש השנה עם אנשי שלומו לאמירת תשליך, ופנה הרבי ר' אלימלך מהם אצל הנהר ונעמד בפינה צדדית. הלך אחריו הגאון החסיד רבי זאב וואלף זצ"ל אב"ד ליזענסק ובעל 'לשון הזהב', אבל הרבי ר' אלימלך הרחיק את עצמו ממנו מעט כדי לנער את שולי בגדיו כנהוג, אבל כשהבחין בו שהוא נצמד אחריו, שאל אותו מה הוא רוצה ממנו, והשיב רבי זאב וואלף: "**אראה המקום היכן אתם משליכים את העבירות ואגביהם לעצמי, והן אמת מה שנחשב לעבירות אצל הצדיק הן מצוות אצלינו**"...

כעין זה מביא הרה"ק ה'ערוגת הבושם' זי"ע בספרו (פ' שופטים) על הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע שהסתופף פעם אחת אצל הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימנוב זי"ע בראש השנה, וכששב הרה"ק מרימנוב מאמירת תשליך פגע בו הרה"ק מראפשיץ שהיה הולך לשם לומר תשליך. שאל הרה"ק מרימנוב את הרה"ק מראפשיץ היכן אתה הולך, והשיב: "**אני הולך ללקט את ה'מצוות' שהשליך הרבי למצולות ים**"...

בחצר הקודש נדבורנה מספרים על הרה"ק הרבי ר' מרדכי'לה מנדבורנה זי"ע, שבבית מדרשו היו נוהגים שביום הכיפורים פיזרו תבן על הארץ כדי שיוכלו ליפול על ברכיהם באמירת 'כורעים', ובמוצאי יום הכיפורים היה הרבי ר' מרדכי'לה מצווה להשליכם אל הנהר בכדי שלא ישתמשו בו לדברים אחרים, באומרו בדרך צחות, כי כאשר יהודי מכה באגרוף על ליבו ואומר 'על חטא' נופלת העבירה ממנו על הארץ, וכשיש תבן על הארץ אז נופלת העבירה על התבן, והרי כתיב 'ותשליך במצולות ים כל חטאתם', אם כן ראוי אפוא שגם התבן שהוא מלא עבירות של בני ישראל, ישליכו אותו אל הנהר...

הנותן בים דרך

על עצם המנהג לנער את שולי הבגדים, לא נתבאר לגמרי מתי

מעשה פלא והפלא: איך זרקו אבנים על הצפרדע בשעת אמירת תשליך אצל הרה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע?!

בספר 'שמונה שערים' (שער רוח הקודש) כותב הרה"ק רבי שמואל ויטאל זי"ע [בן הרה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע] מעשה פלאי: "**אמר שמואל, זכורני ביום ראש השנה שהיה מורי אבא דורש על המים ביום תשליך, ראינו צפרדע אחת באה בנהר כנגדו והתחלנו להשליך אבנים עליה להשליכה, ואבא מארי היו עיניו סגורות ודורש בתורה כדרכו, ומקול הצפצוף של הצפרדע פתח עיניו וגער בנו ואמר לנו, שהייתה נשמה אחת באה לשמוע תורתו ובאה מלובשת בצפרדע אחת, ולכבודה התחיל לדרוש**".

תמה על כך הרה"ק ממונקאטש זי"ע בספרו "שער ישכר" (מאמר שובה ישראל אות כב): "**נבהלתי משתומם איך זרקו אבנים ביו"ט של ראש השנה וחיללו יו"ט ח"ו בטלטול מוקצה? ודוחק לומר שהיה ביום ב' דראש השנה לעת ערב וכשבאו לנהר היה כבר מוצאי יו"ט אחרי צאת הכוכבים, וגם** דוחק לומר שהיה ביום י"ג מידות כיון שכתב שהיה בראש השנה, ובעל כרחך לומר אולי שהיה אז בנו הגה"ק מהר"ש וויטאל זי"ע ילד קטן, וגם זה תמוה אם לא חינכו להיזהר במוקצה גם בילדותו, וגם מדוע לא גער בו אביו על טלטול האבנים של מוקצה, וגם אם היו משליכים אבנים עליה ניקל להורגה ולעבור על איסור דאורייתא של נטילת נשמה ביום א' דראש השנה..."

מחמת התמיהות הרבות על מעשה מופלא זה, מסיק הרה"ק ממונקאטש בבירור: "על כן ייתכן לומר יותר מכל הדוחקים כנ"ל, כי מה שכתב בראש השנה לאו דווקא ביו"ט, אלא כתב אגב שיטפיה, **ולמעשה היה זה ביום אחד מעשרת ימי תשובה, וראיה זה מלשונו שהיה דורש על המים ביום תשליך, שאין פירוש להדברים מהו 'ביום תשליך', ויש לומר שזהו ביום י"ג מידות או משארי יום אחד מעשרת ימי תשובה שהיו נוהגים בו לומר תשליך וקראוהו 'יום תשליך'**, לאשר אינו יו"ט רק מימי החול מעשרת ימי תשובה, והוא פלאי".

בכדי ליישב ולהסביר ולו במקצת את המעשה שעורר הדים ותמיהות רבות, כותב בקונטרס "פני המים" (אות לד) בשם הגאון רבי שלמה צוקער זצ"ל אב"ד האלאס, אשר אליו נערכה תשובה זו של הרה"ק ממונקאטש בס' 'שער ישכר' המובא לעיל: "אז בקבלת התשובה כתבתי לכ"ק רבנו [הרה"ק ממונקאטש] זצ"ל, כי לולי דמסתפינא הייתי אומר מחומר הנושא לתרץ הפליאה כך, כי לכאורה צריך ביאור לשונו 'באה בנהר כנגדו', מאי כנגדו? גם כוונתם להשליך עליה אבנים להשליכה, מהיכן רצו להשליכה? ומאי נפק"מ היה להם אם הצפרדע יהיה על המים או בתוך המים למטה?

"על כן היה נראה לי, **כי המה דימו ושפטו בהשקפה ראשונה כי הצפרדע הלזה הוא איזה צפרדע מסוכן כנחש ועקרב, וקופץ על רבנו מהרח"ו, מזה שבאה 'כנגדו' דייקא, על כן התחילו להשליך עליה אבנים להשליכה, היינו מנגד רבנו מהרח"ו, על כן לדעתם הווי זה כסכנת נפשות כי ראו שהצפרדע באה כנגדו**, עד שפתח רבנו עיניו וגער בהם ואמר להם שהצפרדע הזאת לא באה נגדו ח"ו להזיקו, רק לשמוע תורתו ולכבודה התחיל לדרוש, על כן גער בהם למה זורקים. ולפי זה מיושב כל הקושיא שהקשה רבנו".

מעניין לסיים במה שמציין הגר"ש צוקער זצ"ל בשלהי הדברים: "בהיותי בצל קודשו של הרה"ק ממונקאטש זי"ע אחר-כך בימי החנוכה, שאלתי אותו על תשובתי זו, ונענה לי בראשו ואמר, כי נראה שכיוונתי ב"ה האמת".

כ"ק מרן אדמו"ר ה"חכמת אליעזר" מסערט ויזניץ זי"ע בתשליך. צילום אהרן ברוך ליבוביץ

כ"ק מרן אדמו"ר ה"עקבי אבירים" מסאדיגורה זי"ע בתשליך.

יש לנערם, כי ב'פרי עץ חיים' שהובא לעיל נכתב לנער בשעת אמירת 'ותשליך', אולם בספר המנהגים של חב"ד כתבו לנער רק כשגומרים את סדר תשליך, וכן נראה מסידור השל"ה. בשאר מקומות שהובא המנהג, לא נכתב ברור אם מנערים בשעת אמירת 'ותשליך' דווקא, או לאחר סדר תשליך.

בקיצור של"ה כתב הטעם לניעור הבגדים, שהוא לנער את הקליפות מעלינו שנאחזים בנו על ידי זוהמת עוונותינו. ב'מטה אפרים' וב'קיצור שולחן ערוך' (הלכות ראש השנה) כתבו, שהוא לרמז בעלמא ליתן לב להשליך את החטאים ולחפש ולחקור דרכים מן היום והלאה שיהיו בגדים לבנים ונקיים מכל חטא. (וראה את מאמרו של עמיתינו הרב יוסף שרולוביץ בנידון.)

שלש עשרה מידות

כפי שהובא לעיל מכמה ספרים ומקורות, נוהגים בקהילות רבות בישראל לומר תשליך ביום ראש השנה, אולם צדיקים רבים וקדושי עליון נהגו ללכת אל הנהר לכתחילה ביום אמירת סליחות י"ג מידות, ולא בראש השנה, וטעמם ונימוקם עמם, כפי שכותב בס' 'ליקוטי מהרי"ח' (ענייני ראש השנה): "שמעתי בשם כמה קדושים שהיו נוהגים לעשות הסדר ביום שלפני ערב יום הכיפורים הנקרא 'שלוש עשרה מידות', **מפני שהיה קשה עליהם לעשותו ביו"ט מפני תשוש כוח רגליהם**, ומה שבחרו באותו יום דווקא, אפשר מפני שהיום נקרא י"ג מידות וגם פסוקי תשליך הם נגד י"ג מידות".

כך גם מביא הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע ממונקאטש בספרו "שער יששכר" (מאמר שובה ישראל אות כב): "בעניין י"ג מידות ומנהגינו אחריהם הוא ברור כפשוטו, כיון שאי אפשר מפני שמאריכים בראש השנה בתפילה עד קרוב ללילה והוא על הרוב אחר שקיעת החמה בגמר התפילה עם מנחה יחד, על כן בזמן הלז עד צאת הכוכבים מקדשים וטועמים מעט, וביום ב' דראש השנה ממהרים לישב בסעודה ולהתחיל בברכת המוציא קודם הלילה, כדי שיוכלו להאריך בסעודה בלילה להוסיף מחול על הקודש. ואצל זקני הגה"ק בעל 'בני יששכר' זי"ע שמעתי מהזקנים שביום א' דראש השנה היו מתפללים יחדיו מוסף ומנחה ומעריב של ליל ב', מפני כשגמרו תפילת מנחה היה כבר צאת הכוכבים".

בזה נותן הרה"ק ממונקאטש טעמא למילתא: "**על כן בחרו את יום י"ג מידות שנקרא כן בפי העולם מפני הפזמון הנורא של י"ג מידות שאומרים אז, ועל כן אומרים אז תשליך 'מי כמוך' שהוא ג"כ מכוון כנגד הי"ג מידות כמבואר בסידור, והוא נראה טעמם של הרבה צדיקים זי"ע שנהגו לומר תשליך ביום י"ג מידות**, ויש מהם שהאריכו בתפילה עד סמוך לערב בראש השנה כנזכר, אמנם כמדומני שיש גם אותם שלא האריכו בראש השנה בתפילה רק עד ג' שעות אחרי הצהרים בערך, והיה די שעות ביום לומר תשליך, אבל אעפ"כ אמרו רק ביום י"ג מידות, ובעל כרחך מטעם הנזכר".

טעם נוסף למנהגם של הרבה צדיקים לומר תשליך ביום י"ג מידות דווקא, נכתב בספר "דבר יום ביומו" (א' תשרי) מהגאון רבי חיים קנאלער זצ"ל אב"ד פרעמיסלא, מחסידי הרה"ק בעל 'דברי יחזקאל' זי"ע משינאווא: "במדינתנו רואים אנחנו הרבה צדיקים הולכים לנהר לומר תשליך ביום ח' תשרי הנקרא י"ג מידות ולא בראש השנה, ואולי יש לומר בזה קצת טעם, כי במנחה ליום הכיפורים מפטירין ביונה ומסיים 'מי א'ל כמוך וגו' ותשליך במצולות ים כל חטאתם', א"כ אז ביום הכיפורים הוא זמן התשליך, אמנם בעבור שביום הכיפורים מתפללים כל היום, ובערב יום הכיפורים טרודים כל היום, הולכים ביום שלפניו".

זאב אייזנשטיין

כמים לים מכסים

נגיעה קלה בשולי אדרתם של צדיקים, בעת שניערו שולי בגדיהם במנהג הקדוש של 'תשליך' ❊ אסופת נגוהות - סיפורים ועובדות, תיאורים ורסיסים, על צדיקים בדרכם ל'תשליך' ובחזרתם ❊ 'ויעשו כולם אגודה אחת'

המנהג המקודש של אמירת תשליך ביום הכפר, יסודתו בהררי קודש. צדיקים ושרפי עליון היו מקיימים מנהג זה בדחילו ורחימו, מתוך שרעפי קודש, כאשר הכול רואים נכוחה כי הדברים עתיקין, טמירים ונעלמים, למעלה מהשגת בן אנוש.

להלן תלקיט נאה של סיפורי הוד, עובדות ותיאורים, ממעמדי תשליך בצל הקודש. במעונות אריות, באוהלי צדיקים.

ביאורים ומהלכים בסיפור הרבי מראפשיץ זיע"א שהלך לתפוס את העבירות של רבו

כמה מתאים להתחיל יריעה כזו עם הסיפור הנודע בשער בת רבים, אותו מספרים בכמה וכמה גרסאות ועל צדיקים שונים, כאשר לפי הגרסא הרווחת והידועה היה זה אצל **הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זיע"א** שמיהר לאחר 'תשליך' **להגביה את העוונות** שהשליך רבו **הרה"ק החוזה מלובלין זיע"א**, או לפי גרסא אחרת, **הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זיע"א.**

סיפור זה לא היה פשוט כלל וכלל. מהלכים וביאורים רבים נשמעו מפי צדיקים על אודות פשרו של הסיפור, והנה מקצת מהם לפניכם:

למען נאמן בית מספיק לעם מים, סלע הך ויזובו מים

"**הגאון רבי ארי' צבי פרומער** מקוז'יגלוב מפרש ע"ד צחות עפ"י דברי הרה"ק מראפשיץ זי"ע שהלך לתשליך, והרבי מלובלין הלך מתשליך ושאל הרבי מלובלין זי"ע לתלמידו הרה"ק ר' נפתלי לאן אתה הולך, והשיב לו אני הולך להגביה את מה שמשליך הרבי.

"והיינו, **שמה שנחשב אצל הרבי לעבירות היה חשוב אצלו מצווה**, וככה גם בעניין חטא מי מריבה אף שלגבי משה רבינו ע"ה נחשב זה לחטא, מ"מ לגבי ערכנו היא מצוה, ושפיר מתפללין על הגשם בכוח זכות משה "שהכה על הסלע".

"ומצאתי סמך לעובדא הנ"ל ולדברינו הנ"ל, ממה שאיתא במדרש [ב"ר פ"ד יז] שמחטאם של השבטים במכירת יוסף באו לידי זכות גדולה שניזון העולם עי"ז בשנות הרעב, וכן ע"י חטא העגל באו לידי בניית המשכן ע"כ, וצריך לומר לפי"ז דאף שהיה זה חטא מכל מקום היו מונחים בזה הרבה חלקים טובים וגדולים ועי"ז באו לידי זכויות, וככה גם בנידון דידן" ("ארץ צבי" לשמיני עצרת).

אף שמצא פסולת, אל ייפול ליבו

לפי מהלך זה, הרעיון הוא שה'עבירות' כביכול של הצדיק נחשבות למצוות. מאידך, פירשו זאת צדיקים גם באופנים אחרים, לפיהם ישנה חשיבות גם לעבירה עצמה, לאחר ששבים עליה בתשובה, וכפי שפירש ה'אמרי אמת' מגור זיע"א:

"דומה לזה אמר **הרה"ק בעל 'אמרי אמת' מגור** מה שאנו מזכירים זכותו של משרע"ה שהכה את הסלע עפימ"ש חז"ל [יומא פו ע"ב] שהעושה תשובה מאהבה נעשים לו זדונות כזכויות, ומשה רבינו ע"ה **בודאי עשה תשובה מאהבה ונהפך החטא לזכות**, ולכן הובא כאן בתוך שאר הזכויות" ("ליקוטי יהודה" פ' חוקת ד"ה ויך).

ועל דרך זה גם פירש ה'שם משמואל' זיע"א, שיש כאן חיזוק נפלא גם עבור מי שמוצא פסולת בעצמו ועבירות בידו. והנה לך לשונו:

"וכמו שמספרים **כשהרבי מלובלין זצללה"ה** חזר מתשליך ר"ה פגע **בהרבי ר' נפתלי מראפשיץ זצללה"ה** שהיה הולך לתשליך, ושאלהו לאן אתה הולך ואמר בצחות לשונו: "להגביה מה שהשליך הרבי...".

ובכן רומז לאדם **אף שמצא בעצמו פסולת למכביר אל ייפול לבו עליו מלעסוק בתורה ועבודה** שאף שלתורה צריכין שכל נבדל היינו להוציא הלכה ברורה, אבל בלימוד התורה שהוא בכלל העבודה כדאיתא בספרי [דברים יא יג] כשם שעבודת מזבח קרוי עבודה כך תלמוד קרוי עבודה ובעבודה אף שאינו זך כשר" ("שם משמואל", פר' תצוה עמוד קלד).

'תשליך' את המצוות

מהלך שלישי ומכריע, נוטל אותנו לכיוון אחר לגמרי. אם כי אמנם מדובר במצוות ולא בעבירות, אך יש מקום לשוב בתשובה על המצוות של אתמול, ועל העבודת השם של אתמול, לאחר שהאדם מעפיל ומגיע לדרגות חדשות שלא שיערן אתמול, **מה שנקרא בספה"ק "תשובת רבינו סעדיה גאון".**

"עוד ולפענ"ד נראה בס"ד לפי מה שאמר **רבנו סעדיה גאון** [הובא ב'סידורו של שבת' ח"ב שער ב' פ"ג אות ה'] דכל יום ויום צריך לשוב על עבודתו של אתמול, שכיון שנתקרב לעבודת ה' ואתמול לא ידע מגדולתו כמו היום, ואילו היה יודע גדולתו היה עבודתו באופן אחר למלך גדול, ממה שעושה למלך קטן, והדברים ידועים.

ועל פי זה יש לומר דזה כוונתם "השיבנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך", וכיון שיקרבנו לעבודתו ונכיר את גדולת ה' אז נצטרך לשוב לה' על שלא ידענו גדולתו, וזה שאומרים "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך", דווקא 'לפניך' שאחר שתקרב אותנו נצטרך לתשובה על זה.

ועל דרך זה יש לפרש מה שידוע **שהגה"ק ר' נפתלי מראפשיץ** ז"ל הלך לתשליך לאחר **שהגה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב** חזר מתשליך ושאלו למה איחר כל כך ואמר הגה"ק רבי נפתלי מראפשיץ שאני הולך ללקט 'אויפקלויבען' העבירות שזרקם הרבי. ולהנ"ל אתי שפיר והבן".

ובגרסא אחרת:

"**הרה"ק רבי אלימלך מליזנסק זיע"א** הלך לתשליך ועמו **הרב אב"ד ליזנסק הגאון ר' זאב בעמח"ס 'לשון הזהב'**. כשניער הרה"ק ר' אלימלך את כיסיו כזורק את העבירות, גחן הרב והגביהם באומרו מה שאצל הרבי נחשב כעבירות נחשב אצלי למצוות" ("כרמנו", אלכסנדר).

תשליך בברוקלין (צולם ע"י גוי)

כמו כן, על פי מעשה זה ביארו צדיקים את הפסוק "צדק צדק תרדוף" [דברים טז כ], וכה אמרו:

"צדק צדק תרדוף. **בכל יום תעלה למדרגה יותר גבוהה עד שהמצוות של אתמול תשליך תעזוב אחריך ותבקש יותר גדולות,** וכפי שכאשר היה ר' נפתלי ראפשיצער בר"ה אצל מהר"מ מרימינאוו הלך לתשליך אחר שחזר מהרמ"מ וכששאלו למה הוא הולך דווקא עכשיו אמר ר' נפתלי אני הולך ללקוט המצוות שהשליך הרבי לנהר" ("ערוגות הבושם" מובא ב'טהרת ניסן' שופטים).

שינויי מנהגים והליכות, במעמד תשליך בחצרות הצדיקים

מנהג קדוש זה של תשליך, למרות שהתקבל רבות בתפוצות ישראל, בכל זאת היו צדיקים שנמנעו ממנו בסיבות שונות.

כמו כן, העיתוי של יום ראש השנה, לא היה מקובל בכל מקום, כאשר היו צדיקים שהעדיפו לדחות זאת לימי עשרת ימי תשובה. לפעמים היתה הסיבה בשל ההעדפה למקור מים חיים, ולעתים לא היתה זאת הסיבה בדווקא.

פטור מ'תשליך'

להרה"ק רבי חיים דוד דוקטור זיע"א היה פטור מעניין: "גם בכל ראש השנה כשהלך לתשליך [**הרה"ק רבי חיים דוד דוקטור מפיטערקוב זיע"א**] בא אליו **הרה"ק רבי דוד מלעלוב זיע"א** בהקיץ ואמר לו: "מיין קינד גיי אהיים איך וועל שוין פאר דיר מאכען תשליך" [-בני לך לביתך ואני אעשה בשבילך תשליך], ובראש השנה האחרון של ימי חייו לא בא אליו עוד והיה יודע תיכף ומיד שבשנה זו יהיה נפטר וכך הווה" ("גדולת מרדכי ח: אות כ"ד"),

ואילו בקרב גדולי ישראל הליטאיים היו גם שינויי מנהגים, וכפי שמובא:

"**מה שמרן ה'חזון איש' זצ"ל** לא הלך לתשליך מסתבר שנהג כהגר"א ב'מעשה רב', ומה שהלך מרן ה'חזון איש' בשנים הראשונות לבואו לבני ברק לומר תשליך על יד נהר הירקון הסמוך לבני ברק **כנראה שלא רצה לשנות ממנהג תושבי העיר שהיו כולם חסידים ואמרו תשליך**, ואחר כך חלה והיתה למרן סיבה שלא ללכת והפסיק.

"וגם **מרן הקה"י זצ"ל** הלך לתשליך אף שהיה כרוך במאמצים גדולים. בשנים שאח"כ הוא הפסיק ללכת לירקון והלך להגיד תשליך בגן עיריית ב"ב. **היה שם נחל מלאכותי עם דגים והלך לשם הרבה שנים להגיד תשליך, אף שהי' חלש והלך במאמץ גדול ובכוחותיו האחרונים.** רק בשנים האחרונות שנחלש וההליכה קשתה עליו הפסיק ללכת, ועלה לגג ישיבת 'אור התורה' הסמוך לביתו ומשם ראו את הים, ובשנותיו האחרונות ממש נחלש מאוד והפסיק בכלל ללכת לתשליך" ["ארחות רבינו ראש השנה"].

תשליך כמנהג אבותיי

ואילו אצל ה'צבי לצדיק' זיע"א אירע סיפור מיוחד שגרם לשינוי העיתוי של 'תשליך', מראש השנה לעשרת ימי תשובה.

"בראשית ימיו הלך **הרה"ק ה'צבי לצדיק' זי"ע** לומר תשליך בר"ה מכיון שהיה לו פנאי לכך, אולם בשנים מאוחרות יותר, כשכבר היה זקן, התחיל לנהוג לומר תשליך ביום י"ג מידות.

כ"ק האדמו"ר מפשעצולב זי"ע, בנו של הרה"ק מפלאנטש זי"ע, אמר תשליך בראש השנה. גם הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ זי"ע היה הולך לתשליך ביום ראש השנה. **ופעם כשהלך לתשליך טיפסו החסידים על חלונות ביתו של איזה אדמו"ר וציערו אותו.** ומאז הלך לומר תשליך רק בי"ג מידות.

בסטיטשין ובקאלאשיץ הלכו לאמירת תשליך בשירה וריקודים, אולם בבלאזוב לא ניגנו כלל, מאחר ובר"ה היה הכול בבלאזוב במידת יראה ופחד" ("דברי שלמה יהודה").

תשליך בברוקלין

תשליך באומן (צולם ע"י גוי)

ואכן, בהתייחס לקביעת הזמן של 'תשליך' אם בראש השנה או בעשי"ת אנו מוצאים שינויי מנהג רבים.

אצל הרה"ק מבעלזא זיע"א השתנה המנהג מחו"ל לארץ הקודש, וכפי שנכתב:

"בשנות היות כ"ק מרן זי"ע בבעלז נהג לומר תשליך ביומא קמא דריש שתא כמנהג אבותיו הק' **ואמרוהו שם עפ"י רוב ליד הבאר שהיה סמוך לבית הכנסת.**

אולם פה בארצנו הקדושה אולי עקב השעה המאוחרת נמנע מרן מלילך בר"ה ומדי שנה בשנה הלך לתשליך ביום י"ג מדות"

("ביתו נאוה קודש, יומא אריכתא").

כמו כן אצל צדיקי בית ויזניץ נעשו שינויים בזמן 'תשליך' במשך השנים. על כתוב בספר 'קדוש ישראל':

"**הרה"ק רבי ישראל מוויז'ניץ זיע"א** הלך לתשליך בי"ג מידות. ופעם אמר לכאורה הייתי מחזיר את מנהג ההליכה לראש השנה, שהרי מדוע הלך זקני ה'צמח צדיק' בי"ג מידות יען כי היה מסיים את תפילת מוסף בשעה מאוחרת, ברם אני גומר מוקדם והייתי יכול ללכת בראש השנה אך איני רוצה לשנות מדרכי אבותיי. ("מאור החיים" עמ' רס"ט). וכן נהגו צדיקי בית ויזניץ.

ניגונים בראש השנה?!

ואף בענין הניגונים והשמחה שלאחר אמירת 'תשליך', כצפוי ישנם הבדלים בין מנהגי החסידים לעומת מקומות אחרים, מה שבא לידי ביטוי מעניין בסיפור דלהלן:

בישיבת 'תורה ודעת' ארה"ב שמשו כאחד הגאונים הצדיקים רבי ראובן גרוזובסקי ורבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל, כאשר רש"פ שהייתה לו נשמה חסידית חותר להטמיע גינוני חסידות בישיבה, והגר"ר עומד על המשמר שלא לשנות את צביון הישיבה הליטאית ממקורה. בהקשר לכך מסופר:

"הי' עובדא בראש השנה אחר תשליך שהגרש"פ מענדלאוויטש התיישב עם הבחורים כששבו מתשליך ושר עמהם ניגונים. כשהגר"ר נכנס לבית המדרש הביט על זה בתימהון איך זה שבראש השנה שרים ניגונים אבל לא אמר כלום, אולם הגרש"פ הבחין תיכף שהדבר אינו לרוחו של הגר"ר ותיכף הפסיק השירה מפני כבודו של הגאון רבי ראובן" (מאסף 'ישורון' כ"א).

תיאורי הוד ממעמדי 'תשליך' בצל צדיקים

רושמי קורות העיתים, לא חסכו בדיו ובהשתפכות הקולמוס בבואם לתאר את אשר ראו עיניהם ברגעים נעלים ומרוממים אלו של 'תשליך'.

מסתבר כי **היו אלו רגעים של עת רצון, כאשר הצדיק הופיע בהדרת כבודו וירד אל העם, הלך יחד עם כולם במקהלות חסידים להשליך את העוונות** ולהתנקות כלפי שמיא.

התיאורים, השופעים תחושות הוד ורגשי קודש של תשובה והתעוררות, מדברים בעד עצמם:

אף מחצר הקודש קארלין, מתוך משך שנים רבות ובצל הצדיקים הקוה"ט לדורותיהם, זכינו לשפעת תיאורים נשגבים ומעוררי השתאות:

הגוי שהתיז מים

וביומן מביקורו של מרן אדמו"ר זיע"א [-**הרה"ק רבי יוחנן מסטאלין קארלין**] בירושלים שנת תשט"ו: "אחרי מנחה הלכו לאמירת תשליך, וגם אדמו"ר הלך עם הקהל, ודיבר מהמנהג של אמירת תשליך. ובתוך הדברים אמר: "וואס אידן טוהען איז גוט". שהה רגעים אחדים ומיד חזר לביהכ"נ".

ובכתבי הרב החסיד ר' ישראל בנימין גלייבערמאן ז"ל: "**אדמו"ר הזקן זצ"ל** [ה'בית אהרן' מקארלין] הלך פעם בראש השנה לתשליך ונסע שם ערל גוי באנייה סמוך לשפת הים, וזרק מים על קהל החסידים וניתז מים גם על רבנו, ונזדעזע ממנו והביט עליו בזעם ואמר: "**דו ביסט א שלעכטער און דיין שיף איז א שלעכטע און דיין סוף וועט זיין א שלעכטער**"... ואחרי כמה רגעים התהפכה הספינה ונפל בנהר ונטבע שם" ("פרי ישע אהרן" ראש השנה).

וכל העיר מתרוממת יחדיו מהחלונות

"בעת מגורי מרן אדמו"ר זיע"א [הרה"ק רבי יוחנן מסטאלין קארלין] בוויליאמסבורג לא רצה לילך לנהר בר"ה מחמת המצב ששרר שם ליד הנהר, ואמר **שאפשר ב'תשליך' אחד להפסיד את כל עבודת ראש השנה** ולכן הלך ביום י"ג מדות".

ברשימות החסיד ר' צבי פעטשעניק ז"ל מחצה"ק בסטאלין אצל מרן **אדמו"ר אור ישראל מנו"כ בפרנקפורט זיע"א**: "גייענדיג פון תשליך האט דער עולם גימאכט א קייט און דער רבי זצ"ל איז גיגאנגען אין מיטן" [-הקהל עשו כעין שרשרת והרבי הלך באמצעה].

תיאורים ורסיסים, על צדיקים בדרכם ל'תשליך'. איור תשליך | בוריס דוברוב

ברשימות מחצה"ק של **מרן אדמו"ר הר"מ מסטאלין זיע"א הי"ד**: "הרבי לובש את מעיל המשי והולך לתשליך עם כל הקהל. הרבי הולך בראש ושני גבירים מפינסק משני צדיו, **וכל העיר מתרוממת יחדיו מהחלונות ומהמרפסות דוחקים לראות את פני הרבי**, וכל העיר מקטנם עד גדלם כולם מביטים ורצים יחד עם הקהל לתשליך. הולכים לנהר. הרבי ניגש, אומר מהר את המזמורים, והולכים בחזרה".

ברשימות זקני החסידים בקארלין אצל **מרן אדמו"ר רבי אברהם אלימלך זיע"א** הי"ד: "דיא גאנצע שטאט איז נאך גיגאנען אפשר 5000 מענטשן האבין באלאגערט די גאס. די פאליציי אויף די פערד האבין געהיטן די הארדענוג, צוריק איז אויך גיוועזן אזוי. המלך הלך בראש העם ואחריו הזקנים ואחריהם כל איש ישראל, מלווים אותו עד ביתו".

אחד האורחים רוקד לפני הרבי

וברשימות מחצה"ק בלוצק אצל **מרן אדמו"ר רבי יוחנן זיע"א**: "כבר לפני גמר תפילת מוסף באו אלפי אנשים עירוניים שגמרו מוקדם את התפילה והספיקו כבר לאכול לביהכנ"ס של הרבי, וכבר היו במשך כל הטיש. התפללו מנחה יחד אתנו, וחיכו לכ"ק זי"ע ללכת אתו לתשליך.

"כאמור ליוו את כ"ק זי"ע על תשליך אלפי אנשים חסידים וגם עירוניים כשכ"ק זי"ע יצא לרחוב הראשי חיכו לו שוטרים רוכבים על סוסים שפינו לאט לאט את הרחוב מאנשים ומרכבים. במשך כל הדרך בערך ק"מ מלפני כ"ק זי"ע.

"בערך במרחק של עשרים מטר הלכה שרשרת של צעירים ברוחב של המדרכה ופינתה את המדרכה מאנשים וקרוב לכ"ק זי"ע הלכה שרשרת שנייה. מסביב לכ"ק זי"ע במשך כל הדרך התהלוכה ארכה הלוך וחזור עד שעה וחצי ויותר".

ובתיאורים לאחר 'תשליך': "הקהל שר והולכים בשירה על פני העיר. **אחד מהאורחים המטיב רקוד רוקד לפני הרבי עד ביתו.** דאס שטעטל איז אויפגעלעבט. כך הוא רוקד עד שמגיעים לבית הרבי.

ועוד: "כל הדרך לתשליך ומתשליך שרו מארשים או רקדו טענצליך ריקודים. החסידים בעיה"ק טבריה היו שרים ניגון מיוחד בעת ההליכה לתשליך".

במנהגי מרן אדמוה"ז מקארלין זיע"א בסידור "בית אהרן": "פעם אחת הלך עם לאנטערנעס" [-אבוקות אור]. וברשימות אחד מתושבי קארלין: "פעם נוספת ראיתיו את מרן אדמוה"ז זיע"א בראש השנה לעת ערב כשהלכו מתשליך נשאו אותו על כיסא וכולם הלכו עם נרות הבדלה.

"און אז דער עולם איז צוריק געקומען צו דער גרויסע שוהל האבין זיי גיטאנצט ארום דער גרויסער שוהל"... "כשמגיעים להויף רוקד כל הקהל ריקוד עגול גדול. רוקדים כך עד הלילה ואז מרקידים עצמם לתוך הבית ורוקדים עד תפילת ערבית".

ברשימות החסיד ר' משה מלמד ז"ל: "חזרנו כבר בחושך, ולאור הפנס של הרחוב שע"י ביהכנ"ס יצאו כל המלווים בריקוד נלהב כשכ"ק זי"ע עומד באמצע או לפעמים קצת בצד ליד בית הכנסת.

"גיטאנצט מיס די ווערטער 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם' סהאט גידויערט דער ריקוד מער ווי א שעה... השמחה וההתלהבות מתרבה" (קובץ 'בית אהרן וישראל' קל"ט, שנה כ"ד,א).

סיפורי הוד והדר בעת מעמדי תשליך

בזאת היריעה נכונה ההזדמנות אף לטעום מעט מצוף סיפורי מעשה שהתרחשו ואירעו בשעות נשגבות אלו, הן סיפורי מופתים וישועות, והן עובדות של עבודת ה' נישאה, בצל שרפי עליון, בשעה קדושה זו של 'תשליך'.

אטם אזנו משמוע גנות יהודי

וכן היה דרכם של צדיקי דורות הקודמים וכמו שראיתי כתוב בספר שאול בחיר ה' דף ר"ב, שכתב כי בדרשותיו לפני ר"ה היה מעורר ומזהיר **שלא ידברו בר"ה על שום יהודי דיבורים שיכולים להיות כמין קטרוג, אפי מוסר על התנהגות לא נאותה שרואה אצל אחרים אסור להגיד בימים אלו**, רק ירמוז לו כי כל דיבור של קטרוג עושה רושם בשמים, ויכול ח"ו להזיק למי שדיברו עליו ובשמים אינם רוצים לשמוע בימי הדין שום דבר רע על שום יהודי אפי הגרוע ביותר אם הוא מזרע אברהם.

ובדרשותיו בר"ה יוה"כ והו"ר לא אמר אף פעם מוסר אפי' הקל ביותר וכל דרשותיו בימים האלו היו מכוונים כלפי מעלה כביכול עם מליצות טובות על כלל ישראל.

פעם בראש השנה כשהלך לתשליך [שאול בחיר ה'] בא לקראתו יהודי ורצה לספר לו שראה עכשיו שעומדים שני פועלים על יד בניין שבונים ליהודי אחד מהקהילה וחושש שיעבדו ביום טוב, ואטם אוזנו בידו ולא רצה בשום אופן לשמוע דבריו, ועוד גער בו לא לדבר על היהודי ביום קדוש זה.

אף שבמשך ימי השנה אם שמע שיש ארץ צחשש באיזה מקום לחילול שבת או דברים אחרים נגד דת תורתנו הק' היה רץ בעצמו מיד אל מקום זה למנוע חילול קודש, אולם בראש השנה הבליג ולא רצה לעורר קטרוג ["שמן ראש", ימים נוראים].

תשליך בחצר הקודש ליובאוויטש

מחצר הקודש ליובאוויטש נמצא רבות בכתובים אודות מנהג התשליך והנה טעימה על קצה המזלג.

ותמונה אינכם רואים

"ב'שמועות וסיפורים' לר' רפאל כהן מחסידי ליובאוויטש מובא, שהרה"ק הרש"ב זי"ע היה מקפיד על תמונות, ולכן כשהלך לתשליך הקיפוהו בחורים גבוהים שלא יתפסו ממנו תמונה, ומה שיש תמונה אחת ממנו, כתב שם שזה עשו לצורך פאספארט שהיה שעת הדחק לנוס לעיר אחרת" ("היכל הבעש"ט, תגובות י"ג").

מים רבים לא יוכלו לכבות

"במשך ימי תשרי דהאי שתא [-תשי"ז] היה מזג האוויר בניו יורק גשום. ביום הראשון של ראש השנה היה גשם עז, כאילו נשפך בדליים.

ללא הבט על הגשם הלך כ"ק אדמו"ר [**מוהרמ"מ מליובאוויץ זי"ע**] אחר תפילת המנחה בלוויית מאות אברכים, זקני התמימים, רבנים ובחורי הישיבה, כמדי שנה בשנה לתשליך, במקום המרוחק כמחצית שעת הליכה מבית המדרש.

הרבי הלך בראש ואחריו צעדו מאות החסידים בשירה ובזמרה. כשהגיעו לגן הבוטני, מקום המים, ראו והנה שערי הגן נעולים מחמת מזג האוויר. חסידים אינם מתפעלים ממניעות ועיכובים **והרבי היה הראשון שטיפס ועבר את הגדר** ואחריו מאות החסידים, צעירים וזקנים יחדיו. בסיום אמירת התשליך יצאו הכול והלכו באותה דרך חזרה בגשם השוטף, בריקודים וניגונים, כבכל שנה ושנה. בבואם לבית המדרש חילק הרבי שליט"א בעצמו משקה לכל אלו שהלכו בגשם העז לתשליך...

ואחד ביקש משקה וכ"ק אד"ש שאלו: "**אם הלכת לתשליך, משום מה כובעך אינו רטוב?**" ---

ובעזרת השי"ת נתקיים מאמר רז"ל "שלוחי מצוה אינם ניזוקים לא בהליכתן ולא בחזירתן".

באר מים חיים

"החל מראש השנה תשכ"ח יצא **כ"ק אדמו"ר [הרמ"מ מליובאוויץ] זי"ע** לעריכת התשליך ליד בריכה המקבלת מבאר מים חיים שנחפרה אז בחצר בית המדרש, ובבריכה דגים.

באותה שנה לא הניחו איש להיכנס, וכשנכנס הרבי עם הרב חודקוב ע"ה ציווה הרבי שיכניסו עוד אנשים כדי שיקיפו את הבריכה מכל צד. הרבי עמד בדרום הבריכה ופניו צפונה.

גם בשנים הבאות הניחו רק לכמה מזקני אנ"ש ולמספר מקורבים להיכנס לחצר בשעה שהרבי אמר תשליך, ורק אחר כך נכנס הקהל קבוצות קבוצות". ("אוצר מנהגי חב"ד" אלול-תשרי עמ' קמ"ד)

מער נישט ווארפען" ומיד נפל אותו גוי לבור ומת כן יאבדו כל אויבך ה' (כ"ק מרן אדמו"ר מבוהוש שליט"א, 'אמרי קודש' תמוז אלול תשס"ד).

הביקור המלכותי שנדחה עד לפני תשליך

לסיום, מן הראוי להזכיר את האירוע הנדיר אשר התרחש ביומא קמא של ראש השנה דשנת תרצ"ז בעיצומו של יום הרת עולם, כאשר הגיע לביקור בעיירה בעלז הנסיך היווני פטר, שהיה בן דודו של מלך אנגליה, ועמו פמליה נכבדה מזרע המלוכה.

במהלך הביקור חלקו לו כבוד וערכו למען כבוד המלכות 'קבלת פנים מלכותית' בהשתתפות בני העיירה והמוני החסידים והאורחים שהתאספו שם בחצר הקודש, ובראשם **הרבי מבעלזא הרה"ק רבי אהרן זיע"א** אשר אף נשא את דברו לכבוד האורחים רמי הדרג, כאשר המטרה הייתה לפעול לטובת אחינו בני ישראל, שוכני ארץ הקודש, אשר נתונים היו תחת חסותו של המנדט הבריטי ששלט אז בארץ ולמען השכנת שלום ובטח מפני שכניהם הישמעאליים בני האמה הזאת.

כ"ק מרן זי"ע ניצל את המעמד, וחזר וביקש שוב ושוב מעם הנסיך למסור בשמו של מרן אל המלך האנגלי שישתדל מיד ויפעיל את סמכותו להעביר ולחסל את הטרור והאיום של הפורעים הישמעאלים בארץ ישראל.

טרם הביקור התרחש דבר פלא. שכן לקראת בואו של האורח היה להרה"ק מבעלזא זי"ע עוגמת נפש מרובה, כיון שהוא אמור היה להגיע לפי המתוכנן לפני תקיעת שופר, זאת בעקבות ידיעה שנתקבלה בצפרא דראש השנה בטלפון בבית הדואר העירוני מעיר למברג הבירה כי הנסיך המכובד מבקש במפתיע להגיע לבעלזא על מנת לערוך ביקור נימוסין אצל הצדיק ממנהיגי הדור, אשר שמעו הולך לפניו בכל המדינות, בכדי לראותו ולקבל את ברכתו הרמה.

הנסיך לא נעתר לדחותו להזדמנות אחרת ואפילו לא עד הערב. ולכן **מרן זי"ע התלבט ושקל האם עדיף להיכנס כבר עתה לתקיעת שופר, כיון שחשש שהאורח יגיע באמצע התקיעות...** או שמא כדאי להמתין לעת עתה לאורח הנוכרי וממילא לא יזדקקו להפסיק באמצע התקיעות.

למרבה הפלא, בעוד הצדיק עסוק בספקותיו והכרעותיו, והנה לפתע הגיעה ידיעה שהאורח יאחר מסיבה לא צפויה. מאחר **ומכוניתו היקרה הבריטית התקלקלה באמצע הדרך**, כמה קילומטרים בואכה בעלזא.

או אז נחה דעתו של מרן הק' זי"ע ונכנס לאלתר לתקיעת שופר ולמוסף ואילו **הנסיך ופמלייתו הגיעו רק לעת ערב... רק לאחר הביקור הממלכתי הלכו לומר תשליך...**

לאחר החג, הפליג הרבי בדברים אודות ההשגחה הפרטית שהנסיך הגיע דווקא ביום ראש השנה, שכן כך התאפשר לפעול גדולות ונצורות למען בני ישראל ("ביתו נאוה קודש" ראש השנה).

תשליך על גדות הירקון

השייגעץ שזרק אבן

שמעתי מהרה"ח רבי שמואל דסקל ע"ה עובדא שראה בעצמו, דהנה אצל הרבי **הרה"ק מפאשקאן זיע"א** ראו בחוש קיום הפסוק [דברים כח, י] "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", אך אף על פי כן **פעם כשחזר מתשליך, זה היה כבר בזמנים הקשים, העז שייגעץ אחד וזרק אבן**, האבן נפלה על בנו הרה"צ רבי ישראל יוסף זצ"ל, וסיפרו זאת לרבי, והרבי אמר "**ער וועט שוין**

יוסף מאיר האס

י"ג מכילין דרחמי

טעמים נפלאים ומנהגים מיוחדים על אמירת תשליך במקום שיש בו דגים דווקא

מנהג אמירת תשליך בראש השנה או בעשרת ימי תשובה ליד הנהר, אינו מוזכר לא במשנה ולא בגמרא. גם בירושלמי אין זכר ממנו, ואפילו בספרי הפוסקים הראשונים לא נזכר, כמו הטור והמחבר שלא הביאוהו. עם זאת נראה להלן, כי כבר בספרי הגאונים יש רמז למנהג זה שהתקבל בכל תפוצות ישראל בכל מקומות מושבותיהם ומתקיים אחת לשנה ביראת הרוממות ובחרדת קודש.

הראשון שמזכיר מנהג זה הוא המהרי"ל (הלכות ראש השנה עמ' רעז אות ט) וזה לשונו: "**אמר מהר"י סג"ל, מה שנוהגין לילך בראש השנה אחר הסעודה אצל ימים ונהרות להשליך במצולות ים כל חטאתינו**, משום דאיתא במדרש (ילקוט פ' וירא אות צט) זכר לעקדה שעבר אברהם אבינו בנהר עד צווארו ואמר 'הושיעה ד' כי באו מים עד נפש', והוא השטן שנעשה כמו נהר לעכב אותו מן העקדה, **ומהר"י סג"ל נהג גם כן להלוך אצל הנהרות**".

בספר המנהגים לרבנו אייזיק טירנא (בן דורו של המהרי"ל, הלכות ראש השנה עמ' ק) כבר מזכיר את מנהג ראיית הדגים בשעת אמירת תשליך: "רגילין לילך על הנהר ולומר 'תשוב תרחמינו' וגו' **ורואים דגים חיים**". אחריו הביאו ה'מטה משה' (סי' תתכ) ביתר פירוט, שההליכה אל הנהר לאמירת תשליך היא זכר לניסיון העקדה שעבר אברהם אבינו את הנהר שהמציא לו השטן בדרכו להר המוריה, "ומשום זה הולכין לנהרות לזכור העקדה, **ואגב זה רואים דגים חיים, לפי שאנו נמשלים כדגים חיים הללו שנאחזו פתאום במצודה** ואומרים אגב תשוב תרחמינו".

טעמים ומנהגים נכתבו ונאמרו לרוב על ידי גדולי התורה והחסידות למנהגם של ישראל קדושים זה שנות דור לומר את פסוקי התשליך לפני הנהר או בריכת מים, מתוך קפידה שיהיו בהם דגים חיים ויוכלו לראותם. **בחצר הקודש ליובאוויטש ידוע מנהגו של הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע, שהיה נעמד לכתחילה סמוך לנהר במקום שיש בו דגים כדי שיוכל לראותם תוך כדי אמירת התשליך**. במקומות אחרים הקפידו ביותר על נהר דווקא כי יש בו דגים ולא אבו לקבל הנוהג החדש לומר תשליך על יד ברז מים בבית המדרש כפי שמקובל בכמה מקומות, וכפי שעיניכם תחזינה מישרים בשורות הבאות אשר לפניכם כשולחן הערוך בס"ד.

יצאנו אפוא למסע מרתק בארכיב התורני של הספרות החסידית למצוא את הקשר והשייכות של בני ישראל והדגים שבים, במיוחד בימים אלו עת כל סימן וכל פרט קטן הנעשה על ידינו בימי הרחמים והסליחות, בא לרמז ולסמל רושם טוב בשמי מעלה, להיכתב ולהיחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום, ובוודאי סימנא מילתא היא לעורר זכויות ולהוריק השפעות טובות בחסד וברחמים, אכי"ר.

דימוי ישראל לדגים

אחרי הטעם שהבאנו מה'מטה משה' שאנו משולים כדגים חיים שנתפסו פתאום במצודה, יש בנותן טעם להביא את טעמו של הלבוש (סי' תקצו) ביתר ביאור: "**רגילין לילך למקום שרואים שם דגים ליזכור שאנו משולים כדגים חיים הללו שנאחזו במצודה, כן אנו נאחזים במצודת המוות והדין, ומתוך כך נהרהר יותר בתשובה**". במקום אחר הביאו בביאור נרחב: "כי דגים נתפסים על ידי פיתיון וגם האנשים החוטאים נלכדים על ידי פיתוי השטן הוא יצר הרע, ולכן אומרים תשליך במקום דגים, להתנצל שחטאינו באו בגלל פיתויי השטן".

בחיבור 'אליהו זוטא' על הלבוש (שם) מביא שני טעמים נוספים לכך: "**לסימן שלא ישלוט בנו עין הרע כדגים, ונפרה ונרבה כדגים**". וכך הביא גם בשו"ע הרב (סי' תקפג ס"ז). הטעם השני: "**כי לדגים אין גבינות ועיניהם פקוחות תמיד, כדי להתעורר עין פקוחה דלעילא** שכתוב ביה 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, לרחם עלינו". כך הביא גם ב'אלף המגן' (סי' תקצח אות ח). ובס' 'טעמי המנהגים' (ראש השנה אות תשכד הערה לו) הביא מס' 'שער בת רבים' שכתב: "**שמעתי כי דגים ראשי תיבות 'י"ג מ'בילין ד'רחמי', ולזה הולכין תשליך לנהר שיש בו דגים, יען שאומרים שם 'מי א'ל כמוך' הנרמז י"ג מכילין דרחמי**".

טעם נפלא לאמירת תשליך לפני דגים בדווקא, כותב הגה"ק רבי שלמה זלמן

בירורים הלכתיים בדבר מנהג אמירת תשליך לפני דגים חיים בראש השנה

השלכת מזון לדגים

רבים מהפוסקים כתבו לעורר להיזהר שלא לחלל את היו"ט על פי דברי מהרי"ל (מנהגי ראש השנה): "מהר"י נהג גם כן להלוך אצל הנהרות, **ואמר כשהולכין אל הנהרות ביום טוב אל יוליכו עמהם שום מזון לזרוק אל הדגים שבנהרות להראות להם לשמוח בהן, דאית ביה חילול יום טוב**, גם אם יזדמן לו גוי אצל הנהר אל ייקח ממנו לחם להשליך אל הדגים, משום דמוקצים הם לישראל משום דמחוסרין צידה, ואין מאכילים ביום טוב אלא לדבר הראוי לו, א"כ הנושא עמו מזון תרתי ריעותא עבדי, דנושא חוץ לעירוב ומאכיל את המוקצה, וכ"ש כשחל ראש השנה בשבת דאין לעשות כן".

דין מוקצה בדגים

בירור נחמד מביא הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א גאב"ד חניכי הישיבות, בקונטרס 'אגרתא דחדוותא' (עמ' י): "**נשאלתי במה שמניחים לאמירת תשליך קערה ובה דגים, האם לא הווי מוקצה**, דאף בדגים טהורים הרי אינם עומדים לאכילה, ואין אדם אוכל מסוג דגים אלו. ואף דהוי דגי נוי, קיימא לן דכיון שלא הוי השתמשות לגופיה לא הוי ייחוד להא, ואולי משום שנצרך לעניין תשליך הווי סיבה דעדיפא מנוי גרידא. **אמנם כשהייתי אצל מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, אמר שאם הם טהורים כיון שעל-כל-פנים ראויים לאכילה מסתבר שאינו מוקצה**, ואם טמאים הם אכן מוקצה, ולא מסתבר שמשום עניין תשליך חשיבא דחזי. ושלחתי לשאול את מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל והשיב שיניחו דבר מאכל וכיו"ב, ובאופן זה שרי לטלטל הקערה עם הדגים".

תשליך לפני אקווריום

בירור נוסף ומעניין מובא בספרי השו"ת האחרונים, אם אפשר לומר תשליך על יד אקווריום של דגים חיים. בקונטרס 'הלכות חודש תשרי' (עמ' 52) מביא הרה"ג ר' סנדר מאיר שליט"א: "**שאלתי את מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אם אפשר לומר תשליך אצל אקווריום של דגים, והשיב: 'דברים בטלים'!...** ומרן עצמו היה הולך לבור מים סגור ושם אמר תשליך". מאידך, מובא בס' 'סדר תשליך ומנהגיו' (עמ' ל) בשם הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א ראש ישיבת 'כיסא רחמים': "**אנו נוהגים בישיבה תכב"ץ, שיש לנו אקווריום קבוע כל השנה ובראש השנה אומרים על ידו תשליך ובאים מאות אנשים כ"י לומר שם**; ייתכן שאם היה בקרבת מקום באר מים עדיף היה גם שאין שם דגים, כי בלשון מהרח"ו לא הזכיר דגים כלל, ואפשר עוד דארעא חלחולי מחלחלא והבאר מגיע במחילות למצולות ים ושם יש דגים".

עוד יזכור לנו: מהדגים למדים כי כל זמן שמזקינים מוסיפים כוח ❧ **עינינו לך תלויות:** מהדגים נלמד שמזונם בא להם מן השמים בלי להתאמץ ❧ **ובבן הנעקד:** תשליך בנהר להזכיר העקדה שהשטן נדמה לאברהם אבינו כנהר ❧ **במצולות ים:** שגב המנהג לומר תשליך לפני דגים

דגים בעת אמירת תשליך

עהרנרייך זצוק"ל אב"ד שמלויא בספרו 'אגרות לחם שלמה' (עמ' שה): "עניין שיהיו בנהר דגים יש לומר, כי יעקב אבינו ע"ה בירך את יוסף ובניו 'ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ'. ופירשתי ע"פ דברי חז"ל (עבודה זרה ל:) דנחש דג וחזיר כל זמן שמזקינים מוסיפים גבורה. והנה בזכירת זכות אבות לכאורה יעלה על לב לחשוב, איך אסמוך על זכות ישן נושן אשר מאז עברו כמה אלפים שנים וכבר הוזקן זכות זה ונחלש מאוד.

אמנם מהדגים יש לנו ללמוד כי כל זמן שמזקינים מוסיפים גבורה, והרי מכאן שדבר הישן עוד מוסיף טעם לשבח ונעשה גיבור יותר. א"כ גם על זכות אבות, אע"ג דהוזקן מאוד יועיל לנו לטובה. וזהו שאמר יעקב אבינו ע"ה: 'ויקרא בהם שמי ושם אבותי' לעולם ולא ייחלש זכות אבות, 'וידגו לרוב בקרב הארץ', שיהיו בחינת דגים שמוסיפים כוח וגבורה גם אחרי שמזקינים. **ועל כן בראש השנה שעיקר סמיכתנו היא על זכות וברית אבות, אנו הולכים אצל נהר שיש בו דגים, שאנו רואים טבע הדגים שכל זמן שמזקינים מוסיפים גבורה, על כן אנו יכולים לבטוח שבזכות אבות הקדושים יכתוב אותנו הקב"ה בספר חיים טובים ויושיענו מכל צרותינו".**

עין ד' אל יראיו

טעמים נוספים מצאנו בשו"ת 'קול מנחם' (אהע"ז ח"ב עמ' ריב), **יראו בשוב השם'**. ולכן ידוע שהבעש"ט הק' זי"ע אמר לתלמידיו שרוצה לדור במקום שיש דגים, כי רצה לדור במקום המרמז על עוד מביא מרן האדמו"ר מקאליב על פי דברי המדרש, שהדגים חיים כל הזמן בפחד, כי אינם יודעים מתי יצודו אותם. ולכן אומרים תשליך על הים לפני הדגים, שיהיה האדם תמיד ממארי דחושבנא, כי הרי לא יודע האדם את עתו ואינו יודע מתי יצטרך לתת דין וחשבון לפני הבורא יתברך שמו, ומהדגים אנו למדים לחיות בכל יום תמיד בחשבון הנפש ובבחינת 'יזכיר לו יום המיתה'.

טעם נוסף מובא שם, על פי דברי המדרש, כשדג בולע את חברו אינו בולעו מזנבו אלא מראשו, וזהו פלא, שהרי כפי סדר העולם היה צריך שיבלע אותו מזנבו, כי הרי עושה זאת בהפתעה שלא יבחין בו? "אך הרמז בזה הוא, כי באמת אין הדג בולע את הדג שהוא רץ אחריו, אלא את הדג שמזמינים לו מן השמים. **ולכן הולכים לומר תשליך על הים לפני הדגים, לעורר את לב האדם, שאל ידמה בנפשו שאם ירדוף אחרי הממון, אזי יתעשר, כי העושר הוא מן השמים ובכדי לזכות לעושר צריך האדם לבקש מהשי"ת, ואל ידמה בנפשו על ידי שימעט תורה ובתפילה יתעשר".**

בסיומו של המאמר העשיר בכמה וכמה טעמים נפלאים לבאר עניין אמירת תשליך לפני הדגים שבנהר, כותב מרן האדמו"ר מקאליב זצוק"ל מנהמת ליבו: "אחיי ורעיי! מי אני אשר אבוא לקטרג חלילה על בני ישראל, אבל לאחר שהסברנו העניין אשר הולכים לומר תשליך על הים, מה רע המעשה אשר רואים אנשים פותחים את הברז ואומרים שם תשליך, ויש אשר מוסיפים שם דגים, וכי כך נמליך עלינו את השי"ת? וכי כך יתעורר לב האדם מתשליך זה? ובוודאי אשרי חלקו של מי שיעשה תיקון לסדר מקומות מכובדים אשר בו יאמרו אחינו בית ישראל תשליך ויתעורר ליבם לשוב להשי"ת, אשרי חלקו בזה ובבא"!

יושר יליצו בעדינו:

מליצה נפלאה על כלל ישראל מהדגים הטורפים את בני מינם כדי להתקיים בתוך המים

ראיתי מובא בספרים הקדושים לבאר העניין מה שהולכים לומר תשליך דייקא בנהר שיש בו דגים, שהוא לסתום פי המקטרגים שלא יטענו על בני ישראל הייתכן שהם מחזיקים עצמם לעם סגולה ולעם המובחר מכל האומות, בזמן שיש ביניהם לדאבוננו הרבה מחלוקת ושנאת חינם והשגת גבול וכו', עד שדומה כאיש את רעהו חיים בלעו (אבות פ"ג מ"ב).

ולזה התשובה והראיה הניצחת ביותר היא ממין הדגים, אשר הגם שהמה מהנבראים השקטים והעדינים מאוד מכל שאר החיות והעופות, בכל זאת, עם כל עדינותם הרי במידה מסוימת המה גרועים יותר מכולם, כי החיות הטורפות אינן טורפות רק ממינים אחרים, אבל ממינם אינן טורפות, ואילו הדגים יש בהם מינים שבולעים דגים אחרים אף ממינם.

ממילא, הוא הדין בבני ישראל גם כן, שבאמת אכן המה מן המובחרים שבבריאה ובכל זאת תיתכן מציאות שאחד את רעהו חיים בלעו, **כי הסיבה מה שיש בדגים עניין זה יותר משאר חיות ועופות, היא משום שהם לא קיבלו בבריאה חלק וגבול מסוים לשהות אלא במים, ממילא אין להם פרנסה אחרת ובהכרח הוא שיאכלו ויטרפו האחד את השני כדי להתקיים בחיים על ידי זה,** משא"כ החיות והעופות שכל העולם לפניהם ויש שם מינים ממינים שונים, א"כ אינם מוכרחים לטרוף דווקא ממינם דייקא, ולכן אינן טורפות אלא משאינם מינם.

והנה, אותה סיבה היא גם לגבי בני ישראל, שהגם שהם אכן המובחרים שבבריאה, מכל מקום הרי לא ניתן להם להתגורר ולסחור בכל מקום, כי הגויים מתרחקים מהם ומחרימים אותם ואין ברצונם לסחור עמהם או לתת להם דברים המגיעים להם בצדק על פי יושר, וכן גם בני ישראל עצמם מצידם מתרחקים הם מן הגויים כדכתיב 'הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב' (במדבר כג, ט), וגם מצווים הם שלא לילך בחוקות הגויים, **והיות שהם מוכרחים לחיות בינם לבין עצמם אז איש את רעהו חיים בלעו.**

והיא מליצה נפלאה על כלל ישראל.

הגה"צ רבי אליהו כ"ץ זצ"ל
אב"ד קריית יואל סאטמאר ב"ב
"ראש אליהו" פורים עמ' ר

שם מביא כ"ק מרן אדמו"ר מקאליב זצוק"ל ביאורים ממותקים למנהג אמירת התשליך לפני דגים דווקא. "כתיב (בראשית ז, כג) 'וימח את כל היקום אשר על פני האדמה', והנה הים לא נימוח במבול וטעם הדבר כי היו בו הדגים שלא חטאו בחטא דור המבול ובזכותם ניצל הים, ומה כוחם של הדגים? משום שיש להם עינא פקיחא. **ולכן אנו אומרים תשליך על הים, לרמז לאדם בעת שאנו הולכים להמליך עלינו מלכותו יתברך שמו, שיזכור האדם שהכול תלוי בעין, כמו שאמרו חז"ל** (אבות פ"ב מ"א) **'עין רואה ואוזן שומעת', ועל ידי שנזכה לתקן את העין נזכה גם ל'כי עין בעין עינא פקיחא, עין ד' אל יראיו".**

אהרן לוין

לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם

על מנהג אמירת תשליך וההליכה בראש השנה ליד מעיינות, נהרות ובארות מים

אם כי חוקרי תולדות המנהגים לא מצאו מקור קדמון לקיום מנהג ה"תשליך", והוא נזכר לראשונה באופן מפורש בספר מהרי"ל. מנהג זה לא מוזכר לא בש"ס בבלי, ולא בירושלמי. לא בפסקי הראשונים ואף גם לא בכתבי הקדמונים. לא בטור ולא בשולחן-ערוך הובא המנהג.

אך **מנהג ההתאספות בראש השנה בסמיכות למקור מים** הוא מהמנהגים הקדומים ביותר - עוד בימי עזרא ונחמיה. שכך כתוב בספר נחמיה בתיאור הימים הנוראים שערכו עם ישראל אחר עלייתם לארץ מגלות בבל, ופשפשו במעשיהם וחזרו בתשובה בכריתת ברית וכפי שכתוב באריכות בפסוקים שם.

הנביא מספר ומציין על מקום התאספותם ביום ראש השנה: **וַיֵּאָסְפוּ כָל הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֶל הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמָּיִם** ... וַיָּבִיא עֶזְרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּהָל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וְכֹל מֵבִין לִשְׁמֹעַ **בְּיוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי. וַיִּקְרָא בו לִפְנֵי הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמָּיִם** מִן הָאוֹר עַד מַחֲצִית הַיּוֹם נֶגֶד הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַמְּבִינִים ... (נחמיה ח, א-ג).

במאמר זה נצלול למעמקי הים, ננסה לִשְׁלות פנינים וְלִדְלות רמזים מִמֵּי-יַם הַתּוֹרָה שאין להם סוף. על הטעם שנוהגים **לצאת לנהר ביום ראש השנה**, והסיבה לקיום מנהג אמירת התשליך **דווקא בסמיכות למקור מים.**

זכר לעקידת יצחק
באו מים עד נפש

היה זה בראש השנה, שנת ב' אלפים פ"ה (2085) לבריאת העולם. אברהם אבינו כבר זקן ושבע ימים, בן 137. יצחק, בנו יחידו מחמדו צועד לצידו - שניהם הולכים יחדיו אל המקום אשר יאמר להם האלוקים.

אברהם אבינו בדרכו לעקוד את יצחק בנו ולהעלותו על המזבח לקרבן עולה תמימה.

דרכם מלאה מוקשים ומהמורות. השטן, יצר הרע, אינו מוכן לראות את אבות העולם עומדים בגבורה בניסיון ומשתדל בכל כוחו להפריעם בדרכם. הוא מתחזה לזקן, משנה תחפושת לג'נטלמן צעיר, מנהל איתם וויכוחי סרק ומה לא, העיקר להכשילם בדרך...

"כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, הָלַךְ וְנַעֲשָׂה לִפְנֵיהֶם נָהָר גָּדוֹל, **מִיָּד יָרַד אַבְרָהָם לְתוֹךְ הַמַּיִם וְהִגִּיעוּ עַד בִּרְכָיו**, אָמַר לְנַעֲרָיו בּוֹאוּ אַחֲרַי, יְרִדוּ אַחֲרָיו. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ עַד חֲצִי הַנָּהָר הִגִּיעַ הַמַּיִם עַד **צַוָּארוֹ**. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה תָּלָה אַבְרָהָם עֵינָיו לַשָּׁמַיִם, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּחַרְתַּנִי, הוֹרֵתַנִי, וְנִגְלֵית לִי, וְאָמַרְתָּ לִי אֲנִי יָחִיד וְאַתָּה יָחִיד, עַל יָדְךָ יוֹדַע שְׁמִי בְּעוֹלָמִי וְהַעֲלָה יִצְחָק בִּנְךָ לְפָנַי לְעוֹלָה, וְלֹא עִכַּבְתִּי וַהֲרֵינִי עוֹסֵק בְּצִוּוּיֶךָ וְעַכְשָׁו בָּאוּ **מַיִם עַד נָפֶשׁ, אִם אֲנִי אוֹ יִצְחָק בְּנִי טוֹבֵעַ - מִי יְכַיֵּם מַאֲמָרְךָ? עַל מִי יִתְיַחֵד שְׁמֶךָ?** אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "חַיֶּיךָ שֶׁעַל יָדְךָ יִתְיַחֵד שְׁמִי בָּעוֹלָם". מִיָּד גָּעַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַמַּעְיָן וְיָבֵשׁ הַנָּהָר וְעָמְדוּ בַּיַּבָּשָׁה". (מדרש תנחומא פרשת וירא).

כאן אנו מגיעים למנהג - - -

ביום ראש השנה אנו מחפשים להרבות רחמים ולהזכיר לקודשא בריך הוא את עקדת יצחק, וזהו הטעם **שהולכים לנהרות ולומר תפילת תשליך - להזכיר את אבות האומה שבדרכם לעקדה נכנסו במסירות נפש לנהר...**

וכך מובא בספר המנהגים של מהר"י מולי"ן, אבי מנהגי אשכנז, אשר מוכר יותר בשם 'ספר מהרי"ל': "אמר מהר"י סג"ל מה שנוהגין לילך בראש השנה אחר סעודה אצל ימים ונהרות להשליך במצולות ים כל חטאותינו, **משום דאיתא במדרש זכר לעקדה שעבר אברהם אבינו בנהר עד צוארו, ואמר הושיעה ה' כי באו מים עד נפש. והוא השטן שנעשה כמו נהר לעכב אותו מן העקדה.** ומהר"י סג"ל נהג ג"כ להלוך אצל הנהרות". (ספר "מנהגי מהרי"ל", הלכות ראש השנה).

במאמר נפלא ומיוחד שכתב הרב ישראל יהודה לוין בקובץ 'אורייתא' (תשמ"ח, חלק טז עמ' רא) אודות מנהג תשליך, מציין כי לפי ביאורו של המהרי"ל שמנהג אמירת התשליך על המים הוא זכר לעקדת יצחק, מקבלים אנו טעם מתוק לעניינים נוספים בשעת אמירת תשליך: "והנה, אחרי אשר לדעת מהרי"ל יש במנהג התשליך גם זכר לעקדה, אפשר שזו **הסיבה שהקפידו לילך למקור מים המצוי דווקא מחוץ לעיר**, כמבואר ב"מגן אברהם" (סימן תקפג ס"ק ה) '**וטוב אם הם מחוץ לעיר**', דהשטן נהפך לנהר בשעה שהיה אברהם בדרכו **מחוץ למקומו** אל הר המוריה. ואם-כן גם ההליכה אל מחוץ לעיר לתשליך יש בה זכר לעקדה...".

היום הרת עולם
התבוננות במצולות ים

ראש השנה - יום בריאת העולם. **הַיּוֹם-הָרַת-עוֹלָם.**

"זֶה הַיּוֹם **תְּחִלַּת מַעֲשֶׂיךָ, זִכָּרוֹן לְיוֹם רִאשׁוֹן**. כִּי חוֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב...". (מתוך תפילת מוסף לר"ה, זכרונות).

ביום זה אנו מעוררים ומתעוררים לשוב בתשובה שלמה ולתקן דרכינו באמצעות ההתבוננות בגדלות הבורא, ויצירת העולם במעשי בראשית.

נהר פרוט באוקראינה

ופנינה נוספת וזוהרת ממאמרו של הרב לוין, היא על מה שקבעו את מנהג אמירת תשליך אחרי תפילת המנחה [ראה "מגן-אברהם" בשם 'כתבים': "ויש לילך ביום ראשון **אחר מנחה** קודם שקיעת החמה". כך גם כתו'ב הד'ר לכ'ל חסידי'ו בסידור האריז"ל וב'פרי עץ חיים']. עיתוי זה קשור גם הוא בקשר-של-קיימא לזכירת והזכרת עקדת יצחק: "כי **תפילת מנחה נוסדה על ידי יצחק אבינו**, כפי שדרשו חז"ל על הפסוק וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה, ואין שיחה אלא תפילה. וביום א' דראש השנה נעקד יצחק. **וכיון שתשליך אליבא דמהרי"ל יש בו זכר לעקדה, לכן מועדה בתפילת המנחה.** ולכן בהגיע מועד המנחה, מקדימים להתפלל מנחה דתדירה יותר, ולאחריה עורכים את התשליך".

ופנינה נוספת וזוהרת ממאמרו של הרב לוין, היא על מה שקבעו את מנהג אמירת תשליך אחרי תפילת המנחה [ראה "מגן-אברהם" בשם 'כתבים': "ויש לילך ביום ראשון **אחר מנחה** קודם שקיעת החמה". כך גם כתו'ב הד'ר לכ'ל חסידי'ו בסידור האריז"ל וב'פרי עץ חיים']. עיתוי זה קשור גם הוא בקשר-של-קיימא לזכירת והזכרת עקדת יצחק: "כי **תפילת מנחה נוסדה על ידי יצחק אבינו**, כפי שדרשו חז"ל על הפסוק וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה, ואין שיחה אלא תפילה. וביום א' דראש השנה נעקד יצחק. **וכיון שתשליך אליבא דמהרי"ל יש בו זכר לעקדה, לכן מועדה בתפילת המנחה.** ולכן בהגיע מועד המנחה, מקדימים להתפלל מנחה דתדירה יותר, ולאחריה עורכים את התשליך".

גִּלּוּי אֱלֹקוּת!!

כאשר אנו יוצאים ועומדים בסמיכות לנהרות ולאגמים - מתפעלת הנפש ביותר. בהתבוננות על המים 'שָׁם אָנוּ רוֹאִים **גְּבוּרָתוֹ שֶׁל יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית**'...

מעיין הגיחון

לפנינו קטע מספר "תורת העולה" של הרמ"א בעניין זה: "**במה שהולכים על מים ואמרים תשליך במצולת ים הוא התהום, והיא המקום היותר עמוק בים.** והנה לפי הטבע של היסודות שהמים יכסו הארץ, והארץ הוא המרכז, והוא מקום יפה הנמוך בכל העולם. והנה התגלות הארץ לצורך בני אדם ולדרים עליה אינו בלא כוונת מכוון והוא אשר חדש העולם כרצונו לתכלית ישוב הארץ, **ולכן אנו הולכים על המים לראות אשר שם חול גבול לים, ואמר עד פה תבא ולא תוסף, וכשאנו הולכים שם אנו רואים גבורתו של יוצר בראשית.**

"**ולכן אנו הולכים על המים בראש השנה, שהוא יום הדין, לשום כל אחד על נפשו עניין בריאת העולם, ושהשם יתעלה מלך הארץ ועל זה נאמר תשליך במצולת ים חטאינו, כי באמת המתבונן בעניין מצולת ים ומכיר שהעולם מחודש על ידי זה עומד על מציאות השם יתעלה, ומתחרט על ידי זה על כל עוונותיו, וחטאיו נמחלים ועל דרך זה נשלכים החטאים במצולת הים,** והוא מבואר למשכיל." עד כאן דבריו הטמירים של הרמ"א.

התעוררות לשוב בתשובה
כמים הנשפכים

בספר שמואל (שמואל-א ז) מתואר על 'סדר תשובה' שערכו בני ישראל כאשר הפלשתים השיבו את ארון הברית למשכן ה'.

רחמים גדולים
מים מורים על החסדים

יסוד ידוע בספרי חסידות וקבלה, כי 'מים' מרמזים על מידת החסד. [וציטוט לדוגמה מספה"ק "שם משמואל" פרשת וירא "**מים רומזים למימי חסדים שהוא אהבה ודבקות, כי מים שורש כל תענוג כמו שכתב הרח"ו בשער הקדושה**"].

והנה לשונו הקדוש של הרה"ק בעל התניא בסידורו, בפסקי ראש השנה: "סדר תשליך. אחר מנחה יום א' דראש השנה קודם שקיעת החמה **טוב לילך מחוץ לעיר אל באר המים או מעיין, כי מים מורים על החסדים,** וגם דגים רומזים על עינא פקיחא, ויאמר י"ג מדות שבפסוקים מי אל כמוך שהם כנגד י"ג מדות...".

עניין הרחמים בהליכה לנהר שיש בו דגים, מובא גם בשל"ה הקדוש: "עוד שמעתי רמז גדול ונכון, **כי הולכים למים שיש שם דגים, יען כי להדגים אין גבינים, ועיניהם תמיד פקוחות, כדי להתעורר עיני פקיחא דלעילא, שרומז על רחמים גדולים, ו'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל', רק עיניו פקוחות.** ועל זה נאמר (שם מד, כד) 'עורה למה תישן', וכתיב (שם עד, א) 'למה... יעשן אפך בצאן מרעיתך', **כי קשה העשן לעיניים, וגורם שיהיו סגורות, ואנחנו מתפללים שיהיו פקוחות...**".

ושם בפסוק ו' מתואר על **שאיבת ושפיכת מים על הארץ:** "וַיִּשְׁאֲבוּ מַיִם וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי ה' וַיָּצוּמוּ בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שָׁם חָטָאנוּ לַה'... וכתב שם רש"י: תרגם יונתן - **ושפיכו לבהון בתיובתא כמיא קדם ה',** ולפי משמעו אינו אלא **סימן הכנעה הרי אנו לפניך כמים הללו הנשפכין**".

וציין בספר 'בית מאיר' על שולחן ערוך או"ח, בסימן תקפג שמובא 'והולכין אל הנהר...'. "**יראה שהוא על שם הפסוק** (שמואל א' ז') **וישאבו מים וישפכו לפני ה'**. ומתרגם יונתן ושפיכו לבהון בתיובתא כמיא קדם ה': ורש"י פי' סימן הכנעה הרי אנו לפניך כמים הללו הנשפכין...".

גם בעל השל"ה הקדוש (מסכת ראש השנה פרק נר מצוה) כתב כי עיקר עניין אמירת תשליך הוא בשביל **להתעורר לחזור בתשובה:** "וכן מה שנוהגין לילך להנהר, לומר הפסוק 'ותשליך במצולות ים כל חטאתם' (מיכה ז, יט), הוא מנהג ותיקין, **באם הוא באופן שזכרתי למעלה, שמתעורר בתשובה שלמה בלבו, ומשליך מעליו גילוליו, אז נופלים הם במצולת ים.** וזה לשון הזהר בפרשת אמור (ח"ג דף ק"א ע"ב): 'ותשליך במצולת ים כל חטאתם' מאן מצולת ים. אלא רזא יקירא הוא, והא אוקמוה, רבי שמעון אמר, כל אינון דאתא מסטרא תקיפא ... האי מאינון מצולת ים הוא, ומצולת ים אקרי מצולת מההוא ים קדישא, מצולת זוהמא דכספא. ועל דא, **כל אינון חטאין דישראל שריין לגויה,** והוא קביל להון וישתאבון בגויה...".

קבלת מלכות הקב"ה עלינו
אין מושחין את המלכים אלא על המים

בימי תפארת מלכות בית דוד, הימים הזוהרים, אחד מרגעי השיא בעת מעמד-הכתרה וקבלת מלכותו של מלך חדש מנסיכי המלוכה של מלכות בית דוד, היה הרגע בו היו מושחין את המלך בשמן המשחה. "מלכי בית דוד מושחין **אותן כמין נזר על ראשו**". (רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"א, ה"ט).

חז"ל מסרו לנו על **מקום קיום** מעמד זה: "תנו רבנן: **אין מושחים את המלכים אלא על המעיין, כדי שתמשך מלכותם**" (הוריות יב ע"א, וכריתות ה ע"א). ולמדו כן מההוראות שמסר דוד המלך לקראת משיחת בנו שלמה למלכות (מלכים א א, לג-לד): וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קְחוּ עִמָּכֶם אֶת עַבְדֵי אֲדֹנֵיכֶם וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְּנִי עַל הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר לִי וְהוֹרַדְתֶּם אֹתוֹ אֶל גִּחוֹן. **וּמָשַׁח אֹתוֹ שָׁם** צָדוֹק הַכֹּהֵן וְנָתָן הַנָּבִיא לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל **וּתְקַעְתֶּם בַּשּׁוֹפָר וַאֲמַרְתֶּם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה**".

ה'מאירי' מפרש: "כשמושחין את המלך היו מושחין אותו על המעיין **לסימן טוב שתמשך מלכותו** ... לעוררו **שיתנהג בדרך מעיין אשר לא יכזבו מימיו, ולא יתנהג בדרך שיהיה עניינו כאפיק נחלים העובר לשעתו**". (בית הבחירה הוריות יב ע"א).

לפנינו דברים מרתקים שכתב ר' שמואל שרגא פייגענזאהן הידוע בכינויו 'שפ"ן הסופר', מגדולי העוסקים במלאכת הדפסת הספרים בדפוס האלמנה והאחים ראם שבווילנא, ומי שהוציא לאור את **סידור 'אוצר התפילות'**. שמו הספרותי **שפן הסופר**, נגזר מראשי התיבות של שמו ושם משפחתו בשילוב עם עיסוקו המקצועי, והוא מתכתב עם הדמות התנ"כית שָׁפָן בֶּן-אֲצַלְיָהוּ בֶּן-מְשֻׁלָּם הידוע בשם שָׁפָן הַסּוֹפֵר (ראו מלכים ב, כב).

את הדברים שלפנינו העלה על הכתב כ'הערת המאסף' בשולי דפי סידור 'אוצר התפילות' בתפילות ראש השנה.

"**טעם פשוט להמנהג ללכת בראש השנה אל הנהר ולנער שם כנפות הבגדים, זה הוא: לפי שביום הזה אנו ממליכים את הקב"ה עלינו, לכן אנו נוהגים ביום זה - כעין מלכותא דארעא - את המנהגים שנהגו לפנים בישראל בהמליכם עליהם מלך, שהיו מושחין אותו על המעיין כמו שאמרו רז"ל** (הוריות יב. כריתות ה:) **אין מושחין את המלך אלא על מעין, כדי שתמשך מלכותו.**

"והיינו גם טעמא דשופר לדעת רב סעדיה גאון ומובא ב'אבודרהם' ... מפני שהיום תחילת הבריאה שבו ברא הקב"ה את העולם ומלך עליו, וכן עושים המלכים בתחילת מלכותם שתוקעין לפניהם בחצוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכל מקום תחילת מלכותם, וכן אנו ממליכים עלינו את הבורא יתברך ביום הזה ... וכזאת מצינו בהרבה מקראות, כמו שנאמר **בְּשָׁמְעָם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וַאֲמַרְתֶּם מָלַךְ אַבְשָׁלוֹם בְּחֶבְרוֹן** (שמואל ב, טו, י). ונאמר **וּתְקַעְתֶּם בַּשּׁוֹפָר וַאֲמַרְתֶּם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה** (מלכים א א, לד).

"**וכשממליכים מלך אז משביעים את העם למלכותו, כמו שנוהגים גם היום בכל המדינות ... לכן בקבלנו עלינו ביום הזה את מלכותו של הקב"ה ובאים בבריתו, אם אף שכבר הננו מושבעים ועומדים על זה, בכל זאת אנו עושים זכר לשבועה זו שנשבעין למלך. ולזאת ננער את כנפי הבגדים כדרך שנהגו לפנים בשבועה** לחזקה בְּאָלָה, כדכתיב (נחמיה ה, יב-יג) וָאֶקְרָא אֶת הַכֹּהֲנִים **וָאַשְׁבִּיעֵם לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַזֶּה. גַּם חָצְנִי נָעַרְתִּי** וָאֹמְרָה כָּכָה יְנַעֵר הָאֱלֹקִים אֶת כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת הַדָּבָר הַזֶּה מִבֵּיתוֹ וּמִיגִיעוֹ וְכָכָה יִהְיֶה נָעוּר וָרֵק וַיֹּאמְרוּ כָּל הַקָּהָל אָמֵן".

ותשליך במצולות ים -
בליון מיוחד על אמירת תשליך

יוסף שרולוביץ

גַּם חָטְאִי נָעַרְתִּי

לפשר מנהג ניעור הבגדים בעת התשליך

מן הפרטים המרכיבים את סדר התשליך הוא המנהג לנער את שולי הבגד, אם את בגד הציצית – כמובא במקורות שונים; את שולי הבגד העליון, ויש המנערים דווקא את כיסי הבגד. בעיני רבים מהווה פרט זה עיקרו של ה'תשליך' כולו, כאשר ההנחה הרווחת היא, שבעת התשליך – 'משליכים' בבת אחת את כל החטאים והעוונות בהם נכשלו במשך השנה הישר אל מצולות הים, ודבר זה נעשה על ידי ניעור הבגדים, המסמל את השלת

הנוסע ר' ישראל בנימין

הלכלוך הרוחני שדבק בנו.

הבנה זו, בתוכנו של מנהג התשליך ושל ניעור הבגדים על יד הנהר, התבטאה באופן מוקצן במנהג מוזר שנהגו בו העם בכורדיסטאן, בה נפגש ה'נוסע' הידוע, ר' ישראל בנימין (המכונה 'בנימין השני' בהקבלה לנוסע ר' בנימין מטודילה בעל 'מסעות בנימין'. מסעותיו של 'בנימין השני' נערכו בתחילת שנות הת"ר), וכפי שהוא מתארה בציוריות (בספרו 'מסעי ישראל', עמ' 55):

"...עוד ראיתי בין היהודים שמה מנהג זר מאוד; בראש השנה ילכו כולם אל הנהר השוטף לרגלי ההר, ויאמרו תפלת תשליך, ואחרי כן יקפצו כולם אל המים וישחו בין גליו כדגי הים, תחת לנער רק כנפי בגדיהם על שפת הנחל כאשר יעשו איזה מאחינו בני ישראל בארצות אייראפא. וכאשר דרשתי מהם סיבת המנהג ההבל והזר ההוא, השיבו לי: כי על ידי הפעולה הזאת יטהרו מכל חטאותיהם, ומי הנחל ישטפו מעליהם כל החטאים אשר חטאו במשך כל ימי השנה העברה. ואינם יודעים, כי תחת הַנָּקָה מפשע, עוד יטפלו על עוונם בחללם קדושת היום, וכאשר הוכחתי איוולתם על פניהם בהיות הדבר נגד הדת, הבטיחוני לבלי עשות עוד כדבר ההיא".

ובעוד שר' ישראל בנימין מצא פגם רק במנהגם של יהודי כורדיסטאן, ומטעם חילול יום טוב, דברים נחרצים נאמרו כנגד כל גישה זו המפרשת את מנהג ניעור הבגדים ואת ה'תשליך' ככלל – כעצת קסם להשיל מעל גבינו את העוונות. כך כותב הגאון רבי אברהם הורוויץ, אבי השל"ה הק', בספרו "עמק ברכה" (דיני ר"ה):

"ראוי לבטל מן האנשים שדעתם קלות כנשים, שאומרים בזה הלשון: "איך וויל גיין מיין עבירות שיטלן" (- אני הולך להשליך את עוונותיי), ואוחזים בכנף בגדיהם ונוערין בהם, וסוברין בדעתן שעל ידי זה יכול האדם לנער כל העבירות שעשה כל השנה. וחס ושלום לחשוב כן, וכן הוא באמת חילול שם גדול בפני האומות שיודעים מזה, ואם רואים היהודים שהולכים אל הנהר אומרים דרך שחוק: "**היהודים הולכים שיטלן אירי זינד אין וואשר (- להשליך את עוונותיהם למים)**"..."

אכן, כל בר דעת מבין שאין טעם לדבר; לא ייתכן, לדאבוננו, להיפטר מן העבירות בהם נכשלנו במשך כל השנה על ידי פעולה פשוטה וקלה כזו, כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבִא בְּמִשְׁפָּט, ורק תשובה ותפילה וצדקה יעבירו את רוע הגזירה. מה אפוא כן משמעותו של ניעור הבגדים בעת התשליך, ובכלל – עניינו של התשליך כולו?

רמז בעלמא להתעורר לתשובה

ובכן, על דרך הפשט כותב ה'מטה אפרים' (תקצח, ד), שניעור הבגדים הוא לרמז בעלמא ליתן לב להשליך החטאים ולחפש ולחקור דרכים מן היום והלאה שיהיו בגדיו לבנים ונקיים מכל חטא.

על דרך זה, בתוספת נופך, כתב בספר 'כתר שם טוב' (גאגין, ו, סב) שניעור הבגדים הוא כעין סמל עזיבת החטא לחלוטין, שכשאוחז החוטא את בגדו בידיו – הרי זה כעין וידוי, שמודה שהחזיק בעוונותיו כל השנה בשתי ידיו, וכאשר מתחרט על מעשיו ושב בתשובה הוא מרפה ידיו, ושולי בגדיו נופלים, ובכך הוא מורה כי עזב את החטאים והשליכם בתהומות ים במקום שלא ייזכרו ולא ייפקדו עוד.

הסבר זה עולה בקנה אחד עם דברי השל"ה הק' - בנו של ה'עמק ברכה' השולל כאמור את הבנת המון העם במנהג התשליך וניעור הבגדים - שכל עיקרו של התשליך הוא דרך לעורר את האדם לתשובה. בדבריו (מסכת ר"ה) הוא מבאר תחילה את עניין ה'סימנים' שאוכלים בראש השנה, שאין בהם, לדבריו, סגולה מצד עצמם להביא את הייעודים הטובים עליהם הם רומזים, ואינם אלא דרך לעורר את האדם לתשובה ולתפילה על עניינים אלו. בהמשך לכך הוא כותב, שכן הוא גם עניינו של המנהג לילך לנהר ולומר הפסוק ותשליך במצולות ים כל חטאתם, שהוא אכן 'מנהג ותיקין', אולם רק בתנאי ש"הוא באופן שזכרתי למעלה, שמתעורר בתשובה שלמה בליבו ומשליך מעליו גילוליו, אז נופלים הם במצולות ים".

ברוח זו, שאין להסתפק בתשליך בלבד אלא יש לצרף אליה את התשובה, כותב גם הגאון רבי צבי הירש הורוויץ, בנו של ה'פנים יפות' (בספרו "לחמי תודה", צג.), ש"יש בני אדם שחושבין שמיד שנוהגין לילך בראש השנה לנהר לעשות תשליך, כבר מנוקים הם מכל עוונות שעשו ומתוך זה נמנעין מלעשות עוד תשובה כי אין תועלת בזה. אמנם שיבוש הוא בידם, חדא דעניין תשליך הוא גם כן על ידי עשיית תשובה דווקא, ועוד שהרי על ידי עשיית תשובה כשהיא מאהבה יש בזה תועלת גדולה שמגיע אליו מן העוונות שעשה שהם נהפכו לזכיות, אבל על ידי עשיית תשליך אין מגיע לו שום תועלת מן העוונות שעשה".

בכך מפרש על דרך החידוד את הפסוק "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו": 'יתפלל כל חסיד' – זה המתחסד עם קונו ועושה את תשובתו מאהבה – 'אליך לעת מצוא' – והכוונה כפי שדרשו חז"ל לעשרת ימי תשובה, 'רק לשטף מים רבים' – שאם לא יעשה תשובה אלא יסמוך על עשיית תשליך, שעל ידה ישליך את עוונותיו 'לשטף מים רבים', אזי 'אליו לא יגיעו' – לא יפיק את התועלת הנרצית.

לנער את המקטרגים

זאת על דרך הפשט. אולם ממקורות רבים למדנו שעניין מנהג ניעור הבגדים אינו מכוון כלל לנער את העוונות עצמן, אלא את כוחות הרע הרוחניים הנאחזים באדם בעקבות עוונותיו, כך כותב ה'עמק ברכה' שם, שמנהג זה "הוא על פי סוד, לנער הקליפות שנאחזים בנו על ידי זוהמת עוונותינו, כמו שנוהגין אחר קידוש הלבנה מטעם זה לנער הקליפות שנתעוררו על ידי קטרוג

הבן איש חי

הלבנה כידוע ליודעי חן". וכך כותב גם הגאון רבי יעקב עמדין בסידורו (שער העין ז, יד) שמנערים את הבגדים מן הקליפות הנאחזים בהם, וכמבואר בגמרא (ברכות ו.) שבגדי תלמידי חכמים שמתבלים מהר, למרות שאינם עוסקים במלאכה, נגרם על ידי חיכוך המזיקים שיושבים לצידם ומתחככים בהם.

ביתר ביאור כתב הגאון רבי יוסף חיים, ה'בן איש חי' ("עוד יוסף חי" פר' מטות) כי "יש חושבין שביום ראש השנה כאשר הולכים אצל המים לעשות סדר תשליך, די להם בזה ששם משליכים העוונות של השנה כולה ויישארו נקיים מכל עוון ואשמה - דברים אלו שטות הם! כי העוונות אין נפרדים מן האדם ואין האדם נטהר מהם אלא רק על ידי תשובה שתהיה שלמה בקול תורה ותפלה ובווידוי וחרטה ודמעה, ואחר שיעסוק האדם בתשובה זו בחודש אלול ובתענית ערב ראש השנה אז בא יום ראש השנה לעשות סדר תשליך על המים, שענייננו הוא שכל המקטרגים שעשאם על ידי עוונותיו ישליכם אל הים העליון והמקטרג הגדול גם כן עמהם שלא ייזכרו ולא ייפקדו עוד..."

בכך מפרש באופן נפלא את הפסוק "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים... ואחר תבואו אל המחנה". 'כל דבר אשר יבא באש' – היינו החטאים והעוונות בעצמן ש'הובאו' אזהרתן ב'אש' – בתורה שנקראה אש, אותם 'תעבירו' מעליכם 'באש' – בעסק התורה, ועל ידי כך 'וטהר' – שיתהפך העוון לזכות, אולם עוד

מנהג ישראל תורה. ציור של יהודים בתשליך

"...אין להרהר אחר מנהגן של ישראל בכל דברים הנזכרים בשאלה. ויסוד כל מנהגים אלו, כי באמת כל 'פועל דמיוני' הנעשה למטה יש בו כדי לחזק הדבר למעלה!..."

עלילת 'הרעלת הבארות' - בעקבות ה'תשליך'?...

אגב דברי ה'עמק ברכה' על הלעז שמוציאים האומות על היהודים בראותם את מנהג התשליך, מעניינת השערה הקושרת בין עלילה שפלה שנרקמה על היהודים לבין מנהג התשליך.

בשנת ק"ט התפרצה מגיפה נוראה הידועה בכינויה 'המגיפה השחורה' שהפילה חללים רבים עד אין מספר. הנוכרים, שהבחינו שבין היהודים אין נפגעים ממגיפה זו (מה שלמעשה נגרם מן ההקפדה היתירה על היגיינה בקרב היהודים), העלילו עליהם שאין זאת אלא שהם האשמים בהתפרצות המגיפה, וזאת על ידי שהרעילו במו ידיהם את הנהרות המשמשים לשתייה, ובעוד הם נזהרים שלא לשתות מאותם מים, הנוכרים שלא מודעים למזימה נפגעים משתיית המים המורעלים.

בספרי ההיסטוריה מתואר שיסוד העלילה הייתה בעדות על "יהודים ההולכים בחצי הלילה ומטילים דבר מה בנהרות ולוחשים לחישות". הנוכרים שיערו שמדובר בהשלכת סם מוות, ובלחישות כישוף הגורמים יחד להרעלת מקורות המים. מה אכן עשו היהודים על ידי הנהרות?

רגליים לדבר שמדובר במנהג התשליך הנאמר על יד הנהר, ואשר בו 'לוחשים' – אומרים את הפסוק 'ותשליך במצולות ים', ומנערים את הבגדים – מה שנראה כהשלכת דבר מה אל הנהר! ("כסף צרוף" עמ' קיט). מה שיש לפקפק בהשערה זו, הוא שבמקור ההיסטורי מוזכר שהיהודים נראו על יד הנהר 'בחצי הלילה', בעוד של'תשליך' הולכים בדרך כלל בשעות אחה"צ.

צריך 'במי נדה יתחטא' – הם הדמעות שנדים ויוצאים מעיני האדם, שעל ידי הבכי של תשובה ישלים את הטהרה, וכפי שהורה האריז"ל להתפלל תפילת מוסף של ר"ה בבכייה וכן להוריד דמעה בעת תקיעת שופר.

אזי, אחר שעשיתם כל זאת ביום ראש השנה – עסקתם בתורה והתפללתם מתוך בכייה, 'וכל אשר לא יבא באש' – היינו המקטרגים הרעים הנוצרים מן העוונות, אשר אין להם אחיזה בתורה שנמשלה לאש כי הם מסטרא אחרא, 'תעבירו אותם במים' – בסדר התשליך שתעשו בסוף היום על המים. 'ואחר תבואו אל המחנה' של שכינה ביום הכיפורים "שתהיו כולכם צדיקים מבני היכלא דמלכא, שתהיו דומין למלאכי השרת".

'פועל דמיוני'

גם לפי פירוש זה יש להבין את משמעותה וסגולתה של פעולה גשמית כזו בכדי להסיר את המזיקים הרוחניים הדבקים בנו. שאלה זו נשאל הגאון רבי יוסף חיים (בשו"ת "תורה לשמה" סי' לא), יחד עם תמיהה על מנהג נוסף מסוג זה, וכך שאל השואל:

"ילמדנו רבנו, בעניין פסוק 'פותח את ידיך' שאומרים אותו כל יום בשחרית ומנחה, שמנהג העולם לפתוח שתי ידיהם בו, ויש מלעיגין בזה המנהג, באומרם: פתיחת יד האדם מאן דכר שמא בפסוק זה, הלא אנחנו מבקשים על פתיחת יד העליונה?! על כן יורנו אם יש ממש בהרהורי דברים אלו ואיך נעשה. גם עוד ילמדנו רבנו בעניין התשליך ביום ראש השנה, שנוהגין לנער כנפי הגלימה בעת אומרם 'ותשליך במצולות ים כל חטאתם', אם יש הרהורי דברים בזה המנהג, דגלימא דידהו מאן דכר שמא הכא, הלא הכוונה היא על השלכת המשחיתים והמקטרגים שנבראו מן העונות שיהיו נשלכים במצולות ים העליון... ואם כן למאי נ"מ במנהג הזה שינער האדם גלימא דידיה... גם ילמדנו על מנהג העולם שמנערין ג"כ כנפי הגלימא אחרי ברכת הלבנה אם יש בזה הרהורי דברים?"

ומשיב הגאון הרי"ח: אין להרהר אחר מנהגן של ישראל בכל דברים הנזכרים בשאלה. ויסוד כל מנהגים אלו, כי באמת כל 'פועל דמיוני' הנעשה למטה יש בו כדי לחזק הדבר למעלה! דבר זה מצאנוהו אצל הנביאים שהשתמשו בפועל דמיוני בכדי לחזק ולקבוע את נבואתם, כך היה באלישע (מלכים ב ב, יג) שהורה ליואש מלך ישראל לירות חץ בקשתו בעד החלון הפונה מזרחה, ואז ניבא לו שיוכל להכות את ממלכת ארם היושבת במזרח, וכאשר הורה לו שוב לירות חצים והוא ירה רק שלוש פעמים, קצף עליו איש האלקים ואמר לו כי כעת יוכל לנצח את ארם רק שלוש פעמים ולא להכותם כליל – כפי שהיה אם היה יורה את כל חיציו. הרי לנו את השפעתה של פעולה חיצונית – 'פועל דמיוני', על המציאות. כך גם אצל ירמיה (נא, נט), שציווה את שָׂרָיָה שכאשר יבוא לבבל יקרא בספר שכתב בה את כל הרעות העתידות לבוא על בבל, וכאשר יסיים את הספר, יקשור עליו אבן וישליכנו אל נהר פרת, ויאמר 'ככה תשקע בבל ולא תקום'.

אף 'פועל דמיוני' כזה של ניעור הבגדים מצאנו, אצל נחמיה (ה, יג), בעת שקרא לעשירים למחול על חובותיהם של דלת העם, אז אמר: "גַּם חָצְנִי (- בגדי) נָעַרְתִּי, וָאֹמְרָה: כָּכָה יְנַעֵר הָאֱלֹקִים אֶת כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת הַדָּבָר הַזֶּה מִבֵּיתוֹ וּמִיגִיעוֹ וְכָכָה יְהִיֶה נָעוֹר וָרֵק".

על כן אפוא, מסיים ה'בן איש חי', מה שנוהגים לפרוש את הידיים בפסוק פותח את ידיך, מנהג טוב הוא, כי הגם שאנחנו מבקשים על פתיחת יד העליונה, עם כל זה לחזק הדבר אנו עושים פועל דמיוני בפתיחת ידינו, וכן גם בעניין סדר התשליך שנהגו לנער שולי הגלימה, הגם שפרט זה לא נמצא בספר הכוונות להאריז"ל המצוי אצלינו (- הכוונה ל'שער הכוונות', אולם נמצא בספר 'פרי עץ חיים'), עם כל זה מנהג ישראל תורה הוא, ויש בזה טעם כדי לעשות פועל דמיוני על דרך מה שעשה נחמיה בניעור הנזכר, וכוונתנו על העוונות והחטאים שיתנערו מן הנפש ויושלכו הם, וגם המקטרג העליון יושלך למצולות הים העליון, ובאמת גם עניין זה שעושין סדר התשליך על הים או על באר מים הוא גם כן פועל דמיוני לים העליון וכאשר מפורש בדברי מרן האר"י ז"ל, וממילא מובן שגם ניעור הגלימה שנהגו לנער אחר ברכת הלבנה הוא מנהג נכון על דרך זה.

יקותיאל יהודה גנזל

להשליך ברשפי אש

גיצי התעוררות לפי סדר נוסח אמירת התשליך

וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ
אנחנו חטאנו, אנחנו בגדנו!

הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע היה מייקר דיבור ששמע מפה-קודשו של **הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע** אשר ביאר בתיבות הווידוי. תחילה הקשה:

"מדוע אומרים אנו את הווידוי בלשון רבים. 'אשמנו', 'בגדנו', 'גזלנו'. כאדם המדבר על עצמו בלשון חשיבות. הרי בבואנו לפני המלך להתחנן ולדרוש סליחה, עלינו לכופף ראש כאגמון ולבקש: אשמתי, בגדתי, גזלתי?"

הוא הותיב וגם פירק במליצה ישרה:

"הן מאמינים אנו בני מאמינים שכל כוח וכל תזוזה, כל זיז וכל ניע שאנו עושים ומתנועעים - הכל נפעל על-ידי השגחתו הפרטית של הבורא ועל-ידי הכוח שהוא מזרים ומחיה בקרבנו בכל רגע ורגע. אם יפסיק הקב"ה לרגע אחד לתת לנו כוח, שוב לא נוכל להניע עפעף וזרת. נמצא שכאשר אנו פועלים מעשי עוון כביכול גם הקב"ה פועל עמנו את העוון, כי גם בשעת מעשה העבירה הוא מעניק לנו כוח וחיות. ועל כן אנו מתוודים באמירת: **אשמנו** - ריבונו של עולם, איך מיט דיר האבן געזינדיגט! **בגדנו** - יחדיו, אני ואתה ריבונו של עולם. **גזלנו, דיברנו דופי...**"

כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא
לכונן כיסאו בחסד

שנה אחת בעת אמירת **ונתנה תוקף קדושת היום... ובו תינשא מלכותך ויכון בחסד כיסאך ותשב עליו באמת**, פתח **סנגורן של ישראל, הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע** ופנה אל ריבון העולמים:

"אבוהון דבשמיא, הן ידוע שכוח נתת בידי צדיקי הדורות שאם אתה גוזר גזירה רעה, הם יכולים לבטלה; אם כן אומר לך מעתה, אם תרצה לשבת כל כיסאך באמת וכל גזירותיך יפעלו את פעולתם מבלי שיבוא צדיק ויבטל אותן, גזור נא על ישראל גזירות טובות, ישועות ונחמות, כך לא יצטרכו הצדיקים לשנות את קיום גזירותיך ולבטלן. לכן אומר לך אני, עבדך הנאמן לוי יצחק בן שרה סאשע: **ויכון בחסד כיסאך** כונן נא את כיסא הכבוד בחסד וברחמים, מבלי גזירות רעות ואיומות, ואזי **תשב עליו באמת** מבלי התערבות הצדיקים בכוחם האלוקי שהענקת להם".

יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ
רחם? ארחמנו נאום ה'!

דיבור יוקד, מסמר נימי לב, ביאר **הרה"ק ה'דברי שמואל' מסלונים זי"ע** ביום הדין. ביאור המכניס חיות מחודשת בדברי הנביא המתנבא את דבר האלוקים ונושא את לפיד האהבה בין כנסת ישראל לאביהם שבשמים. וכה דבריו כאש:

"הקב"ה קורא אותנו: **הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים** כי הוא רואה אותנו מפשפשים במעשינו ורואים כמה רחוקים אנו מלחזות באפי שכינתא, כמה מרוחקים אנו מלמלא את רצון אבינו שבשמים אשר בראנו לכבודו. **כי מדי דברי בו** כאשר היהודי מדבר מבוראו ושח עם עצמו על מידת עבודתו את קונו, הוא מכה על חזהו ומיילל: **זכור?!** האם הזיכרון שאני זוכר את בוראי ראוי להיקרא זיכרון? האם די חי אנוכי עם הבורא בתוככי ליבי? לא ולא! אין זה אלא שעלי לקבל על עצמי מכאן ואילך: **אזכרנו עוד!** מכאן ולהבא אוסיף עוד ועוד לקיים 'שיוויתי ה' לנגדי תמיד', אוסיף עוד ועוד להרבות בדביקות של אמת במי שאמר והיה העולם. אזכרנו עוד...

"והקב"ה ממרום קודשו שומע את בנו המתחבר אליו בכל גידיו. וקורא עליו: **על כן המו מעי לו**, כאב רחום אשר מעיו מתהפכים בקרבו באהבתו את בנו יחידו. ואומר הקב"ה, אם כה בני זוכר ממני, אם כה הוא רואה עצמו מוכרח להרבות בזיכרוני, אם כן האם **רחם**?! האם הרחמים שאני מרחם עליו ראויים להיקרא רחמים? הכי זוהי מידת הרחמים בו עלי לעטוף אותו? לא ולא! אלא מכאן ולהבא אוסיף אהבה על אהבתי ורחמים על רחמיי, מכאן ואילך הוא יראה מידת הרחמים מה היא - **ארחמנו, נאום ה'!**"

יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ, יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ
העבירות כתהום רבה

סיפר **הגאון הצדיק רבי לייב מינצברג זצוק"ל, רבה של קהילת המתמידים:**

חביב היה על **הגה"ק מטשעבין זי"ע** אמרה אותה שמע בעצמו מפה קודשו של **הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע**, אשר הגיד לפני קהל אנשי שלומו: "דרכו של יהודי, כשהוא זוכה ומקיים אחת ממצוות התורה, לא משנה איזו מצווה, הוא תמיד ירגיש שהוא לא עשה את המצווה בשלמות, שהיא הייתה יכולה להיות טובה יותר. הוא לא מעריך דיו את המצווה אשר פעל. מאידך, כשהוא נכשל בדבר חטא, הוא מעצים את ממדי החטא נוכח עיניו ורואה בעצמו איש אוון ורע מעללים".

המשיך **הרבי הקדוש** ואמר: "לא זו היא הדרך הנכונה. כל מצווה שאנו עושים עלינו לדעת שאין לנו כל מושג כמה השפעתה רבה, וכאשר אנו חוטאים חלילה, אל לנו למהר לראות את עצמנו כאנשי אוון ומרמה, שהלא אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות. וזה שאמר הכתוב (תהלים לו, לז) **צדקתך** כשאדם עושה מעשה מצווה וצדקות, עליו לרוממו במחשבתו **כהררי קל**. אולם **משפטיך** כשנכשל אדם בדבר חוק ומשפט, עליו להקטין את החטא **כתהום רבה** ולא לדוש בו".

יכבוש עוונותינו. אילוסטרציה

ארחמנו!: כאב אשר מעיו מתהפכים בקרבו ✻ **להשליך ולשאוב:** למה להשליך במצולות ולא לאבד לגמרי את העוונות? ✻ **זכותא דיעקב:** ענינא בזכותא דיעקב שלימא ✻ **בקשת הכהן הגדול:** זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, הכוונה הנכונה ✻ **עובר על פשע**

וְתַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ שֶׁפַע
סוד הפרנסה

כותב הגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל:

"זכור אזכור שבעת ה'שבע ברכות' שלי נאם **הגאון רבי מרדכי הירש זצ"ל** ובתוך הדברים סיפר, שבילדותו טייל פעם עם זקנו **הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצוק"ל** וביאר הפסוק "ומשביע לכל חי רצון", באופן אחר ממה שכתב בפירושו לספר תהלים, כי שם מפרש: "אתה יתברך משביע רצון כל חי", אבל אז אמר פירוש אחר, **שרצון** מלשון **יהי רצון מלפניך**, כלומר: נדיבות וטוב לב. וכן מצינו - "יהי **רצוי** אחיו"; כלומר: שיהיה אהוב ומקובל לאחיו וימצא חן בעיניהם.

"וזה סוד הפרנסה!

"כי סוד הפרנסה (-הכוונה העניין בו תלויה הפרנסה, עליה יש לשים את הדעת ולבקש לגביה מאת הבורא ית') הוא מציאת החן והרצון בעיני בני אדם.

"כי העני המחזר על הפתחים לקבץ נדבות, אם ימצא חן בעיני בעל הבית, תהיה בידו נדבה הגונה, ואם לאו - יקבל כמה פרוטות; וכן החכם הגדול המחפש 'משרה' מכובדת, תלויה הצלחתו במציאת חן בעיני הקהילה; וכן במשא ומתן, הסחורה המוצאת חן בעיני הקונה, ישלם בעדה תשלומי מיטב; וכן בכל מעשה האדם, תלויה הצלחתו במציאת החן. והרבה 'ציירים' ו'אומנים' גוועו מרעב כי לא מצאו מי שיקנה את מעשי ידיהם ולאחר מיתתם נמכרו ציוריהם ו'מלאכת מחשבת' שלהם בסכומים אדירים; נמצא, שהכול תלוי ב'רצון' מהשר הגדול והרופא המומחה, עד הפועל הקטן העוסק במלאכת ביזיון. וכמאמר החכם (קהלת ט, יא): לא לחכמים לחם וגם לא לנבונים עושר..."

יְכַבֵּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ
הלא שגגו לפניך!

טרם פתח **הרה"ק רבי שלמה זלמן מוויעליפולי זי"ע** באמירת 'כל נדרי', נשטפו עיניו דמעות ופנה אל יושב תהילה כשהוא מזכיר מקרא שאנו אומרים: **ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם, כי לכל העם בשגגה.** והקשה: "וכי אפשר לומר ש'כל העם בשגגה', שכל חטאיהם של בני ישראל אינם אלא בשוגג. לא יימצא מזיד בתוך הכלל?"

הרים הצדיק ידיו השמיימה ואמר:

"אכן כן. מעיד אני בהם, בבני ישראל קדושים, שאין בהם אפילו אחד אשר אומר 'לשם ייחוד' טרם ניגש לעבירה, כשם שהוא מכוון ליבו בגשתו לקיום מצווה. ואם כן - אין לך בישראל מזידים כי אם שוגגים!"

ומעניין לעניין, סיפור מעורר זכות נספרה -

במוצאי יום הקדוש גילה רבי לוי יצחק קדישא את אשר נלחם בשטן המשטין בעיצומו של יום.

טענה קשה העלה השטן על משוא פנים שנוהג הקב"ה כביכול בבניו ומפליא בין שכר מצווה לעונש עוון. "כשיהודי עושה מצווה, מחשבים לו לשכרו את כל תוצאותיה. אם העניק יהודי כסף לצדקה, הוא לא יקבל שכר רק על מצוות הצדקה עצמה אלא גם על כל מה שנולד מהצדקה, אם הנזקק שקיבל את הצדקה קנה עם הכסף אוכל ובגדים לילדיו וכך הם יכלו ללמוד תורה - גם זכות התורה נזקפת לסך זכויותיו. ואילו כשיהודי עובר עברה, לא מחייבים אותו כי אם על העברה בלבד. אם גזל מחברו ממון, יענישוהו על עצם הגזלה אבל לא על כך שהנגזל לא יכול היה לקנות לילדיו אוכל וביגוד וממילא נגרם להם ביטול תורה. מדוע זה?"

מיד נעשה רעש בשמים והמתינו למי שיוכל להשיב לו תשובה אחת אפים.

הפנו כולם עיניהם אל רבי לוי יצחק אשר עד מהרה פתח ואמר: "ודאי שיש חילוק. כי כשיהודי מעניק מכספו לצדקה, הוא אלא מבקשים שהקב"ה יסירם מאיתנו ויטמינם במצולות ים במקום בו לא ייזכרו ולא ייפקדו; ואילו לאחר יום הפורים בו אנו שבים בתשובה מאהבה - הדר קיבלוה מאהבה בימי אחשוורוש - אנו פונים לשאוב 'מים שלנו' ושואבים מחדש את אותם העוונות שהשלכנו בראש השנה. שכן עתה, לאחר ששבנו עליהם מאהבה, מצוות הם ולא עוונות, ועלינו לשאוב מצוות אלה".

כי חפץ חסד הוא. (אילוסטרציה)

מחשב על כל המצוות שתצאנה מאותה צדקה. הוא רוצה ומשתוקק שכספו יחַיה את נפש הנזקק ויעניק לבניו אפשרות ללמוד, וכן על זו הדרך. ברם, כשיהודי עובר עברה, בלית ברירה הוא עושה את זה. הוא גוזל כי הוא זקוק למעות, אבל לרגע אחד הוא לא מתכוון לגרום לחברו עוגמת נפש ולעשוק מילדיו לחם ובגדים. לכן מדין הוא שהעושה מצווה יקבל שכר על כל תוצאותיה והעובר עברה, לא עלינו, ייענש על עצם מעשה העברה עצמה, ותו לא".

וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם
להשליך למצולות, דווקא

תמה הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע:

"מדוע להשליך את כל עוונותינו ופשעינו אל מצולות הים. וכי לא היה מוטב להעלימם כלל ולמחותם מעל פני היקום?"

וביאר:

"חז"ל לימדונו שכאשר אדם שם בתשובה מיראה על עבירותיו, כל העוונות נהפכות לו לשגגות. אולם כשיהודי שב בתשובה מרוב אהבתו את בוראו, גדול כוחה של תשובה מאהבה להפוך את העוונות לזכויות. עד כדי כך. וממילא, כשאנו שובים בתשובה מיראה בראש השנה, אין אנו רוצים להשליך לגמרי את העוונות,

תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב
אדכר לן זכותיה דיעקב

בליל ר"ה, כשאמר **רביה"ק מרן ה'דברי יחזקאל' משינאווא זי"ע** פרק 'מזמור לדוד'. הסתובב לפתע אל הקהל ואמר: "דוד המלך ע"ה ראה ברוח קודשו את הדורות שלפני ביאת משיח ואת מנהיגיהם, כמה קטנים הם לעומת דורות עברו. על כן צעק: **זה דור**

דורשיו איך יוכל הדורות להתקיים בקטנותם ובמנהיגיהם, **מבקשי פניך**, מבקש אני ממך שתאיר לנו פניך בזכות **יעקב סלה**, שזכותו של יעקב אבינו תגן עלינו עד ביאת משיח.

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי

כפרת עוון בשעת מיצר

הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע היה מעורר את שומעי לקחו משמו של **הרה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא זי"ע**, שכאשר יספגו מכה או יסבלו מכאב או מיחוש כלשהו, יאמרו מקרא שכתוב בתהילות דוד בן ישי (תהלים כה, יח) **ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאתי**, ועל-ידי אמירה זו יזכה האדם שכאבו יכפר לו על עוונותיו. ויתירה מכך, יש בעצם אמירת הכתוב משום סגולה שישלח הקב"ה מזור ורפואה למכה וירפא את הכאב והמיחוש.

לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'

הדרך לזכות לטהרה ודעת ה'

ביארו חסידים: **אם לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי** כשאדם מתקדש בקדושה עליונה לבלתי להרע ולבלתי להשחית, חלילה. אזי הוא זוכה להתמלא בדעה של מעלה - **כי מלאה הארץ דעה את ה'**.

כי על מנת לשוב בתשובה זקוק האדם לא רק להתקדש, אלא גם להיטהר.

מה בין קדושה לבין טהרה?

ביאר **הגה"צ רבי חיים יוסף בידרמן שליט"א** על פי יסודות רבותינו בעלי המוסר:

טהרה אינה קדושה, טהרה נעלית לאין ערוך מקדושה, הטהרה גבוהה היא מכל המדרגות שיש לאל ידיו של אדם להשיג. גם גוי, אם הוא משלים את חובותיו בעולם הוא יכול להשיג 'קדושה' מסוימת, הוא יכול לרכוש מדרגות ומעלות במידת מה - אבל לא טהרה. הדברים מפורשים בתורה, כפי שלמדוהו צדיקי הדורות מאבימלך, שאמר (בראשית כ, ה) "בתם לבבי ובניקיון כפי עשיתי זאת" כותב רש"י הקדוש על אתר: **ניקיון כפיים אין כאן!** גוי לא יכול להשיג טהרה!

יכול אדם לרכוש קדושה לחצאין, למשל יכול האדם לקדש את עיניו שיהיו 'הייליגע אויגן' - עיניים קדושות ונצורות מכל מראה שאינו בתכלית הכשרות והקדושה; בעוד שפיו לא יהיה 'קדוש' ועדיין ישוחח בפיו דברים שאינו צריך, אמנם לא דיבורים אסורים, אבל אבק דברים אסורים עדיין ידבר ועיניו יהיו 'קודש קדשים'. כן להיפך, פעמים ואדם שומר על פיו ומקדש את לשונו, בעוד עיניו אינן שמורות כדבעי.

לא כן טהרה - כשם שאם ייקח אדם לידיו כוס עשוי זכוכית, ברצותו להכין לעצמו כוס תה מהביל, ועל דפנות הכוס יהיה קצת לכלוך, תיכף יאמר הוא מיניה וביה: "הכוס מלוכלכת" וימהר לשטוף אותה היטב, ולא יגיד: "הכוס חצי נקייה"; וכשם שאם המרצפות בביתו יהיו מלוכלכות בכתמים זעיר פה זעיר שם, הוא לא יאמר: "הרצפה נקייה ברובה" - כי 'נקי' פירושו שכל כולו נקי. כך אותו דבר בניקיון אבריו של האדם, שכל עוד יש בו באדם שמץ של חטא באחד מאבריו ומידותיו - כבר אינו טהור.

כלומר: על האדם לעבוד על עצמו, יצריו, תאוותיו, מידותיו וכל כולו, שיהיה נקי לעבודת בוראו, טהור לגמרי.

נקודה זו מתבארת ומתבהרת בספרו הנורא 'שערי תשובה' של 'רבינו יונה', המרחיב לבאר, שלא די לו לאדם בכך שהוא שב על חטאיו וחדל מלחטוא, עליו לטהר את עצמו בטהרה גמורה, **כי עיקר העיקרים הוא הטהרה.**

וְיֹהֵא עוֹלֶה לְפָנֶיךָ קְרִיאַת י"ג מִכִּילִין דְּרַחֲמֵי

כוחן של י"ג מידות

כה עורר **הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א** בשגב אמירת י"ג מידות של רחמים:

מי לא נפקד כהיום הזה, וכל אחד הרי רוצה לעשות את כל אשר ביכולתו בכדי שיזכה לשנה טובה ומתוקה, שנה שכולה רחמים רבים, אי לכך ישנה עצה יעוצה, הממתקת את כל הדינים ומעוררת על האדם רחמים ורצון. אמרו חז"ל (ר"ה יז, ב) "אמר רב יהודה, ברית כרותה לי"ג מידות של רחמים שאינן חוזרות ריקם", ולכך אחינו בני ישראל, אחזו בדבר נשגב זה אשר ניתן בידינו, כי הלא המתבונן יראה שאנו אומרים אותן מאות פעמים מיום ראשון דסליחות עד לאחר סיום תפילת נעילה, ועל כן החכם עיניו בראשו להתעורר בפירושם של דברים וללמוד אותם היטב, ויפעל בהם כל טובה וברכה לקראת השנה החדשה.

לאחר שראינו את גודל כוח אמירת י"ג המידות של רחמים, נבין טעמא למילתא מדוע בכל יום ויום מימי הרחמים והסליחות אנו אומרים בין כל פיוט לפיוט י"ג מידות ובכולם אנו מקדימים ואומרים "קל מלך יושב על כסא רחמים" מלבד בפעם הראשונה בה אנו מתחילים ואומרים "קל ארך אפיים". וההסבר הוא, שלאחר שאנו עורכים לפניו את הי"ג מידות, הרי הכול נהפך מדין לרחמים, ושוב הוא ית' כבר "יושב על כיסא רחמים", משא"כ טרם אמרנו את הי"ג מידות עדיין אינו יושב על כסא רם ונישא מלא רחמים. וזהו אף הטעם שבליל יום הקדוש אנו פותחים מיד באמירת "קל מלך יושב על כסא רחמים", כי יום הקדוש הוא כל כולו רחמים ואין בו כל שליטה ואחיזה למידת הדין, ואין לשטן כל כוח ורשות להשטין עלינו, עם ה' וצאן מרעיתו.

טרם נבוא לעיין קמעא בביאור מידות אלו, נעתיק מילין יקירין מלשונו הטהור של רבנו בחיי (שמות לד, ו) "וצריך אתה לדעת, כי כל המבין שלש עשרה מידות ויודע פירושן ועיקרן, ומתפלל בהם בכוונה, אין תפילתו חוזרת ריקם, אלא אם כן היו בידו עבירות שמעכבות זה, והנה בזמן הזה שאנחנו שרויים בגלות, ואין לנו לא כהן גדול לכפר על חטאתינו, ולא מזבח להקריב עליו קרבנות, ולא בית המקדש להתפלל בתוכו, לא נשאר לנו לפני ה' בלתי אם תפילתנו ושלוש עשרה מידותיו, ומתוך שלוש עשרה מידות אלה למדנו סדרי תפילה ובקשת רחמים מאת אדון הכול יתעלה" עד כאן טוהר לשונו, המלמדנו עד כמה חשובה ומקובלת לפני יוצרינו צורינו אמירת אלו הי"ג מידות של רחמים.

ועתה נעיין נא קמעא בדברי 'הגהות אשר"י' הנדפס בגיליון התוס' (ר"ה שם) ונצטט מילין אחדים מדבריו הארוכים והמלאים, וכל ערום יעשה בדעת להתבונן בדברי התוס' ולהבין את דברות קודשו עד תומם. בין הדברים הוא מבאר את המידות, **הוי"ה** - הראשון אינו מהמידות, כי אם תוארו של קל רם ונישא. **הוי"ה** - הוא הוא מידת הרחמים הנרמז בשם קדוש זה. **א-ל** - הוא שם הרחמים המשפיע שפע הפרנסה מאת הבורא אשר זן ומפרנס אותנו בחוזק יד, וכדכתיב (תהלים קד, כא) "הכפירים שואגים לטרף ולבקש מא-ל אכלם". **רחום** - הוא מידה של רחמים בה ה' מרחם על הקורא אותו אף קודם שעשה תשובה, וקודם בוא הפורענות עליו. **וחנון** - שחונן בעת הדחק לגאול הצועק, ומידה זו כביכול היא כוח יכולת שבעל כוח יש לו לחון על הצועק אף שלא כדין, כדכתיב (שמות כב, כו) "והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני" וכו' לפי שחנון אני ואיני יכול לראות בעוניו. וגם יש בלשון חנון מתנת חינם כדאמרינן בברכות (ז, א) וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון, עכתו"ד. ולאחר שנבין את פירושי התיבות על בוריין, נוכל לפעול בהם כל מידי דישועה ורחמים ממרום.

תשפיע עלינו שפע. (אילוסטרציה)

יְגֻשׁוּ לְהַמְתִּיק אֶת הַדִּינִין תַּקִּיפִין

יזכו בעיניך בדין

כך סיפר **הגה"צ רבי צבי הירש מייזליש זצ"ל מוויטצען** על זקנו הקדוש **הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע**: בימים הנוראים, ראש השנה ויום הקדוש, כאשר עבר ה'דברי חיים' לפני התיבה והגיע בפיוט 'ונתנה תוקף' לתיבות **כי לא יזכו בעיניך בדין**, סלסל בנעימה המרטיטה בה נאמר פיוט נשגב זה, עד שחילק אמירה זו לשני חלקים, התנועה ירדה באמירת התיבות **כי לא**, כמסיים קטע בתפילה, ושוב התחדש הניגון מחדש כאשר אמר בקול בוכים - **יזכו בעיניך בדין**. כך שמשמעות הדברים תהיה שאכן יזכו בעיניך בדין".

וּבְכֵן תַּשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתֵינוּ וְתַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ שֶׂפַע

תשובה מביאה לידי שפע פרנסה

חסיד הגיע אל היכלו של **הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנה זי"ע** והתאונן על הפרנסה שאינה מצויה אצלו והפרוטה הנעדרת מכיסו. ייעץ לו הצדיק: "שוב נא בתשובה שלימה וכיסיך יתמלאו מעות". והסביר: חז"ל אמרו (שקלים ד) לגבי מחצית השקל - "כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כיסא הכבוד והראהו למשה ואמר, זה יתנו". עוד אמרו (ברכות לב) - "גדולה תשובה

וְנִזְכֶּה לְתְשׁוּבָה עִילָּאָה
התעוררות תשובה

כאשר מגיד מישרים **הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל** רצה לעורר את לב העם לעובדה האמורה על פחד יום הדין, הוא היה משתמש עם הסיפור הבא, מימי ערבות רוסיה:

לא קלים היו חייהם של אחינו היהודים ברוסיה הקומוניסטית, כל יום היה מלווה בהצקות חוזרות ונשנות מצד השלטון והממשל וכל פעולה שניחוחה יהודי הוגדרה על אתר כרבולוציונית ומהפכנית וגררה עונשים הזויים שהקל שבהם הוא גלות בת שנים אל סיביר הקפואה והמקפיאה. כל שוטר וכל פקיד ק.ג.ב. או נ.ק.וו.ד. יכול היה לעולל ליהודים בהם פגש ככל העולה על רוחו והכול בחסות החוק המרושע מיסודו של 'שמש העמים' שרק החשיכה משחור תוארו של עולם.

מובן אפוא כמה פחד ומורך השתלטו על ליבו של אותו יהודי תמים וטוב לב שהילך בצדי הדרכים ביום מן הימים ולפתע התנפל עליו שוטר מקומי, אזק אותו בידיו וברגליו והחל גורר אותו במורד הרחוב. היהודי המבוהל הגיר את מיצי נפשו בשאגו: "לא עשיתי מאומה, אדוני השוטר. אזרח הגון אני, שומר חוק, למה תעצרני על לא עוול בכפי ואנה תוליכני?" ברם השוטר מצדו נותר קשוח וחסר רחמים, שריר אחד לא זע בליבו, ואם לא די בכך, לאורך כל הדרך הוא הקניט את היהודי: "המתן נא יהודי, המתן רק שנגיע אל מפקדת הק.ג.ב. שם לא ימתינו לך יותר מדיי, אתה תוכנס תיכף למשפט קטן שייערך לך, בו השופט לא ירחם עליך במתן גזר הדין. תתכונן לבלות את שארית ימיך בסיביר במקרה הטוב או להיפגש עם אבותיך בגן עדן במקרה הפחות טוב". פרפורים ותחינות, דמעות ובכיות לא הועילו. היהודי הובל בעל כורחו אל המפקדה השחורה, זו שהפילה חיתתה על כל אזרח סובייטי באשר הוא.

היהודי שהחל להתכונן לגרוע מכול ובמוחו כבר העביר את כל מעשיו אשר פעל ועשה בימי חלדו, הופתע כאשר הקשיחות שבפני השוטר הפשירה מעט וזה האחרון הוריד את האזיקים הכבדים מידיו, גם מרגליו. השוטר גחן אליו ולחש אל תעלת אוזנו: "אח יקר, איך בין אויך א איד, גם אני יהודי מזרע אברהם יצחק ויעקב, אלא שטעיתי ותעיתי והפכתי להיות אחד מנושאי כליה של רוסיה הקומוניסטית, אבל עדיין יהודי אני המאמין באלוקיי ומשתדל בכל כוחי לשמור תורה ומצוות ככל שעולה בידי. לא אעצור אותך חלילה, ודאי שלא אביא אותך לפני שופט קומוניסט אכזר וקר לב, אבל לא בכדי אמרתי לך את מה שאמרתי; הלא ימי הסליחות הם עכשיו, ימים ספורים טרם יגיע יום הדין, היום בו מלך במשפט יעמיד ארץ וכבקרת רועה עדרו כולנו נעבור אליו ויוכרע דיננו אם לחסד ואם חלילה להיפך; זה אשר אמרתי לך שעליך להתכונן למשפט הנורא, המשפט הנורא מכול".

היהודי נשם מלוא ריאותיו לרווחה. "אהה, אז לא מדובר במשפט אמיתי, בסכנת מוות מוחשית, מדובר ביום הדין..." הפטיר היהודי וחתם בכך את סיפורו של המגיד הנודע. כעת הגיע תורו של רבי יענק'לה אשר בקולו המשתפך הרעים וייסר: "געוואלד! געוואלד! הרי אנו כאותו יהודי שלא מבין שהמשפט של ראש השנה הוא משפט מוחשי מאין כמותו! משפט שכל פרט ופרט בחיי השנה הבאה, בלי יוצא מן הכלל, נחתך בו... כמה יש לפחד... כמה יש להתייראּ... כמה יש לשוב בתשובה שלמה".

זכרנו לחיים. ילדים באמירת תשליך

שמגעת עד כיסא הכבוד".

"אם כן - סיים הרבי את עצתו בדרך רמז - שוב נא בתשובה שלמה על כל מעשיך, וכאשר תגיע בתשובתך עד לכיסא הכבוד, תוציא משם כמה מטבעות ותהיה לך פרנסה בריווח".

וְזָכְרֵנוּ לְחַיִּים, מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים
הכוונה הנכונה

באותה שנה, מהשנים האחרונות שהוא האיר את העולם בברק זיוו, ואולי אפילו השנה האחרונה; כבר לא התפלל **מרנא ה'חפץ חיים' זי"ע** בבית המדרש יחד עם כל הקהל, מרוב חולשתו. הוא התפלל עם מניין תלמידים מובחרים במעונו המט ליפול והמאיר לארץ ולדרים. ברם במהלך יום ראש השנה ביקש הכהן הגדול מראדין לסור אל בית המדרש שכן רצונו למסור דבר מה לקהל הנאסף. הכל נרעדו למראה דמותו הכפופה והטמירה נראית בפתח בית המדרש - כוח לא היה בו כדי להגיע עד לכותל המזרח והוא ניצב בסמוך לדלת הכניסה ומשם מסר את דבר קודשו לתלמידיו הנרעשים.

ואם בהוראותיו הרוחניות של ה'חפץ חיים' בימים הנוראים עסקינן, נציין אף גם זאת. סדר הסליחות הלא מורכב מפסוקי רחמים מתוך התורה, הנביאים והכתובים, כאשר בין לבין ישנם פיוטים ארוכים אשר חוברו בקדושתם של רבותינו הפייטנים. מטבע הדברים הלב נוטה להתעורר יותר מתיבות הפיוטים, בעוד את הפסוקים ממהרים למלמל בחופזה.

לא כך הייתה הדרכתו של **מרנא ה'חפץ חיים' זי"ע לנכדו, הגאון רבי הירש זקס זצ"ל** כאשר עודו ילד:

"ילדי יקירי, חבל שאת עיקר הכוונה הנך משקיע באמירת הפיוטים שאינם עיקר הסליחות. **ראוי יותר לכוון ולבקש עם כל הכוח בפסוקים שבין פיוט לפיוט, פסוקי הרחמים!**"

וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים, לְמַעַנְךָ אֱלֹקִים חַיִּים
חיים של נצחיות

כה כתב השל"ה הקדוש זי"ע:

הן אף צדיקים וקדושים שבכל דור ודור, כאלה הנקיים מכל רבב, מבקשים 'זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך אלוקים חיים', ומכל מקום מגיעה השנה בה הם עוצמים את עיניהם ומשיבים נשמתם ליוצרה; האם יעלה על ליבנו לומר שתפילתם לא התקבלה, שמעשיהם אינם הגונים דיים כדי שייכתבו וייחתמו לחיים טובים ארוכים ולשלום. לא כך, אלא עלינו להבין שעיקר בקשת 'זכרנו לחיים' אינה על החיים הגשמיים ששווים כקליפת השום, הבקשה היא שיזכרנו הקב"ה ויביאנו לחיות חיים אמיתיים, חיים של נצחיות, חיים של דבקות מוחלטות בו יתברך, חי החיים. בקשה זו הבוקעת מפיהם של צדיקי עולם, מתקבלת לאלתר, הם נחתמים לחיות חיים שכולם רוחניות וזוך. חיים שכולם טהרה.

במסגרת

וְתַאֲרִיךְ אַפְּךָ עָלֵינוּ לְטוֹבָה
טובה שלמה ומושלמת

כ"ק מרן אדמו"ר מטשאקווא שליט"א מספר את אשר שמע בהיכל **הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זי"ע**, כאשר בדרך מליצה פנה פעם כלפי שמיא וביקש בלשון ברכת-המזון:

"ריבונו של עולם, **ונא אל תצריכנו**. הלא תיבת 'נא' היא מלשון צלי, וכדכתיב 'אל תאכלו ממנו **נא**', כדרך שאומרים אנשים כשגומלים עמהם טובה שלא בלב שלם שהטובה היא 'געבראטענע טובה'... על כן אבקשך, **נא אל תצריכנו**, אל תעשה לנו טובה צלויה למחצה, טובה שאינה שלמה ומושלמת אלא השפע עלינו טובה גמורה מאוצרך הטוב, בסבר פנים יפות".

בקול חלש ובגבורה יוקדת, אמר ה'חפץ חיים':

"אנו מבקשים **זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים**. בדרך כלל מתפרשת הבקשה בליבנו שאנו מבקשים מאת הבורא: **זכרנו נא לחיים** כי הלא אתה **מלך חפץ בחיים**, אתה רוצה שיחיו לפניך. אולם בקשתי מכם שתכוונו אחרת בעת תחינה זו, ותבקשו: **זכרנו לחיים** ריבונו של עולם, ולאילו חיים כוונתנו? **מלך חפץ בחיים** שנזכה לחיות חיים שאתה חפץ בהם".

ביאור זה מובא ב'מאיר עיני ישראל' בשם עד הראייה, הרה"ג ר' ירחמיאל קופנס, שהוסיף לתאר: "קולו החלוש של ה'חפץ חיים' לא נשמע היטב ולא הגיע לאוזני כולם. משכך חזר **הגאון רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד** תלמידו הגדול, על הדברים, בקול רם. אולם קולו רטט ביראה עילאה כשניצב לפני רבו הגדול והמילים יצאו מפיו בחרדה, באומרו 'הר...ר...ר...בי אמר...' בחיל ורעדה".

ותשליך במצולות ים -
גליון מיוחד על אמירת תשליך

היכל המעשה

סיפור לשבת

מאת: שמעון טיקוצקי

רופא נאמן ורחמן

כרכרות מחופות בגגוני קטיפה עגלגלים נעו בנימוס בכבישיה הנאים של עיר הבירה המלכותית האוסטרית, וינה. צריחי ארמונות מוזהבים נצצו בקו האופק, מתמזגים בטקסטורת הבניינים האירופאיים. עצים שכאילו סורקו במסרק זקפו את ראשיהם מחצרות הבתים, מבוסתני הנוי.

ליד אחת החצרות האלו נעצרה פתאום כרכרה, מתוכה ירד יהודי שהדרת פניו הכבודה, היא לבדה כבר הבהירה לכל יהודי שהזדמן לאזור: "אחד מגדולי ישראל לפניך".

כמה יהודים המתינו לאורח הדגול בפתח החצר, קיבלו את פניו ב'שלום עליכם' מהול ביראת כבוד, הוא השיב להם בפנים מחויכות, אך לא קשה היה להבחין בדוק של ייסורים הנסוך על פניו, ניכר שהוא אינו חש בטוב, שכל תנועה קשה עליו. זוהי למעשה הסיבה שהוא עשה את כל הדרך הארוכה מסלוצק, העיר הליטאית הרחוקה, עד לוינה.

זה תקופה שרבה של סלוצק, הלא הוא הגאון רבי יעקב דוד וילובסקי, הידוע בכינויו 'הרידב"ז', סובל ממיחושים ל"ע בגופו.

תחילה הוא ניסה להסיח את דעתו מהמכאובים, המשיך בלימודיו וסדריו כרגיל. משנקפו ימים והכאבים התעצמו הזעיקו יהודי סלוצק לביתו את הרופא המקומי, ה'פעלדשער', אלא שגם הוא לא ידע 'לשים את האצבע' על המחלה שהתרגשה על הרב. וכשלא יודעים לקבוע מה המחלה, ברור גם שאי אפשר לרשום לה תרופה.

"כבוד הרב, אתה צריך לנסוע לווינה!" זו הייתה 'אבחנתו' הרפואית היחידה, אך הנחרצת, של הרופא.

וינה של אותם ימים נחשבה לאחד המרכזים הרפואיים הגדולים ביותר בעולם כולו, אם לא הגדול ביותר. הרופאים הבכירים ביותר פתחו לעצמם קליניקות יוקרתיות בעיר המלכותית. הרפואה בווינה הייתה מתקדמת פי כמה, ללא השוואה, לבתי חולים אחרים בעולם שעוד טיפלו בכוסות רוח ותרופות סבתא למיניהם.

לא פלא שהחולים הקשים ביותר, מרחבי תבל, נישאו על גבי אלונקות לווינה, באוניות ובכרכרות, זו הייתה תקוותם האחרונה.

לא בנקל ניאות הרידב"ז להיפרד מתלמודו ולצאת לדרך, אך לנוכח המצב שלא השתפר לא נותרה לו ברירה, הוא נאלץ לקבל את המלצתו של הרופא הסלוצקאי, לארוז את ספריו ותפיליו ולצאת לדרך הארוכה בואכה וינה.

הדרך, בת האלף קילומטר, קשה הייתה.

כל קפיצה של הכרכרה, כל אבן חצץ תחת פרסות הסוסים, הורגשו היטב בגוף המיוסר. "אם אכן נגיע בסוף לווינה, לאחר כל התלאות" נענה הרידב"ז באוזני בני לווייתו, "מבקש אני לפחות להיכנס לפרופסור הכי גדול, שנדע לפחות שלא עשינו את ההשתדלות והמאמץ הזה לשווא".

מיד בהגיעם לווינה, לאחר שהתמקמו בבית האכסניה, החלו הרידב"ז ומקורביו להתעניין ולחקור אחר הפרופסור הטוב והמומחה ביותר שיש בווינה. שמות רבים ומסובכים נזרקו לחלל האכסניה בתום סדרת בירורים זריזה, אבל רק אחד מבין הרופאים התהדר בתואר המצלצל: "דער אויבער פרופסור – פרופסור העל".

פרופסור צווייגנשטראפט – זה היה שמו הפרטי, "זהו הרופא הטוב ביותר שיש לווינה להציע כיום" אמר מישהו בידענות. כבר למחרת פנה רבינו הרידב"ז למשרדו של הפרופסור המהולל וביקש להיכנס אל הרופא. "כדי להתקבל אצל הפרופסור צווייגנשטראפט צריך להזמין כרטיס מראש" אמרו לו פקידי המשרד המעונבים, בקור אוסטרי מנומס.

הוא רכש לעצמו כרטיס בתקווה שכעת מיד ייפתחו בפניו הדלתות והוא יוכל להיכנס אל הרופא.

"מה פתאום" צחקו הפקידים, "כעת עליך להמתין עד שיתפנה עבורך תור".

"וכמה זמן זה ייקח?" ביררו בני לווייתו של הרידב"ז.

"לפחות עשרה ימים".

הדבר היה תמוה בעיניו של הרידב"ז, הוא לא התכונן לשהות זמן כה רב בווינה, שכן הותיר מאחוריו את יהודי קהילת סלוצק המפוארת ללא רב ורועה. אך הוא נאלץ לנשוך שפתיו, לקבל את דין הרופא ולהתאזר בסבלנות.

שב אפוא לבית האכסניה הודיע לבני לווייתו על התפנית בתכנית, שקע בלימודו ושכח מכל הסובב אותו. עשרת הימים בעיר הזרה חלפו בעצלתיים, כמעט שבועיים תמימים, והנה הגיע הבוקר המיועד.

קירות מסוידים וגבוהים, כורסאות המתנה אפרפרות, שלט קטן ורשמי "הקליניקה של פרופסור צווייגנשטראפט – אויבער פרופסור".

הפציינטים שהמתינו משועממים בחדר ההמתנה תלו את עיניהם בדמותו המרשימה של הרידב"ז שצעד פנימה בפסיעות נמרצות. עד מהרה התברר לו כי העניינים, כצפוי, מתנהלים כאן בקצב איטי. כל פציינט יושב שעה ארוכה אצל הרופא, ייתכן שייאלץ להעביר כאן את כל היום עד שייקרא פנימה.

הרידב"ז לא בזבז רגע, שלף מצקלונו את ספרי הלימוד שהביא בדיוק למטרה זו, אבל קודם

העיר וינה בתקופתו של הרידב"ז

לכן הוא קשר שיחה עם כמה מהממתינים סביבו. "האם זהו אכן הפרופסור הכי גדול בווינה, ה'אויבער פרופסור'?" שאל אותם. כמה מהם הנהנו בראש, אחרים התעטפו בשתיקה מחשידה.

"נכון, שרבים קוראים לו 'אויבער פרופסור'" התנדב בסוף גוי מבוגר בעל קרחת בוהקת, במבטא אוסטרי נוקשה, לחשוף את האמת באוזני הרידב"ז, "אבל הוא לא באמת הרופא הכי הכי מומחה בווינה, למעשה יש טוענים שצווייגנשטראפט ממש רחוק מהתואר הזה, לא יותר מרופא משפחה ממוצע.

"רק מה" הנמיך האיש את קולו, "הוא מקושר מאוד לראשי המדינה, טיפוס חלקלק וחנפן, כך הוא זכה לתואר העל בו הוא מתהדר. יותר קישורים מכישורים".

פניו של הרידב"ז התכרכמו מצער. "עשרה ימים המתנתי ובזבזתי לריק כדי להתקבל לרופא בינוני ומטה?" נקפוהו חדרי ליבו. הוא הודה מקרב לב לאיש שמסר לו את המידע, הפך את פניו ויצא לרחוב שטוף האוויר הצח, "אם הגעתי עד ווינה" הרהר לעצמו, "עליי להשתדל להיכנס לרופא הטוב ביותר".

שוב החל להתעניין בקרב יודעי דבר מיהו הרופא המומחה ביותר, הפעם לא הסתפק בבדיקה שטחית אלא בירר והתעמק היטב במידע שהגיע אליו. כל השבילים והדרכים הובילו אותו למרפאתו של פרופסור פאול לוקאס, "הוא באמת הרופא הטוב ביותר בווינה" קבעו יודעי דבר.

התהליך כבר היה מוכר לרבינו הרידב"ז, במרפאתו המטופחת של הפרופ' הוא הזמין כרטיס להיכנס אל הרופא. "תצטרך לחכות עשרה ימים עד שיגיע תורך" אמרו לו הפקידים והוא קיבל זאת בהבנה, חזר לאכסנייתו וחזר שוב ללימודיו וספריו, אלא שעשרת הימים השניים קשים היו מהראשונים, כאב לרבינו על העדה שנותרה מיותמת, על השיעורים הקבועים שלא נמסרים כבר עשרים ימים.

בתום עשרת ימי ההמתנה התייצב רבינו במרפאתו של הד"ר לוקאס, אותה תפאורה, אותה אווירה קידמה את פניו. לקוחות המתינו בשעמום בחדר ההמתנה, חלקם כססו ציפורניים במתח, מחכים לגזר דינם שייחרץ בעוד שעה קלה מפיו של לובש הלבן, הפרופ' לוקאס המהולל.

הרידב"ז תפס את מקומו בפינת החדר וכדרכו, ניסה לקשור שיחה עם הנוכחים, לשמוע ולוודא שהוא אכן הגיע לכתובת הנכונה, אל הרופא הטוב ביותר בווינה.

"הרופא הטוב ביותר, פחחח" גיחך אדם צעיר שישב על אחת הכורסאות, תוך שהוא מעווה את חוטמו ושפתיו. "מה שבטוח שהוא הכי טוב בלרוקן את כיסו של החולה, חחח"...

"מה זאת אומרת" צמצם הרידב"ז את גבות עיניו, מקשיב ברצינות מוחלטת לדבריו.

"הרופא הזה, פרופ' לוקאס הוא חמדן גדול, יש לו חולשה לכסף. מה הוא עושה? בפעם הראשונה אינו מגלה לחולה את מחלתו, 'מדובר במחלה מסובכת, קשה לפענוח' הוא אומר. בסיום הפגישה הוא מזמין את החולה לביקור נוסף, בעוד תקופה, שכמובן עולה לו סכום כסף כפול ומכופל, ורק אז הוא מגלה לו ממה הוא סובל"...

כששמע זאת הרידב"ז פנה לבני לווייתו ואמר להם בפנים עטופות צער: 'לא, גם לרופא הזה לא נלך, כי מה מועילה לי מומחיותו, אם הוא אינו אומר לי את האמת?!...

הוא השאיר את הכרטיס שהזמין ויצא מהמרפאה, מקורביו החלו להתעניין מיד האם ישנו רופא נוסף בווינה ברמתו של פרופ' לוקאס. "כן" אמר להם אחד מעסקני הקהילה היהודית, "יש רופא אחד בווינה, פרופ' פינגרהוט, שאינו נופל במקצועיותו מזו של לוקאס, אך הוא אינו חמדן כמוהו, כדאי לכם ללכת אליו".

ניגש הרידב"ז למרפאתו של פרופ' פינגרהוט, רכש לעצמו כרטיס אך הפעם, למוד מניסיון העבר, הוא צעד לתוך הקליניקה, לחדר ההמתנה, שם כמובן ישבו חולים ופציינטים שהתקבצו מרחבי העולם. הוא פנה לכמה מהם ובירר על טיבו של הפרופ' פינגרהוט, האם אכן הוא עונה על השבחים שנאמרו עליו.

"הוא באמת רופא מעולה, לא חמדן כספים גדול, זכה ביושר לשמו הטוב, אבל יש לו רק חיסרון קטן, הוא לא מרחם על החולה, ידו קלה על ההדק, הוא שולח לניתוחים בקלות מדי, אינו מהסס לכרות איברים על ימין ועל שמאל, אצלו דם זה כמו מים, לשיטתו עדיף תמיד לחתוך משהו בניסיון להציל את השאר"...

"תודה רבה" אמר להם הרידב"ז ולמקורביו אמר: "זהו גם חיסרון גדול, איני מסכים לעבור תחת ידיו של רופא כזה, בואו נלך מכאן".

יצא הרידב"ז לרחובה של עיר, צעד כמה רגעים בשתיקה, כשליבו סוער וגועש בקרבו מכל מה שעבר עליו בחודש האחרון, לפתע עצר מלכת וקרא בהתרגשות, כשדמעות מציפות את עיניו:

"ריבונו של עולם, אומרים אנו בתפילה 'כי קל מלך רופא נאמן ורחמן אתה', אכן, אבא שבשמים, רק אתה הוא ה'רופא' הגדול באמת - שלא קנה את שמו הטוב באמצעות קשרים ומהלכים, רק אתה הוא ה'נאמן' הגדול ביותר, שאינו מושפע מתאוות ממון ואינטרסים זרים, ואתה הוא גם ה'רחמן' הגדול ביותר על בריותיך.

"רק אתה, רבוש"ע, ראוי לשלושת התארים האלו, 'רופא נאמן ורחמן', לא אף רופא בעולם, גם לא הרופא הטוב והנחשב ביותר בווינה. ובכן, רבוש"ע, בידך אפקיד רוחי, אתה תרפא אותי"...

מיד לאחר מכן פנה הרידב"ז למלויו והודיע להם: "אנחנו חוזרים לסלוצק"...

דבריו של רבינו נפלו בהפתעה על המלווים, לחזור לסלוצק בלי להיכנס לאף רופא בווינה, לאחר הנסיעה וההמתנה הממושכת?... אך פקודתו של רבינו חזקה הייתה עליהם. הרידב"ז חזר לסלוצק, פנה לרופא פשוט מאחת העיירות באזור שרשם לו תרופה כלשהי, ובחסדי ה'מלך רופא נאמן ורחמן' הוא החלים ממחלתו.

מקור: מרשימותיו של הגאון רבי ניסן אהרן טוקצינסקי זצ"ל, מנהל ת"ת וישיבת 'עץ חיים' בירושלים.

ותשליך במצולות ים -

בליון מיוחד על שאירת תשליך

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר

שמעון טיקוצקי

תחת אחד
השיחים
פנינים משיחתם של אבות

העיר: בני ברק.
השנה: תשנ"ו.

הדקות האחרונות של האלול הקדוש

סיפר הרה"ג ר' נפתלי כהן: בערב ראש השנה, שנת תשנ"ו, בעלותי במעלי פניא דיום הדין הנורא להיכל ישיבת פוניבז', כשעה קודם התקדש היום, הרגשתי רפיון מסויים בהרגשתי, והרהרתי על חיזוק, מאין תבוא התעוררותי לפני יום הדין...

נזכרתי **בהגה"צ ר' וועלוול איידלמן זצוק"ל** המתגורר לא רחוק, החלטתי לשים פעמי לראות את עבודת קדשו של הצדיק ברגעים אלו ולספוג מכך חיזוק. כשדפקתי על דלתו פתח לי כשהוא לבוש במעיל העליון ומוכן כבר לצאת והמחזורים בידו ועשה לי סימן שאבוא איתו ללוותו בדרך לבית הכנסת.

תוך כדי הליכה ניסיתי לבקש ממנו דברי חיזוק והתעוררות, אך הוא שתק כדרכו, אחרי כן עשה לי תנועה ביד, כרומז שאני אומר לו דבר מוסר. **אמרתי שאין לי מה לומר אדרבה אני צריך לשמוע ובשביל זה באתי.** אחרי שתיקה נוספת פתח ואמר: **"אלול, ראשי תיבות, אני לדודי ודודי לי צריכים לדעת את גודל קרבת ה' באלול"**... ושוב שתיקה ארוכה.

לרגע אחד חשבתי היתכן שברגעים אלה אין בפיו של צדיק זה מה לומר על ראש השנה שבפתח, וכי למה הוא מדבר על ה'אלול' שכבר כמעט מאחורינו, **אבל המשך דיבורו הראה לי כמה שהנני רחוק ממחשבותיו המוסריות, רחוק מהעבודה.**

ר' וועלוול המשיך: **"אוי כמה צריכים לנצל כל רגע באלול והנה הדקות האחרונות של האלול הקדוש"** ופרץ בבכי גדול, וכך הלך לביהכ"נ כשהוא חוזר על פסוקי ר"ת אלול 'אני לדודי, ומל ה' את לבבך'... את החיזוק שהיה לי באותו ראש השנה אין צורך לתאר.

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, כ"ז באלול:

הגה"ק רבי **נתן** ב"ר **יעקב שמעון** כ"ץ אדלר מפרנקפורט. תק"ס.

הרה"ק רבי **יעקב אריה** ב"ר **מרדכי** (מנשכיז) מקאוולא. תקצ"ג.

הרה"ק רבי **שלום** ב"ר **אלעזר** מבעלזא. תרט"ו.

הרה"ק רבי **ישראל** ב"ר **יצחק** מסקווירא. תקנ"ח.

הגה"ק רבי **משה נתן נטע** ב"ר **אשר אנשיל** יונגרייז. בעל "מנוחת אשר". תרמ"ט.

יום ראשון, כ"ח באלול:

הגאון רבי **חיים יהודה לייב** ב"ר **אברהם דב** אויערבאך. ר"י שער השמים. תשי"ד.

יום שני, כ"ט באלול:

הגאון רבי **שלמה** ב"ר **יוסף** אמארילייו. בעל שו"ת "כרם שלמה". תפ"א.

הרה"ק רבי **משה** ב"ר **ישראל** פרלוב מסטאלין הי"ד. תש"ב.

הרה"ק רבי **אברהם יעקב** ב"ר **יצחק מרדכי** שפירא מגוואדזיץ - סטאלין הי"ד. תש"ב.

הרה"ק רבי **נחום שלמה** ב"ר **משה** פרלוב (מסטאלין) מקוז'ניץ ווארשא הי"ד. תש"ב.

הרה"ק רבי **מנחם נחום** ב"ר **יעקב אריה** מטריסק ווארשא הי"ד. תש"ב

הגה"צ רבי **מנשה** ב"ר **אליעזר זאב** קליין מאונגוואר. בעל 'משנה הלכות'. תשע"א.

יום שלישי, א' בתשרי, א' דראש השנה:

רבי אמנון ממגנצא, בעל 'ונתנה תוקף'. ד' תשע"ב.

הגאון רבי **מאיר ליבוש** ב"ר **יחיאל מיכל**, המלבי"ם. תר"מ.

הגאון רבי **יהודה** ב"ר **יצחק עייאש** בעל 'בית יהודה'. תקכ/א.

הגאון רבי **יעקב דוד** ב"ר **זאב** וילובסקי מסלוצק - צפת, הרידב"ז. תרע"ד.

הרה"ק רבי **יצחק מאיר** ב"ר **אברהם יהושע העשיל** מקאפיטשיניץ. תרצ"ו.

יום רביעי, ב' בתשרי, ב' דראש השנה:

הרה"ק רבי **ברוך מרדכי** ב"ר **שלמה חיים** מקוידינוב. תרל"א.

הרה"ק רבי **ישראל** ב"ר **אשר** פרלוב מסטאלין. תרפ"ב.

הגאון רבי **דוד** ב"ר **עקיבא** הכהן רפפורט הי"ד, מראשי ישיבת ברנוביץ. בעל 'מקדש דוד'. תש"ב.

יום חמישי, צום גדליה, ג' בתשרי:

הגאון רבי **אברהם אבלי** ב"ר **חיים** גומבינר מקאליש. בעל "מגן אברהם". תמ"ג.

הגאון רבי **ישראל** ב"ר **גדליה** ליפשיץ. בעל "תפארת ישראל".

הרה"ק רבי **יצחק דוד** ב"ר **משה** מלעלוב. תרמ"ז.

הרה"ק רבי **שמעון נתן נטע** ב"ר **דוד צבי שלמה** מלעלוב. תר"ץ.

הגאון רבי **נפתלי צבי** ב"ר **משה** טרופ. ראש ישיבת ראדין. בעל "חידושי הגרנ"ט". תר"ץ.

הרה"ק רבי **אהרן יחיאל** ב"ר **ירחמיאל משה** מקוז'ניץ. תש"ג.

הגאון רבי **חזקיהו יוסף** ב"ר **חיים לייב** מישקובסקי, גאב"ד קרינקי. תש"ז.

הגה"צ רבי **גדליה** ב"ר **אברהם** אייזמן. משגיח ישיבת קול תורה. תשע"ב.

יום שישי, ד' בתשרי:

הגאון רבי **צבי הירש** ב"ר **נפתלי הירץ** הלברשטט. בעל "כוס הישועות". תק"ח.

הגאון רבי **אברהם** ב"ר **יחיאל** דנציג. בעל "חיי אדם". תקפ"א.

הרה"ק רבי **יצחק אריה** (זעקיל לייב) ב"ר מתתיהו וורמסר. הבעל שם ממיכלשטט. תר"ח.

הרה"ק רבי **נחמיה יחיאל** ב"ר **יעקב יצחק** (מפרשיסחא) מביכוב. תר"ך.

הא דאמרי אינשי
פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

שינוי לטובה

"הגזר דין הכי הכי נורא שיכול להיות לאדם, הוא שעוברים ימי האלול, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הקדוש, ואותו אדם נשאר אותו דבר ממש כפי שהיה, בלי להשתנות במאומה לטובה"...

הגה"צ הסבא מנובהרדוק זצוק"ל

עדה המצבה הזאת
מצבות מספרות

פה נטמן ש"ס בבלי וירושלמי

כשהתקרב לשנות השיבה נחלש מאד **הגאון רבי יעקב דוד וילובסקי - הרידב"ז זצוק"ל, רבה של צפת.** בשלהי אלול שנת תרע"ג נפל למשכב והזעיקו אליו מירושלים את הרופא החרדי ד"ר משה וואלך ז"ל שעשה דרכו לצפת ברכיבה במשך ארבעה ימים, אך ידו קצרה מלהביא לו מזור.

ביום א' דראש השנה שנת תרע"ד, באשמורת הבוקר, השלים הרידב"ז את נפשו לאלקים. **הגאון רבי יצחק דוד אתרוג זצ"ל מצפת** מתאר בהקדמה לספרו 'פרי עץ הדר' את מה שהתרחש בצפת באותו ראש השנה שבו, אגב, החלו להתפלל בכל בתי הכנסיות בשעה 10 בבוקר בעקבות ההלוויה, וכך הוא מתאר:

בארבע לפנות בוקר הוכרז ברחובות צפת לקום ולהיות מוכנים להלווייתו של הגאון הרידב"ז. השמועה הרעידה את כולם, כל אנשי העיר קמו מיד והלכו לטבול במקווה ונתאספו בבית רבינו.

כשירדו אנשי החברא קדישא לחפור הקבר ע"י עכו"ם **מצאו לתימהונם קבר א' מוכן,** לא רחוק מקברי רבותינו הבית יוסף והאר"י הק' זי"ע ועכ"י, ושם נטמן רבינו. כמעט כל העיר השתתפה בהלוי'. כשעברנו דרך ביתו של **הס"ק מרן רבי שלמה אליעזר אלפנדרי זצוק"ל** יצא לקראת המיטה וליווה אותה עד בית החיים.

"שם, בבית החיים, טבלנו את רבינו במקוה של האר"י הסמוכה שם כמנהג עיר צפת, **פני רבינו האירו כאור מראה האש היוצא מן הבזק...** כשהניחו את רבינו בקברו הכריז הרופא ד"ר וואלך בקול בוכים: **"פה נטמן ש"ס בבלי וירושלמי אוצר בלום של יראת שמים"...**

זוכר הנשכחות
פניני הסטוריה יהודית
שופר בלב ים

בחודש סיון תרי"ב נפרד **הגה"צ רבי אברהם ווייס זצוק"ל,** הדיין ממונקאטש (זקנו של הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זי"ע), מיהודי עירו ויצא לארץ ישראל. טרם נסיעתו ביקש מגבאי הקהילה למסור לו אחד מהשופרות שבידיהם, שמא ייאלץ לעשות את ראש השנה בלב ים. בני משפחתו התפלאו מאוד שכן האונייה אמורה הייתה להגיע באמצע הקיץ, הרבה לפני ראש השנה, אך הוא לא ויתר עד שהשיג לעצמו שופר מהודר ולקחו לדרך. סופו של דבר, הספינה התעכבה בדרכה בתחנות שונות, כיון שהגיע ערב ראש השנה החלו היהודים שעל האונייה לחשוש שמא ייאלצו לבטל את המצוה מדאורייתא של תקיעת שופר, **או אז שלף רבי אברהם את שופרו והניח את דעתם.** יתרה מזו, במהלך ראש השנה באה מולם ספינה נוספת שאף על סיפונה היו יהודים והם ניסו לשאול, באמצעות הנפת סודרים ותנועות ידיים, אם יש בידיהם שופר, **האוניות התקרבו זו לזו ורבי אברהם תקע בשופרו והוציאם ידי חובה.**